

ARGIA

**'Manu' eta 'Txilibita':
Guardia Civilaren xedera
Hauteskunde atarian**

**«Hertzainak» taldeak
atsedena iragarri**

**TURISMO GARESTIA
HARROTU DA UDAN**

EKO ALTZA
Larratxo ibilbidea, 96 zbk.
ALTZA

**AUTO SERVICIO
DURANGO**
Retentxu kalea 30
DURANGO

**MERKEK
IGLESIAS**
TRINTXERPE

EKO AIETE
Grupo Elxadi. Telf.: 21 14 88
AIETE. DONOSTIA

**S. JUAN BAUTISTA
Kooperatiba**
Villas auzoa. Telf.: 55 01 99
HERNANI

SUPER AMARA
Isabel II.a. 16 zbk. Telf.: 46 11 77
DONOSTIA

BETI MERKEK
Loiola kalea 12.
DONOSTIA

EKO ASTEASU
Keelavite poligonoa z/g.
Telf.: 69 25 26. ASTEASU

**AUTOSERVICIO
VILLALBA**
Urkizu. 13. Telf.: 12 05 73—71 61 60
San Juan. 9. Telf.: 70 26 38
EIBAR

EKO TOLOSA
TOLOSA

Vivodist

4. Irakurleak mintzo.

POLITIKA

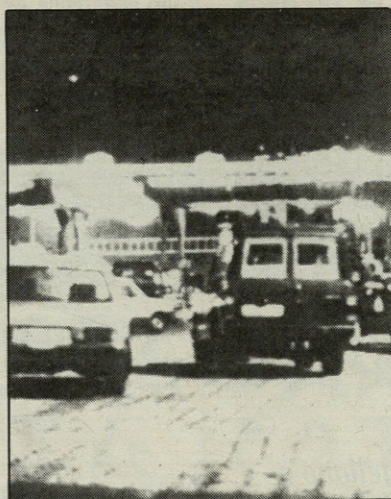
- 5.** Laburrak.
6. Kronika politikoa. N. ARRAS-TOA.
8. Edurne Biurrin: «Entzutegi Nazionalako epaileak ez dira juez politikoak». XABIER LEKUONA.
12. Presoen sakabanaketa. B. AR-TOLA.
14. Hegoafrika: «azkarregi» ez ibiltzeko obsesioa. PABLO SAS-TRE.

ERREPORTAIK

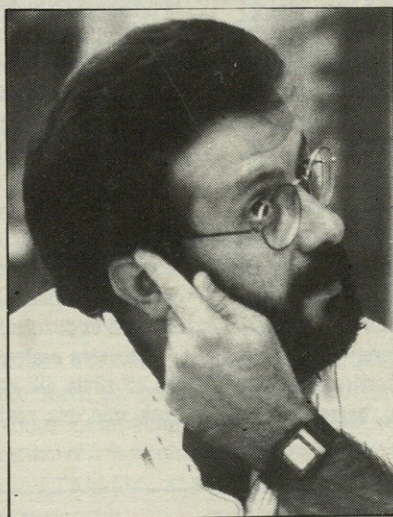
- 16.** Turistek kostaldea lepo bete. I. ISASTI.
20. Udazkeneko perretxikua euriaren zai. J.J. PETRIKORENA eta PATXI IRIZAR.
24. Marino Lejarreta, bixera bu-ruan eta ibili munduan. I. MURUA.
27. Natxo de Felipe: «Euskal kan-tua beti ibili da motel». I. MURUA eta G. ARRESE.
39. Euskal artzaintza galtzear amerikar belazeetan. FRANKIE TAI.
42. Voyager-2: Saturno eta gero espazio ilunean amildu. P. IBAIBA-RRIAGA.

KULTURA

- 45.** Kultur ataria.
46. Hertzainak: «Etapu hau gar-rantzitsua da, honek erabakiko du hurrengo pausua». LOREA AGI-RRE.
48. «Kukubiltxo»k karriketako erraldioen animazio mundua es-talpera egokituko. P. IBAIBARRIA-GA.
50. Pello Añorga: «Ipuinak konta-tzea hitzari arnasa jartzea da». JO-XAN OIZ.
53. Munduko kultura: Gilberto Gil Brasildik. J.M. HERITZ.
54. Aste giroa.
64. Kulturaren Aste Borrastea.
66. Azkena: «Ekonomia nora, po-litika hara». JOSEBA TOBAR AR-BULU.

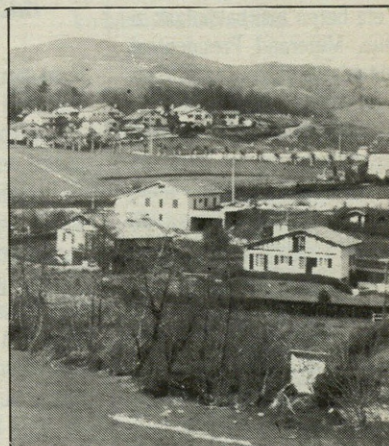


Gordintasunak, berriro ere, Euskal Herriak bizi duen arazoa azaléraz digu. Aurre-kanpainan gauden sasoi honetan ETak Madrileko Entzutegi Nazionalako Carmen Tagle fiskala hil du; hein be-rean, Goardia Zibil espainiarra Irunen Araba komandoaren zain zegoela, hau tirokatu eta bi gazte, Juan Oiarbide eta Manu Urionabarrenetxea hil ditu. (6. or.)

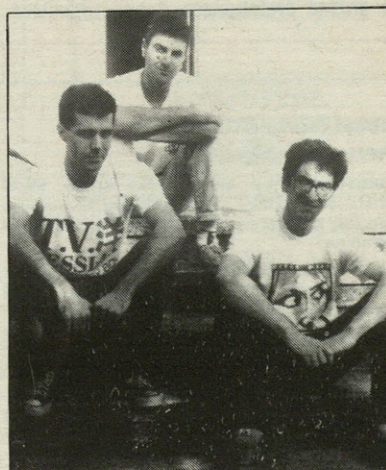


Urteak daramatza Natxo de Felipek kantagintzan, nahiz eta berak euskal kantua beti motel ibili dela adierazi. Lu-ze solastatu gara berarekin erdiko orrial-deetako elkar hizketan, Arestirekin bizi-tako garaia gogoratuz eta Oskorri tal-dearekin egiten ari den musikaren bila-kaerari buruz, tartean tartean politika gi-roaren gainean erreflexiorik ere atera dugula. (27. or.)

Turismoak gainezka egin du, lepo, Euskal Herriko kostaldeetan, aurtengoan aspaldian ezagutu ez den udaiar kopurua heldu delarik. Jaurlaritzako Tu-rismo Kontseilariak eliteko turismoa-ren alde apostu egiten jarraitzen du, eta Iparraldean turismoaren aldeko eta kontrakoaren arteko eztabaidak jarraitzen du nagusi, kanpotiarrak ailegatu bitartean. (16. or.)



Hertzainak musika taldea disko be-rria grabatzen ari da, Durangoko Azoka-ren sasoirako kaleratzeko asmotan. On-doren Cubara joango omen dira, eta handik itzulitakoan... diskoaren aurkez-pena egin eta bolada batetarako atsedena-dia. Noiz arte ordea? Azken diskoa izan litekeela aipatzen hasi dira euren adiskide gertukoak. (46. or.)



Aski egoera ahalgingarri hortaz!

Mitterand Presidenteak, Giza Eskubideen Aitormen Unibertsal berekin Madrilerla lau euskaldun extraditu eramaiten dituelarik, Frantses Estaduak Espainola lauzkatzen duelarik ehunka preso direnen aurkako errepresio salbaia, hauk sakabanatuz hiru-rogei ta hamar urrungo kartzeletan eta beren bizi baldintzak zigortuz, Mitterand Presidenteak ez dituelarik entzun nahi frogarik gabe Madrileko auzitegi bereziak kondenatu Jean Philippe Casabonne-n alderako deiak, lau urte presondegirat koktel molotov baten botatzeagatik kondennatua den Pantxoa Angevin-en alderako amnistia ukatzen diolarik eta aldiz guadelupar, kortsikar edo kanakiarren jazarketa ekintzen izaitze politikoa onartu ondoan amnistia emana zaielarik, erran nahi dugu goraki: aski egoera ahalgingarri hortaz!

Askatasuna eta Zuzentasuna desohoratuz, adimenaren aurkako krima daukagu errepresio politika eramaiten duen gobernu frantses horri, geldi dadin galde egiten diogu.

Euskal Kulturaren fagoretan Konbenio baten izenpetzera doan euskal kultur munduari, negoziaketan hausteraino joan dadien galde egiten diogu. Nola sinets genezake giza izpirituairen alde aritzea pretenditzen duen

Kultur Ministro bat, giza libertatearen leher egin arazteko forma zikinenei kolaboratzen duelarik, polizien Europa altxatzen duelarik euskaldunen libertate nahiaren aurka.

Libertateagatik baizik bizi ez den gure nortasuna menperatzen ez obratzera uzteko euskaldunak edonun altxa ditezen galde egiten diegu.

1989.eko irailaren 2a.

MAIATZ BATASUNA

«En castellano o nada», bai zera!

Irailaren 12an Sondikako meteorologi zentzura bertako langileei zenbait galdera zuzentzeko asmoz, eta bide batez klimatologian erabiltzen diren tresnei buruzko zeozer gehiago jakitera joan ginen. Euskaraz izango zelakoan geunden baina galdeztean hain harridura haundia izan zen gurea, non hasieran euskaldunak agertu ez bait zen. Euskalduna omen zen gizon bat (erderaz hitz egin zuen eta) gosaldukoan agertu zitzaigun. Gizon batengana hurbildu euskaraz hitz egingo genuela pentsatuz, eta berriro harritu ginen erderaz mintzatzen hasi zelako. Ez zegoen prest azalpena euskaraz egiteko, euskara zekiela esan zigun arren. Orduan agertu zen beste gizon bat euskaraz teknizismorik (isobara, frente frío...) ez dagoela esanez.

Hau bai lelokeria!

Behin eta berriro euskaraz azaltzea eskatu bagenion ere,

oso haserretuta «en castellano o nada» erantzun zigun. Esan eta berehala, joan ginen aho zabalik utzi genituelarik.

Guzti honengatik, eta euskararen normalizazioaren alde gaudenez gero, gutun hau idatzi behar izan dugu euskara erasotuta ez dagoela esaten dutenentzat.

Euskal Herrian euskaraz eta kitto!

GABRIEL ARESTI (AEK)
EUSKALTEGIKO 7.
URRATSAKOEK

Erantzun baino ez dut egiten

Hire artikuluan «galdetu baino ez dut egiten» esaten duanez gero hona hemen nere erantzuna, hire jakinmina asetuko dudalakoan.

Lehenengo eta behin nere liburua ez omen duk iristen «gutxienezko luzera»-ra, liburu laburra duk, hori oso nabarmena duk, ezin ukatu, baina ez didak argitzen zenbat orri behar diren hi timaturik ez hadin sentitu. Nere mahai gainean «Sugeak txoriari begiratzen diorean», «Gauzetan» eta «100 metro» zeuzkat, liburu laburrak dituk, neri gustatzen zaizkidak. Liburuko marrazkiak ez omen dituk «artelan», nik, egia esan, ezer gutxi zekiat Pinturaz, marrazkiok jende askori gustatu zaizkiok, nik oso gustokoa diat hik ezertarako aipatzen ez duan azala.

Gero zera esaten duk, eremitak ez zirela nik agertu bezalakoa izan, eta zenbait gogoeta

egiten duk historia gure kome-nientzira erabiltzeko dugun eskubideaz, nondik dakik hik hainbeste eremitez? Zertan ziren desberdinak? Errealismo Sozialista defenditzen ari haiz?

Bigarren ipuiak hitzik ez eta laugarrenean ez diok alde estetikoari ekin nahi «etikakoak ezinduta utzi nau eta» nahiko alfer habil.

Nere liburuak otso erraldoiak ikusi omen dituk, Edorta, hartz-taldea eta azeri bat agertzen dituk, ez otsorik, ez Txanogorritxorik.

JOXEAN SAGASTIZABAL

Jabea: Zeruko ARGIA S.A.L.

ARGIA egiten dugu:

Donostia: Mikel Antza, Gorka Arrese, Mikel Arrieta, Josu Landa, Xabier Lekuona, Joxan Oiz, Juan Jose Petrikorena, Pablo Sastre, Inaki Uribe, Pello Zubiria.

Bilbon: Jesus Artetxe, Arturo Izarzelai, Luis Fernandez, Ermine Madariaga, Laura Mintegi, Imanol Murua, Jon Sarasua, Inaki Uriarte, Pello Urzelai.

Gasteizen: Txotxe Andueza, Irantzu Iriondo, Pablo Ruiz de Aretxabaleta.

Iparraidean: Isabel Etxeberria, Tala.

Iruñean: Inaki Camino, Marta Diez, Joxe Martin Gogortza, Imanol Haranburu, Itziar Mendibe.

Kolaboratzaileak: Xabier Agirre, Enrike Amonarri, Jon Mikel Arano, Ladix Arrosagarai, Antton

Azkargorta, Joxe Azurmendi, Balere Bakaikoa, M.J. Barandiaran, Bota Puntuba, Amaia Elosegi, Enbido, Xarlot Etxezaharreta, Joxean Gezalaga 'Zaldubi', Mielanjel Harana, Inaki Irazabalbeitia, Mikel Iribarren, Gure Irratikoak, Irulegi Irratikoak, Xiberoko Boza Irratikoak, Koldo Izaguirre, Kanko Izpizua, Edorta Jimenez, Karmelo Landa, Emilio Lopez Adan 'Beltza', Bego Montorio, Morau eta Mattin, Allande Sokarros, Joan Mari Torrealdai, J.L. Alvarez 'Txillardegi', Asisko Urmeneta, Mikel Zabaleta eta Patxi Zarautz.

Disainu eta montajea: Eneko Abrego, Leire Albi, Jon Barandiaran eta Patxi Puertas.

Fotomekanika: Agus Barandiaran.

Azala: Garbiñe Ubeda.

Publizitatea: Lema 7

Promozioa: Txumai Iturria.

Administrazioa: Txumai Iturria.

Ardura teknika: Simeon Barroso, J. Jose De Marcos, Xabier Agirre.

D.L.: 80-1963.

Helbideak: ARGIA, Mundaiz bidea z/g. 20012 Donostia./ Ibañeta de Bilbao 3, 7.a. 48009 Bilbo.

Telefonoak: (943)283399, (94)4248543.

Telefaxa: (943)293613.

Inprimategia: ANTZA inprimategia.

1989. urterako harpidetza sariak: (BEZ barne)

Hego Euskal Herria	6.500 pezeta.
Ipar Euskal Herria	430 libera.
Estatu Espainola	6.500 pezeta.
Beste atzerriak	8.600 pezeta.
Airez	13.000 pezeta.

Hitzez hitz

«Euskadiko Ezkerraren agresibitate ezaz eta Eusko Alkartasunaren konponketa batera iristeko gogo gutxiaz, paktoak aurrera egingo ez zuela hasieratik ikusi nuen».

Xabier Arzalluz
(Deia, 89-9-15)

«Etarren presentzia Santo Domingon R. Dominicana-ko gobernuak espainiarrari eginiko mesede bat da, beraz estradizio eskabiderik ez dago: hegazkin bat bidali eta ziurtasuna gordez gero, berehala itzuliko genizkioke».

Herrera Cabral
(Diario Vasco, 89-9-17)

«ETAk ohar serio bat luzatzen die Autobiaren proiektu alternatiboa seriozki iker dezaten; zentzu honetan, dei egiten diegu hasi berri diren lanak geldieraz ditzaten».

Euskadi Ta Askatasuna
(Egin, 89-9-17)

«Sindikal Garapenerako Batzordearen osaketak alderdietatik at Euskal Herriko sindikato autonomo baten baldintzak bultzatu behar ditu».

Serge Isteque
(Egin, 89-9-18)

Gordetzekoak



GOBERNU FRANTSESA ETA I.K. NEGOZIAKETETAN

EGUN hauetan jakin izan dugunez, eta horren adierazle izan daitezke Seaska eta hexagonoko administrazioaren arteko elkarriketak, Ipar Euskadiko I.K. erakunde armatua eta gobernu frantsesa negoziaketa prozesu batean sartuak dira. Abertzaleen aldetik I.K.ko presoek askatzea espero da.

TIRABIRAK ERTZANTZAN ARRASATEKOAGATIK

ARRASATEN Ertzantzak aurrera eramanda-ko lau gazteen aurkako atxilotetak istilu bat baino gehiago sortu du polizia erakunde horretako kideen artean. Eztabaidak eta gorabeherak sortu dira Ertzantzaren barruan ez datozelako denak bat ustezko ETAkideen aurrean erabili behar duten jokabideaz.

SANTUTXUKO PNV-K EKB-RI MUZIN

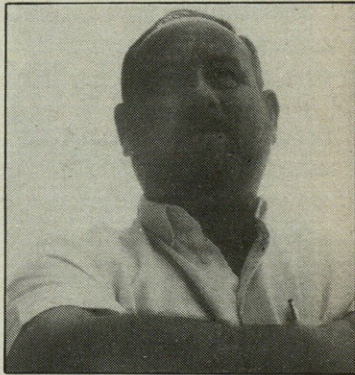
SANTUTXUKO PNVren batzokian lan egiten duten euskarazko irakasleak auzoko EKBren partaide ziren beren gogoz kontra batzokian galarazi egin dieten arte Euskal Kulturaren Batzarraren parte hartzea auzoko beste hainbat euskaltzale eta abertzalek laguntzen duen moduan. PNVkoek ez dute maite nonbait "Bateginik" ari- tzea ez eta euskararen alde ere.

Ezpalak

FISKALEN ARTEKO EZADOSTASUNAK

● Estatu espainiarreko urte judiciala amaitutzat eman denean, urte oro bezalatsu, fiskalek euren proposamen, kezka eta abarrak aurkeztu dizkiote Estatuko fiskal nagusiari. Aurtengoan Asturias-eko fiskalak 'terrorismo delikuentzia' rentzako tratamendua berezia eskatu du, 'gaizkile' hauek ideologiaz ekiten bait diote ekintzari, beraz —proposatzen du— desintoxicazio ideologi-ko baten beharra dute.

GINES CERVANTES BEREAREKIN ATERA



● PSOEko Iruñeko zinegotzia den Gines Cervantes-ek istilu larriak sortarazi ditu bere alderdiaren barnean. Demokraziarik eza eta axolagabekeria salatu ondoren, PSOEk militantzia kendu dio, baina Cervantes-ek eskatzen zuen bezala, udal taldearen jokaera argitzeko barne batzorde bat osatu da.

ENTZUTEGI NAZIONALAREN EMAITZAK

● 1988. urtean Madrileko Entzutegi Nazionalen Euskal Herriko biolentzi politikoarekin zerikusi zuten 1.091 epaiketa burutu dira, hauetatik 825 talde armatua laguntzeagatik izan direlarik. Javier Moscoso adierazi duenez, lekukoek gutxi hitz egiten dute eta prozesatuen gehiengoak tribunalea ezagutzen ez duen neurrian, deklaratzera ukatzen da.

Herioak markatu aurre-kanpaina hasiera



TRIPARTITOAREN oihartzunak amatatu dituzten azken txinpartek, saio horretan esku hartu duten euskal hiru alderdion arteko batak besteari leporatutakoak, hiruen interesak agerian utzi dituzte. PNV eta EAren arteko liskarrak oraindik orain dirau, hots, Arzalluz eta Garaikoetxearen arteko ezinkusiak konponbiderik ez duela berriro ere frogatu da, Eusko Alkartasuna alderdian Madrileko Parlamentu nahiz Senaturako hauteskundeotan jasotako emaitzak urduritasun eta larritasunez itxarongo direlarik.

Beste edozeren gainera, alderdi bakoitzaren interesak zaindu diren saio honetan gehien irabaz zezakeen alderdia Euskadiko Ezkerra genuen. PNVri keinuak egin ondoren mutu gera-

tu da, datorren urtean datozen autonomikoetan, hau da, Gasteizko gobernua osatuko den sasoian, aurreko autonomikoetan ez bezala, PSOE-PNV-EE gobernu paktoan pentsatzen ari bait da. Madrileko Parlamentu eta Senaturako hauteskunde orokorrotako kanpainan PSOE ordaina pasatzen ahalenginduko da.

ORDAINTZAT ere jo du Euskadi Ta Askatasuna erakundeak Carmen Tagle Madrileko Entzulegi Nazionaleko fiskalaren heriotzea. Iazko kurtsoan tribunale honek Euskal Herriak bizi duen biolentzia politikoarekin zerikusirik du

ten mila epaiketa pasatxo ospatu zituen, droga eta delitu ekonomikoak epaitzen baditu ere, milako kopuru horrek eta sinaturiko sententziak tribunale honen berezitasuna zertan datzan ederki frogatzen dutelarik.

Euskal preso politikoen kontrako sakabanaketaz gain, PSOE gobernua Múgica Herzog Justizia ministrari espainiarraren birtatez bultzatzen ari den gainerako neurriak espetxeetan bizi den tentsio goritzea erdiesten ari dira. Halaxe hasi zen astea eta halaxe amaitu da, jipoiketa, zelden miaketa eta txikizioak, isolamendu zigorrak... Ondorioz, egoera hau gordinkiago pairatzen ari diren presoek gose grebari ekin diote, euskal alderdi politiko gehienek isiltasun mutu batean dirautelarik. Hauteskunde kanpainak prentsa mailako guztia estal dezake konponenezko zenbait gertakari tamalgarri ezik.

ASTEAZKENEKO egunkariak Carmen Tagle fiskal hilaren nortasuna nahiz izaeraren berri eman zuten. Aidanez, 'Egin' egunkariaren Madrileko korrespontsala den Teresa Todaren lana ez da Barne ministrari espainiarraren gus-toko izan eta azaletik bada ere, mehatxu arriskutsuak luzatu dizkio. Hala eta guztiz ere, gainerako egunkariak ere, Tagle fiskala definitzerakoan judikatura munduan *Thatcher* (El Independiente), eta *Fiscal de Hierro* (Diario 16) ezizenez ezagutua zela idatzi dute eta hauek ez dute inolako salaketarik jaso.

Bartzelonatik Madrileko Entzutegi Nazionalerako trasladoa borondate propioz eskatu zuen Tagle-k eta epaiketetan fiskal batek egiten duen akusatzaile paperaz gain, astearte bera arte presoan bizi baldintzen gogortzea eskatzeagatik nabarmetzen zen fiskalea genuen.

OIHARTZUN handiko ekintza hori estali dute Iruneke peajeen Manuel Urionabarrenetxea busturiarraren eta Juan Oiarbide hernaniarraren heriotzeek. Antza denez, Araba komandoa erreta baino kiskalia zuten indar polizia-lek eta, ahal izan duten neurrian, PSOE gobernuak kritika eta salaketetatik ihes egin dezan, peajeen zain eta bertan zeuden bi gazte hil eta hiru atxilotuz, une aproposena eta metodo egokiena erabili dute, boz haserretu espainiarrei noraino iritsi daitekeen erakutsi asmoz.

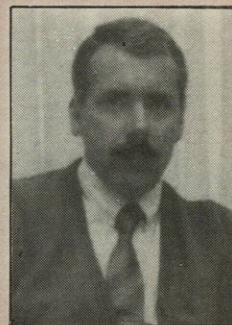
Orain aste batzu, komandoa lokalizatua eta ihes egin zuela aitortu du Goardia Zibilaren Zuzendari Nagusia den Roldán-ek, ez horregatik haria galdua zutenetik. Eta Irungo ekintza Carmen Tagle-ren erantzunez antolatua izan bada, GALen sasoia utzi eta legeak eskuan dituztelarik Hego Euskal Herrian ekitea hartu dutenen erabakia biziki larria izan daiteke. Hau honela, Felipe González kontsentsu anti-terrorista batetaz mintzoka hasi denean, zer esan nahi duen argitu beharko luke.

Ekintza odoltsu hauek alderdien arteko hauteskundeotako kanpaina markatuko dutela garbi badago, neurri berean eta ekintzak erakusten duten heinean, ETak eta Gobernu espainiarrak gogor ekingo diote irtenbide negoziatu batera iristeko norbera indartsuen eta kontrakoa ahulen joan dadin.

N.ARRASTOA

BETAURREKORIK GABE

Gizon itzartuaren ametsa



KOHERENTZIA talde osoa eta kontradizio gabekoa denez, fisikari dagokio, ez politikari. Politika borondate eta bre betasunean datza. EA-EE-PNV proiektu hirukoitza, ekintza politiko hutsa zen eta zorritzarrez bai alde batetik, bai bestetik, bai hirugarrenetik ere, borondatea eta trebetasuna falta izan da. Proiektuak bazuen dena den, koherentzia nahikoa lege fisikoak deuseztatzeko, desagertu edo ezabatzeko arriskurik jasan gabe. Proiektu honen akats bakarra hutsala gertatzea izan da, itxaropenak geneuzkanon zapore garratza utziz; itxaron genuen bai, itxaropentsu eta ilusioari uko egin arte.

Jakin badakigu, hutsegite berberak ondorioak ekarriko dituen eta horrela bada ere badirudi behin eta berriro egiztatu beharrean gaude-la, orain bezala.

Proiektuak porrot egin eta hirurek utzi dituzte bere pertsonalitatearen eta burutazioen urratsak, behar bada ez dira beharko luketen sakanak izango, egin duten ahaleginak kontutan hartuz. Azken hone-tan, lurperatuta geratu da elkar ekinbidea, inoiz argi eta garbi agertu ez bada ere, hor zegoen, gure artean, kaletarron artean. Etsipena nahi eta nahiezkua da urriaren 29rako bidean.

ETA, proiektu hirukoitza ongi suertatu izan balitz? Erantzun egokiena galdera honi PSOE eta HBren eskutik datorkigu, hain zu-zen ere, beraien jarrerak eta deklarazioekin aski dugu. Biak ados dau-de poztasunean eta atseginean.

Sozialistek aitortu dute behingoz lasai geratu direla, batasuneroek ordea ez, baina lo egiten dute, ondo gainera.

Lehenengoentzat, Madrilekin ulerpena, finkotasuna eta gobernabili-tatea dira xantaiaren armak eta oraindik jarraituko dira izaten (Estatu-ko prentsak hainbeste aldiz kaleratua). Bigarrenek ekingo dute bere "politika inguru-giroaren aldaketaren beharra"n eta beste aldetik guz-tiok dakiguna.

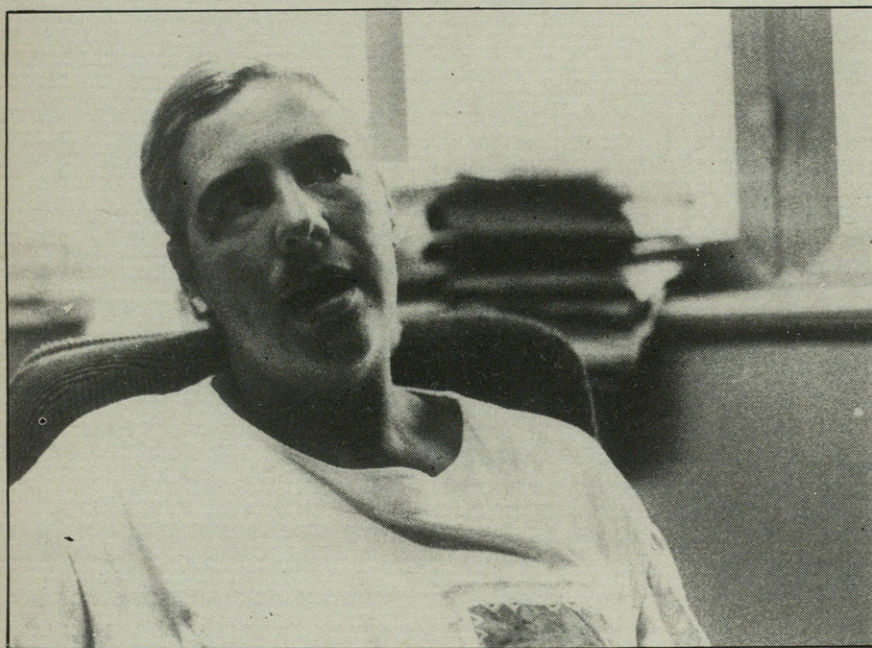
Proiektu hirukoitzak HBri politika arloan sartzeko behartzeko auke-ra zuen, oraingoz behintzat ez duena egin, ETak ez bait dio utzi.

EKINTZEK (eta ekintza horietan oinarritzen diren datuak) argira atera dute PNVren borondate politikoaren eza, adostasuna lor-zeko; EARI trebetasuna falta izan zaiola bere proposamenak aurrera eramateko; EEK ez zuela behar bezalako indarra baten borondate eza eta bestearen trebetasun falta bideratzeko. Horrela bada ere, baliteke gutxi falta izan dela Euskadin POLITIKA egiteko; gizartean pentsatuz, ez kontrako jarrera agertuz soilik. Doan hamarkadaren garraztasuna kentzeko, datorren hobeagoa izan dadinaren itxaropenean. Aristote-lesek zioenez, itxaropena gizon itzartuaren ametsa da.

XABIER ZABALETA
(GAUR EXPRESSEko zuzendaria)

Garbiñe Biurrun, Tolosako Epaitegiko jueza

«Entzutegi Nazionaleko epaileak ez dira juez-politikoak»



Garbiñe Biurrunek epaile izateko oposaketak gainditu eta 1987an Tolosako epaitegira destinatuko dute. Bi urtetako karrera motz honen esperimentiaz datorren urtean kategoriaz igotzekotan dago. Bitartean, tolosar Donostiako Zuzenbide fakultatean irakasle, 'Jueces para la Democracia'ko kide eta orain berri sortu den Bilboko Justizia Epaitegi Nagusiko gobernu batzordeko partaidea da.

ARGIA.— Maiatzan sortu zen Justizia Epaitegi Nagusiaren balantzetxo bat egingo al zeniguke?

Garbiñe Biurrun.— Ni tribunale horren gobernu batzordean nago baina administrazio kontuetaz arduratzen naiz soilik, horregatik tribunalea berez nola funtzionatzen ari den ezin dezaket adierazi, ez bait dut daturik. Hala ere, tribunale hau eratu bada ere, prozedura berritzaile asko izan da eta azpiegitura beharra nabaria da; aipatu prozedura horiek martxan jarri arte tribunaleak ezin du gehiegi egin.

A.— Justizia Epaitegi hau ez al da Bilboko Lurralde Entzutegiaren ordezkari, hau da, Epaitegi honekin ez al da itxura aldaketa soilak egin nahi izan?

G.B.— Ez. Justizia aldetik askoz kompetentzia gehiago dauka tribunale berri honek. Hala ere, penal eta zibil arloan kompetentzia oso gutxi dauka, bai hemen eta bai Espainia osoan. Aldiz, lan arloan magistraturatik ateratzen diren ia sententzia guztiak, errekurrituz gero, horra joango dira eta lehen Madrilera joan behar zuten.

A.— Zure eritziz, Hego Euskal Herri-

“Botere Judiziala Estatuko botere bat dela onartzen dut”

ko Justizia transferentziak zein egaratan daude?

G.B.— Bitarteko materialeak bakar transferitu dira. Pertsonalak ez dira transferitu eta ezinezkoa izango da gainera transferitzea. Agian agente judizial, laguntzaile eta ofizialak transferitutako dituzte behar bada idazkariak ere bai, baina epaileak eta fiskalak ez, Estatuko botere delako eta printzipioz Konstituzioa dela eta, ezin da transferitu.

Hala ere, bitarteko materialetan Euzko Jaurlaritzak nahikoa lan egiten ari da baina oraingo 'ley de Planta' honekin epaile berri asko sortu beharko da eta lan gobernua datorkio.

A.— Aipatu duzu zaila dela fiskal epaileen izendapenak transferitzea nola dakusazu hori?

G.B.— Zaila ez, ezinezkoa da. Nik Botere Judiziala Estatuko botere bat dela onartzen dut eta ez dut uste horrek garrantzi handiegirik duenik Euskal Herriko Justizia errentzat.

A.— Baina kompetentzia hori transferituaak izanez gero, bertako Justiziak ez al luke aurrerapausu egingo, ez al litzateke aldaketarik izango?

G.B.— Pertsonal kompetentzia guztia transferituz gero bai, euskararen alde eta, baina epaileak eta fiskalak transferitzeak ez dut uste asko aldatuko zuten. Gasteiz egin beharko lukeena, euskal eta hizkuntza ofiziale guztiak transferitu

unean kontutan harreraztea eta honelako gainerako neurriak bultzatzea da.

A.— Gaur egun euskal Botere Judizial batetaz mintzo al gaitzke?

G.B.— Horrezaz ezin da hitz egin baina Euskal Herrian juezen mugimendu garrantzitsu bat izan dela bai, eta liderrak izan diren lankide asko dago hemen. Alde horretatik, multzo bat egon da, ez besterik. Botere Judizial mailan hemengoa eta Malaga-koak bereizketarik ez dute. Nortasun propiorik duen euskal botere judizialik ez da sortu eta ez da sortuko.

A.— Eta sortu beharko litzateke?

G.B.— Ez dut horren beharrik ikusten. Hiritarrekin euskaraz mintzatzeko aukera eta, ikusten dut baina beste horren beharrik ez. Belloch, Joaquín Jiménez, Huertas... kanpokoak dira baina hona etorri eta bertan denbora luzez joko dute; oso ondo ezagutzen dute Euskal Herria. Zentzu honetan soilik Botere Judizial batetaz mintza gaitzke.

A.— Konpetentzien erreposoarekin amaitzeko, Catalunya-ko Generalitateak ez bezala, 'Instituciones Penitenciarias' en konpetentziarik ez du Komunitate Autonomoak.

G.B.— Transferituak ez egon arren, badakit Eusko Jaurlaritzak komenioak sinatuak dauzkala eta zenbait espetxetan zertxobait egiten ari dela. Hala ere, transferentziak onerako lirateke.

A.— Epaitegietan suertatzen diren atzerapenak oso ezagaunak bihurtu dira. Berdin jarraitzen al da.

G.B.— Oraindik ere atzerapen handi horiek jarraitzen dute. Tolosan beste epaitegi bat egin dute eta gauden honetan gauza berririk ez da sartzen, atzeratua konpondu baizik. Arazoa pertsonal mailakoa zen: epaileak atzera eta aurrera zebiltzan baina egun hori ezinezkoa da, lehenengo destinoa hartzerakoan derrigorrez urtebetekoa baita da eta borondatezko trasladioa bada beste bi urtez egon behar duzu nahi ta ez. Hala eta guztiz ere, atzerapenek hor diraute baina egun istripu eta delitu txikien epaiketak bospasei hilabetetan konponetzen dira. Justizian azkar joatea garrantzitsua bada, ondo egitea garrantzitsuagoa da.

A.— Epaitegi batera doan hiritar euskaldunak somatzen duen giro espainiarrak, zertan da?

G.B.— Bizkaian eta, ez dakit nola dagoen kontu hau baina Tolosan pertsonalaren erdia euskalduna da eta arazoa leundu egin da. Arazoak juezekin harremanak izaterakoan sortzen dira; paper guztiak erdaraz jasotzen dira baina jendeak ez ditu ez



«Ez da inor engainatu behar, hau da, nahiz eta terrorismo arloan konpetentziak epaile naturalen eskuetara pasa juezen jarrera ez litzateke batera aldatuko».

“Borondatea
balego, Ertzantzaren
polizia judizialak fiskale
eta epaileen menpe soilik
egon beharko luke”

erdaraz eta ez euskaraz ulertzen. Nik epaiketarak erdaraz egiten ditut fiskalak euskaraz ez dakielako, baina maiz pertsona batzuk erdaraz gutxi dakitela aitortzea lotsa dutenez, erdara traketsean hasten dira eta euskaraz egin dezaten esaten diet.

A.— Beraz, euskara ez dago ez sartua ez eta normalizatua Justizian.

G.B.— Ez. Nahiz euskara hutsez egin epaiketara, diligentziak eta sententzia erdaraz idatziko nituzke.

A.— Zure ezintasunagatik?

G.B.— Bai. Horretarako ikastaro bereziak beharko nituzke, legeria hizkuntza hau oso zaila delako. Hala ere, euskalduna naizenez beste juezen ondoan posizio onean nago baina ez naiz maila horretara iristen.

Ez naiz saiatu guztia itzultzen zeren txorakeria bat iruditzen zait paperak euskaraz eta erdaraz inprimatzea, gero erdara hutsez betetzeko.

A.— Eta alderantziz? Euskaraz bakarrik?

G.B.— Baina...

A.— Lege aldetik posible al litzateke?

G.B.— Euskara hutsez ez. Euskaraz eta erdaraz derrigorrez.

A.— Itzultzaile juratuaren gorputzik ba al da?

G.B.— Ez dakit badagoen ala ez, baina itzultzaile ekipo bat egiteko oposaketak



«Fiskalak Estatuko Fiskal Nagusiaren aginduetara daude. Eta hau Exekutiboak izendatzen du»

“**J**ustizian euskara izkutuan gelditzen den eskaera bat da”

daude.

A.— Justizia euskaratzeko helburu sendorik ba al dago?

G.B.— Ez dut uste horrek lehentasuna duenik. Justiziak eta gainerako administrazioaren arloek gaizki funtzionatzen dute, eta gaizki horrek esan nahi du gizartearen eskaeraren arabera funtzionatzen dutela; hiritarrek ez dute hori eskatzen, epaiketak arin burutzea nahi dute.

A.— Askotan koakzionatuak daude-lako, ezta?

G.B.— Bai, bai. Izkutuan gelditzen den eskaera bat da.

A.— Tolosaldea Ertzantza desplegatua dagoen zonaldea da. Honek eragirik izan al du zure lan sailean?

G.B.— Ertzantza dagoenetik espedienteak hirukoiztu egin dira. Honek ez du esan nahi delitu gehiago dagoenik, gehiago harrapatzen dela baizik. Salaketa gehiago dago eta nik harreman onak ditut.

A.— Ertzantza polizia berri da. Lege aldetik hanka sartzetik egiten al dute?

G.B.— Bai. Elisabeth Huertas-en kasua hortxe dago; hori kristorena izan zen, pentsaezinezkoa zen gerta zitekeenik baina halaxe gertatu zen. Horrekin inesperientzia edota akademian heziketa txarra jaso dutela erakusten dute; kasu isolatuak dira. Badakite hiritarren eskubideak zeintzu diren eta normalean ez dago arazorik.

A.— Eta Ertzantzak gorputz judizial-

lik ez izatea zer iruditzen zaizu?

G.B.— Lege irakurketa problema bat izan zen. Nik uste dut lege aldetik ez dagoela inolako arazorik Ertzantzak polizia judiziala izan dezan; gobernu zentralak oztopoak jarri arren, salba daitezke baina ez dago horretarako borondaterik. Halere, ikerketak behar ditudanean Ertzantzak egiten ditu eta hori polizia judizial baten papera betetzea da. Ez naiz esplikatzeko zergatik ez duten hori egiten.

Nik eta ‘Jueces para la Democracia’ n gaudenok ez dugu begi onez ikusten polizia judiziala fiskala eta epailearen menpe badaude, organikoki ez egotea, hau da, nire aginduak bete ditzakete baina beren buruzagien menpe jarraitzen dute eta zer ikertu behar duzun arabera txoke bat baino gehiago suerta daiteke. Borondatea balezko, Ertzantzaren polizia judizialak fiskale eta epaileen menpe soilik egon beharko luke.

A.— Justizia aipatzerakoan ohizko debata: Entzutegi Nazional edota epaile naturalen aldeko zara?

G.B.— Epaille naturalen aldekoa naiz. Halere honek ez du inor engainatu behar, hau da, nahiz eta terrorismo arloan konpetentziak epaile naturalen eskuetara pasa —ondorioz epaiketa asko Euskal Herrian egingo lirateke, eta Madrilen atentatuak egiten direnez, han ere bai— juezen jarrera ez litzateke batere aldatuko. Komando bat Tolosan, Madrilen, Bilbon edota Donostian harrapatu gure jarrera bera izango litzateke. Jende askok pentsatzen du Audientzia Nazionalak ez bezala, hementxe bigunago jokatuko zutela eta hori ez da egia. Audientzia Nazionala ez da tribunale politikoa, ez da TOPa, tribunale normal bat da.

A.— Beraz zure eritziz, Madrileko Entzutegi Nazionala ez da epaitegi berezia?

G.B.— Berezia bai, baina ez ditu terrorismo delituak bakarrik juzkatzen eta bertako juezak onak dira, ez dira juez-komisarioak edo juez-politikoak. Horrek ez du bere jarrera aldatzen.

A.— Justizian inpartzialitatea beharrezkoa bada ere, norberaren ideologiak ez al du eraginik?

G.B.— Bai noski. Ez da berdina gizon edota emakume izatea. Aristokrata familia batetik edota lagile batetik atera.

A.— Eta ez da berdina PSOEkoa izatea edota beste alderdi batekoa, adibidez.

G.B.— Ez. Ideologia hor dago. Nahiz eta emaitza berdina izan —eta seguruenik ez dira berdina izango— sentibiltate desberdina duzu zure ideologia, posizio edo jatorriaren arabera.

A.— Inpartzialitateari eusterik bazeaio, independente izateari ere bai?

G.B.— Nik uste juezak independente gara eta erraza da ez dena harrapatzea, guztia errekurragarria bait da eta beste organo goren batera pasatzen da. Kontrol sozialik ez badugu, bide horren bidez kontrola dugu. Bestalde, nahiz PSOE alderdiarekin identifikatua egon, epaiketa baten aurrean abstentzio aukera, besteak zu errefuxatzea edota juezaren duintasuna hortxe daude.

A.— Eta Entzutegi Nazionalako fiskalek zuk aipatzen duzun juezen jarrera bera dute?

G.B.— Juezek eta fiskalek erregimen desberdina dute. Juezek ez dugu inor gure gainetik ez; nik Tolosako juzkatua daukat eta inork ezin du hemen sudurrik sartu. Baina fiskalak Estatuko Fiskal Nagusiaren aginduetara daude. Fiskal batek Entzutegi-ko fiskal nagusi edota fiskal orokorrarengandik agindu bat jasotzen badu, printzipioz bete egin behar du, eta betezen ez badu espedientea dauka.

A.— Eta Garbiñe Biurrunek hori ongi ikusten al du?

G.B.— Fiskala da gizartearen izenean salaketa aurrera daramana eta ezin da pentsatu Euskal Herriko fiskalek drogaren kontra zigor gogorrek eskatuko dituztela eta Malagakoek ez; idea bat jarraitzen da.

Arazoa da Fiskal Nagusiaren izendapena, Exekutiboak izendatzen bait du. Estatuko Fiskal Nagusia Parlamentuko gehiengo handi batez izendatuko balitz... Neurri horren alde agertuko nintzateke.

XABIER LEKUONA

dek

biderik
laburrena
euskaldun
dek osoa
izateko

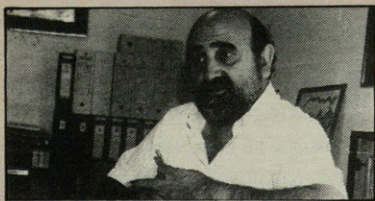
AHOZ ZEIN
IDATZIZ EUSKARAZ

— Zer pentsatzen duzu udale-
txeetan eztabaldatzen dire pre-
soen bisitei buruz?

Juan Oronoz,
Leitzako alkatea (EA):

«BISITAK BEHARREZKOAK DIRA»

Herriko alaba bat dugu espetxean, eta beno, herrikoa ez izan arren bere senarra ere berekin dago gartzelan eta herrikoa dela esan daiteke. Orain dela urte bat edo, bisita bat egitea erabaki genuen udaletxean. Herrerako zuzendariari gutun bat bidali eta hark bisita ukatu egin zigun. Berriz insistitu eta berriz ezezkua eman zigunez, ezin izan genuen. Gure iritziz arazoa zuzentzeko, interesatuek, instituzioek eta konpetentziak dituztenen artean mintzatu behar litzateke. Niretzat, presoak askatasunik gabe aurkitzen direnez marjinatu batzuk bezala jo behar ditugu eta zentzu honetan kontsiderazioa behar dutelarik, bisitak beharrezkoak dira. Baina ez dut uste konponbidea hori denik, nolabait lege aldetik aterabide bat jarri behar da, definitiboa hain zuzen ere.



Pablo Gorostiaga,
Laudioko alkatea, HB:

«PRESOAK JENDE MAITEA DA»

Lojistikoki eta koherenteki guk udaletxean euskal preso politikoenganako bisitak bultzatzen ditugu, honela batzuk lurperatu nahi duten arazo baten aurrean gure borrokalari onenak direnengana hurbildu ahal izateko. Sarritan marea instituzioanalak errealitatea ezkutatu nahi du baina zenbatzuei gertzen zaien sentsibiltate apur bateri esker, borroka honetan abanzadilla direnei bisita ezin izaten diete ukatu. Gero, oraindik sentsibiltate pixka hori dutenen partidoko 'alturetatik', kritikak egiten dizkiete baina hala ere beraiek badakite presoak jende maitea dela. Badakite presoak ez dutela borroka egoista bat egiten eta herri interes batzuren mesedetan ari direla.

Iñake Kortadi:

«Nire anaia bisitatzeko eskubidea ukatzen didate»

Joxan Kortadi, sakabanatu berri izan da Iñaki Rikerekin batera Palma de Mallorcako espetxera. Antiguoko 33 urtetako gazte hau, 1982ko Otsailak 20an atxilotua izan zenetik, Estatu espainoleko hamaika gartzelatan izan da.

ARGIA.— Zein gartzela ezagutu ditu anaia?

Iñake Kortadi: Carabanchel, Soria, Alcala, Herrera, Badajoz, Valencia eta azkenik Palman egon da. Herreran 10 hilabete borrokan egon zen inolako bisitarik gabe. Badajozen berriz gose greban egon zen eta oso gaizki pasa zuen. 50 egun egon zen jan gabe eta guk ezin genuen ezer egin. Amak, Joxan egunetik egunera hilzoria goan zegoela ikusten zuen eta ezin zuen ezer egin. Azkenean, ibili eta hitzegin ezin zuenean, gurpilezko aulki batean hospitalera eraman zuten eta han oheari esposatu eta beti bi Guardia Zibilekin egon behar zuen. Amak bisita bat egiten uztea lortu zuen eta erdaraz hitzegitera behartu zuten. Baina amak ez zekien Joxanekin eus-

karaz hitzegiten eta orduan bisita guztian ezer esan gabe egon zen, berari begira.

A.— Nolakoak izaten dira bisitak?

I.K.— Izugarri laburrak. Kristoren kilometro piloa egiten dugu eta gero orduerdi edota hamar minutu egoten gara. Gainera ez digute abisatzen trasladatzen badute eta gertatu izan zait, ni Carabanchelera joan eta espetxera iristeko unean, furgoi bat ikusi eta anaia ikustera natorrela esanik barnera sartu eta furgoiaren daramatena, nire anaia dela esatea. Haraino joan eta nire begi aurrean zeramatena Joxan. Mallorca-ko bisita, oso berezia da. Burdin sare bat eta beira zabal bat dugu bion tartean eta hiru botoi ditugu hitzegin ahal izateko. Grabagailu batek elkarrizketa guztia grabatzen du.

Zer suposatzen du zuentzat sakabanaketaren ondorioz, bidai hauek egin behar izateak?

I.K.— Izugarrizko inpotentzia sentitzen dugu. Joxan ikusteko oztopo piloa jartzen dizkigute eta Espainia guztitik gora eta behera ibiltzera bortxatzen gaituzte, tren eta hegazkina eta kotxean denbora guztian, bi egun galdu araziz eta azkenean 20 minutu soilako bisita bat egiteko.

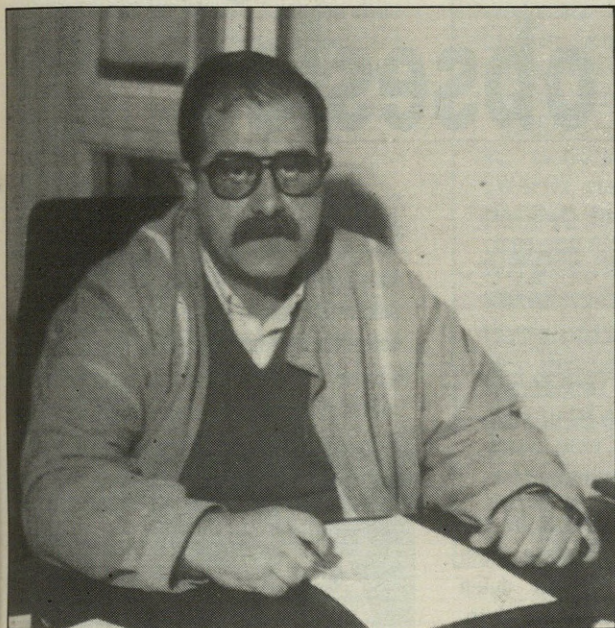


Palma de Mallorcako espetxea

- **Helbidea:** Prisión de Palma, Capitan Salomon 85, Palma de Mallorca.
- **Paketeak:** hilabetean 4 kilotako bakarra.
- **Bisitak:** astean bi, 20 minututakoak eta egun ezberdinetan bakoitzari.
- **Patioa:** bi ordú, bakoitza bakarrik, beste inor gabe.
- **Zelda:** oso txikia, ezin da alde batetik bestera mugitu.
- **Jantziak:** beste gela batetan dituzte.
- **Argia:** ez da kanpoko argirik sartzen. Bonbila beti pizturik dute eta itzali nahi badute, bonbila kendu beharra daukate.
- **Bidaia:** arratsaldeko 9tan trenez Barcelonara. Hurrengo eguneko 11etan hegazkinez irlara eta ondoren taxiz espetxera.
- **Dirua:** 23 mila pezeta pertsona bakoitzeko.

PSOE gobernuak funtzionariak lotu

**Irailak 7an Estatu espainoleko espetxeetan erreferendum bat ospatu da, datorren azaroaren 25etik aurrera, sindikatuek eta Madril-
ek negoziaketa prozesu bat hasi edo ez erabakitzeko.**



**Espetxeetako
funtzionarioen artean
nagusi den CSIF
sindikatu-
ko José Luis Alemany
lehendakaria.**

Abstentzioa handia izan bada ere, %52ak baiezkua eman du; hau honela, 103 espetxeetatik 81 alde atera dira eta 21 aurka, Komunitate Autonomoko denak barne. Madril-
ek aurkitu du berak proposatzen zuen funtzionarien negoziaketak prorrogatu ahal izateko.

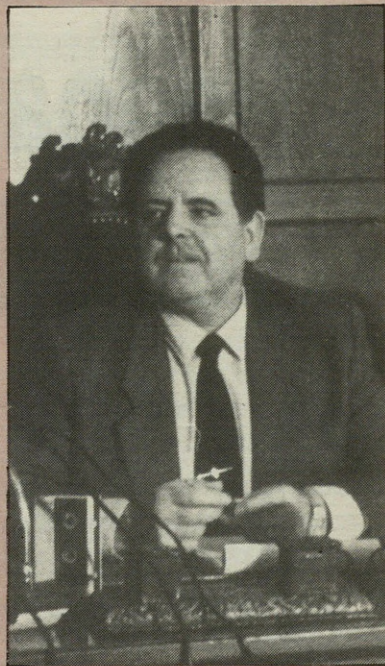
Azken denboraldian sindikal mailako mugimenduei ekin diete espetxeetako funtzionarioek bi arazo nagusiei eutsi nahian, baldintza laboralen hobetzea eta seguritate neurriak ezartzea. Aspaldidanik zebiltzan funtzionariak baldintza laboralen berriketa eskatuz eta azken aldian gainera sindikal arlotik kanpoko beste arazo bat gainezarri zaie, segurtasun neurrien arazoa hain zuzen ere. ELA sindikatuko bozeramaile baten hitzetan, «azken aldian espetxeetan mugimendu asanbleario ezberdinak garatu eta sindikatu-
en errepresentabitatea kolokan geratu zen. Funtzionari-
ek espetxez kanpoko segurtasuna ere eskatu dute, arazoa laboral mailatik aldatuz eta barne neurriak bestalde, aspaldidanik eskatzen ziren ber-berak dira. Onartuak baina erabilgabeak geratu diren neurriak». Txema Matanzas abokatuaren ustetan, «erreferendum honen nahi bakarra funtzionariak homojenizatzea izan da, jokaldi politikoa. Gobernuak daraman borrokaren gartzelako frentean, funtzionariak dira ahulenak eta beraien artean zeuden kontraesanak neutralizatu nahi izan ditu».

ELAk salatu duenez, beraiek ez ziren negoziaketa hauetara gonbidatuak izan eta euren usiez erreferendum honen emaitzak orain arte garaturiko mugimendu guztia neutralizatu du. «ELArentzat, ondorio laboral eta extra-laboralak ditu erreferendumak eta gainera arazo guzti honen inguruan funtzionarien konpetentzien gainera dauden kontuak kaleratu dira (Kodigo Penalaren erreformak, Estatuko Seguritate Indarrak izan daitezela ETAk kideetaz arduratuko direnak...)». Gobernuak Euskadi Ta Askatasunako preso-
ei ezarri dien errepresio plangintzaren barnean, kontu handiz ibili behar duela ikusi du eta ez du nahi zirrikitu txikie-
nik ere sortzea. Funtzionarien artean erreferendumak iskanbila ugari sortu ditu, baina azke-
nean kolektibo honek Gobernuak luzatu dion eskaintzari baiezkua eman dio.

B. ARTOLA

Juan Luis Zuzaeta,
Gernikako alkatea, EAJ:

**«BISITEN KONTRA
BOTATU DUGU»**



Guk udaletxean gure jarrera zein zen azaldu genuen gaia aurkeztu zitzaigunean. Presoei bisitak egiteko eta laguntzak emateko proposamenaren aurka botatu genuen. Gaia eztabaidatu zen eta ez dago beste zeresanik, udaletxeko gehiengoak aurka botatu zuen. Nik badaukat nire iritzia pertsonala gai honetaz, baina hori niretzat erreserbatzen dut, bestela gure jarrera azaldu dugu eta ez dago buelta gehiagorik.

Zeferino Zunzunegi,
Legorretako alkatea (EE):

**«LAGUNTZA GUZTIAK
UKATU DITUGU»**

Mozio guztietan laguntza guztiak ukatu ditugu, ez dugu laguntzarik onartzen. Herrian hiru preso ditugu, eta nahi badute konponbidea lor dezakete. Bidea errein-
sertzioa da eta gainera Ajuaria-Eneako akordioetatik jo behar da, herriaren %85a biolentziaren aurka zegoela ikusi bait zen, Bilboko manifestazioan bezala eta Yoye-
sekin ere ikusi genuen nola jokatzeko du-
ten. Herri honetan nahiko libre-
ak gara eta indibidualki nahi dena egin daiteke, baina ez honelako bisita politizatuak.

Hauteskundeak De Klerk-entzat izan ziren abisua eta gero

Hegoafrika: «azkarregi» ez ibiltzeko obsesioa

Namibia bere independentziaren bezperetan dago. Frederick De Klerk hegoafrikar presidente berriaren agintaldia markatzen duen gertaera, nolabait ere galera bat Pretoriarentzat, baina noski bere profiterako erabiltzen ahaleginduko dena. Horrekin batera, hainbat kontaktu hartzen ari dira eskualde-potentzia horretako buruzagiak, inguru horretako beste gobernu-leaderrekin, egun daukaten dudabako hegemonia iraunarazteko.

Botha-k hasitako bisitaldiei jarraipena eman die De Klerk-ek, aste bitan Zaireko Mobutu-rekin eta Zambiako Kenneth Kaunda-rekin elkar hizketatuz. Haatik, kanpora begira pauso zuhur batzuk emanagatik, barruan daukate Hegoafrikako gobernariak lanik neketsuenak, eskutartetik ez dakien egoera irristatu.

Irailaren 6ko gauean, polizia ghettoetako jendea arras biolentki erreprimitzen

zuen bitartean, ondorioz 23 lagun hil bait zituen, populazioaren %75a osatzen duten beltzentzat debekaturik segitzen duten hauteskundeak emaitzak ezagutzen ziren. De Klerk-en Partidu Nazionala (NP) nagusitzen zen, baina azken berrogei urtetako xifrarik eskasenekin. Beste abisu bat izan da, bere ihardueran erne eta zoli ibili beharko den presidente berriarentzako.

«Volk afrikaans», «afrikaans herri»aren

batzailatzat aurkeztzen zen NPak, kolpe ederra jaso du bederen. Gehiengo beltzarekin negoziatzea proposatzen duen eta Lusakan (Zambian) legez kanpoko ANCekin solastatu den iaz sortutako Partidu Demokratikak 33 eserleku lortu zituen (ingeles mintzodun hiritar jende anitz bereganatuz), eta Partidu Kontserbatzaileak (KP) 39 lehen baino 17 gehiago. Berenak (84) eta Demokratikak batuta, De Klerk-ek ondorio baikorrak ateratzen zituen, esanez «hauteslego txuriaren %70ak» bere «erreforma planak apoiatzen» dituela.

Afrikaandar probintzietan, KP-ren igoera harrigarria izan da. Transvaal eta Pretoria-mendebaldean batipat, baina Cape Town [Cabo/Cap]-en ere bai, polikiago baina. Igoera hau 1988ko iraileko udal-hauteskundeetaz geroztik igarri zen —konpara-



Apartheidaren aurka, erresistenteak mila erataria antolatu eta borrokatzen dira.

zio batera, Johannesburg ondoko Boksburg-eko udaletxearen lehenengo erabakia apartheid «hutsa» berrezartzea izan zen, txuri-guneetan «whites only - slegs blankes - ba basweu fela» [«txuriak bakarrik» ingeles, afrikaans eta suthu hizkuntzez] abisua-
rekiko kartelak ipiniz.

KP ezezik, muturragoko eskuindarrak ere indartu eta antolatzen dira, hala nola BBB eta AWB partiduak, beltz guztien berehalako *homeland*-etaratzea proposatzen dutenak. Guzti horiek oso kontutan dauzka De Klerk-ek, eurek ematen diotelarik aitzaki erreformetan «azkarregi ez ibiltze-ko».

Beltzak beltzen kontra

Baina beltzak —beltz iraultzaileak, desagun—, jakina, ez dira konformatzen. Kallean ezezik (1985etik ez zen bestalde halako errepresio gogorrik ezagutzen), beste



Eskuindarrak: konpromezurik ez.

Garrantzi handiko hauteskundeak Namibian

Bereziki baldintzaturiko independentzia

Sam Nujoma, laster seguru aski Namibia independentearen lehengo presidentea izango denarekin bat, beste 40.000 errefuxiatu itzuli da, azken hilabete hauetan, beren herrira. Hauteskondeei begira, ustez beren mugimenduak, SWAPOk, aise irabaziko dituenak.

Badirudi bere koadroak etapa berrira mobilizatzeko zailtasunak dituela SWAPOk, eta ez bakarrik beti ere noztzen duen errepresioagatik (beren «bigarren» zen Anton Lubowski txuriaren hil-keta gertatu berri da, irailaren 13an), baizik beren prestakizun falta presuntioagatik ere; Lubowskik berak hil baino egun gutxi lehenago adierazten zuenez: «gure laguntzaileak deusgabeko jendeak dira, orain paperak eskatzen dizkiegu eta ez dute paperik izaten, 'hasi dira molestiak!' esaten digute». Botoemalen zentsaketan ere badira gorabeherak. Azkenik atzerri-
tar aholkulariak ere beharko dituzte,

ekonomiaren transizioa ziurtatzeko —oso neke dute.

Oso neke dute, batez ere, beren Hegoafrikarekiko menpekotasun erabatekoagatik. Kolonia ekonomia dute bere-
na, inportaketan %95a metropolitik jasotzen dutela —Pretoriarentzat «boskarren probintzia» besterik ez da praktikan izan.

Hegoafrikako erregimenak, independentzia «eskaintze» honekin, bere eskualde isolamendua hein batean hausten lortu du. Prozesua estuki kontrolatzen du, eta halaz eta guztiz SWAPOren garaipena ziurtat jotzen da; zenbaterainoko garaipena erreusitu, horretan datza lehia-keta: askogatik nagusituz gero, Hegoafrikak, Windhoek-eko «gorri»en aurrean, ekonomiaren armak baliatu beharko ditu. Aitzitik, zenbat eta ahulago agertu abertzaleak, orduan eta Pretoriak barne zatiketaren kartak aisago erabili ahal-
ko ditu.

gisako ekintzen bidez ere adierazten dute beren egonezina; boikotarekin, adibidez, Transvaaleko Carltonville-ko *township*-etako jendeak hondar sei hilabetetan bere eroste botere urriaz protestatzeagatik praktikatzeko duena eta bertako merkatariei berebiziko galerak erakarri dizkiena.

Beltzak ez dira bat ordea. Legearen muga oraindik txit estuen barnean aritzen direnak badira (hilaren 13an apartheidaren aurkako *lehenbiziko* manifa baimendua izan zen, Desmond Tutu buruzagi, baina Cape-ko alkate txuriak ere parte hartu zuelarik), eta Pretoriari beren burua saldu dutenak ere badira: «beltzak beltzen kontra» gobernuaren politika praktikara daramatenak: Natal probintzian eman dira batez ere horrelako borrokak, urte gutxitan ehundaka hildako gertatuz, gerra zibila giroan. Tribunaletan egiaztatuta, Buthelezi jefezuluak leaderatutako Inkatha-ko miliziak eta poliziaren arteko loturak: Estatuak armatu ditu beraz, «lan zikinak» burutu ditzaten.

Ohargarria da, bestetik, negoziaketa giro aldakor honetan, zenbait kazetarik erreportatzen duten ANC erakunde politiko-militarraren ahulezi erlatiboa, eta oro-

har Frontearen (Angolatik Mozambiquerainoko) Lerroak noztitzen bide duen aro motela. Momentu honetan ANCK —gomendatu du SESBeko Partidu Komunistaren Komite Zentralekoa den Lusakako soviatar enbaxadoreak— «transigitu behar du», eta txinarrek ere adierazi dute berrikitan txuri-
en boterearen amaiera ez dela apartheidaren amaierarekin batean zertan gertatu behar.

Mendebaldetik berriz, urteotan eginiko (ekonomia zigorrei buruzko) mehatxuak ezerrezean gelditu dira. Munduko errearen erdia produzitzen du Hegoafrikak eta. Armari-
k ez hornitzeko mehatxuaren aurrean ere prestatu dira ongi, hemendik edo handik legebidez nahiz legez fuera armamentua inportatuz eta barne produkzioa areagotuz; azkeneko batean, israeldarrak beti izanzen dira hor, esku bat luzatzeko, eta batzuri eta besteri esker arma nuklearrak sortzeko bidean ere jarri dira arrazistak. Prestatzen ari alegia, etorkizun dudamudatuari aurre egiteko.

PABLO SASTRE

Iparralde nahiz Hegoaldeko kostaldeak zerbitzu gune bilakatzen

TURISTEK KOSTALDEA LEPO BETE

'La belle époque'eko garaietatik nahiko gorabehera izan ditu turismoak Euskal Herrian, baina Donostiak gune preziatuena izaten dirau, eta kostaldeko beste hainbat herri herri ere beraneantez betetzen dira orain ere.

Gero eta gehiago gainera. Izan ere, aurtengo udan aspaldian baino turista gehiago sartu da Euskal Herrira. Udazkena heldu zaigularik, turistak ere aldegin dute beren herrietara. Balantzea egiteko sasoia da.



'La Belle époque'eko garaietan bezala, egun Donostiak Euskal Herriko gune preziatuena izaten dirau.

Bildutako informazioaren arabera —eta batean eta bestean ikusitakoa ikusiz— azken sei-zazpi urteotan turismoak gora egin duela nabarmena da. Hegoaldean, Bizkaia eta Gipuzkoako kostaldean batipat, etengabeki eta modu erregularrean indartu den sektorea da, urtetik urtera Hondarribia, Lekeitio, Plentzia eta Zaratuz bezalako herriek bisitari gehiago jasotzen dutelarik. Iparraldean, berriz, lehen Lapurdiko kostaldeko turismoa bultzatu bazen, orain, kostaldeko turismoa indartzeaz gain, Baxenafarroa eta Zuberora ere hedatu da bere promozioa. Alde batean zein bestean turismoak gora egin du, aurtengo udan inoiz baino bisitari gehiago etorri delarik.

Turismo garestia

Oraindik ez da xifra zehatzik, ezta behinbetirako balantzerik, baina garbi dago inoiz baino jendetsuagoa izan dela aurtengo ud hau, eta beti bezala, erakarri den turismoa kalitate maila altuakoa izan dela, garestia alegia.

Kostaldea, Iparralde nahiz Hegoaldean, lepo bete da Abuztuan, Uztailan ere hotel kanpin eta bestelako egoitzak ere ia lekurik gabe egon direlarik. Bertakoek kanpotarrei alokatzen dizkieten etxebizitzak aparte utzirik, 11.500 leku daude Komunitate Autonomoko 185 hoteletan, eta 9.100 leku hiru probintzietan zehar dauden 21 kanpinetan. Denak bete dira Abuztuan, eta eskaria eskeintza baino askoz handiagoa izan omen da. Gokoraino bete direnak, beti bezala Zaratuz, Hondarribia eta Donostia izan dira, azken hau gehienbat.

Orohar Euskal Herriko turismoa nahiko garestia izaten bada, zer esanik ez Donostiak erakartzen duenaz. Bertako Turismo Bulegoko zuzendari den Rafael Agirrek azaltzen digunez, «2.300entzako lekua dugu



'María Cristina' hotela da Hegoaldeko garestiena. Euskal Herriko garestiena, berriz, Miarritzeko 'Hotel Palais' da.

hoteletan, bada, horietarik %70a 4 eta 5 izarretakoak dira, oso garestiak. Beharrezkoak dira 2 edo 3 izarreko 1.000 leku eta kanpin gehiago ere bai, Igeldokoa baino ez bait dago, 800 leku dituela.

Donostia, Hondarribia eta Zarautzeko prezioak, gorabehera gutxiarekin, nahiko parekoak dira. Hondartzatik hurbil dagoen zonalde batean Abuzturako pisu bat alokatu nahi duenak 200-250.000 pezeta ordaindu behar ditu, eta zonalde apalago batean izanez gero, merkeenak, 110.000 inguru balioko du. Hotelen artean, berriz, merkeenak —2 izarretako batek— 2.500 ordaineraziko dizu gau bategatik, eta garestiena izan gabe 4 izarretako hotel batek 7.000. Garesti garestienak Donostiko hauek dira: 'Costa Vasca' —10.500 pezeta gaueko—, 'Londres' —14.000 pezeta— eta 'María Cristina' —27.000 pezeta—. Hala eta guztiz ere, udan zehar ez da hotel hauetan lekuri izaten; halako prezioak ordaintzeko jendea soberan da antza.

IMANOL BOLINAGA,
Turismoko kontseilariordea

«Ez zaigu masa-turismorik komeini»

Argia.— Zein mailatako turismoa etortzen da Euskadira?

Imanol Bolinaga.— Itxurazko turismoa izaten da, maila onekoa, hoteletakoa nahiz kanpinetakoa. Kanpinekoari 'motxila-turismoa' deitu ohi zaio, baina turismo moeta hori ere nahiko ona da.

A.— Zer adierazi nahi duzu turismo ona esatean?

I.B.— Dirua uzten duen turismoa da hona etortzen dena, baina ez da masa-turismoa, gizabanakoen turismoa baizik. Talde txikiak izaten dira, 'tour' operadoreek ekartzen duten jendetzarik ez da etortzen. Ez zaigu masa-turismorik komeini, akats handiak ekarriko litzuke herri honentzako, herri honek dituen aberastasun asko galtzeko arriskua dagoelako. Mediterraneoak ikusi besterik ez dago zer gertatu daitekeen ikusteko. Turismo kulturala bultzatu beharko litzateke, baina ez da ahaztu behar turismoa batez ere ekintza ekonomikoa dela. 'Litrona-turismoa', esate baterako, ez zaigu komeini.

moa', esate baterako, ez zaigu komeini.

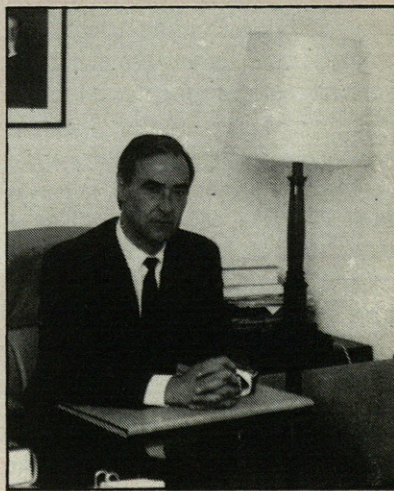
A.— Gero eta jende gehiago etortzen da udan Euskal Herrira.

I.B.— Gorantza goaz bai, baina ez da gehiegizko optimismoz ikusi behar, ari gara baina poliki poliki. Abuztuan hotel guztiak bete direla eta jendea erabat konforme agertu da. Poliki poliki ari gara aurrera egiten, baina lan handia dago egiteko.

A.— Zein dira Turismoko Sailordetzaren asmoak?

I.B.— Presupostu txiki batekin turismoa hobetzera goaz. Prentsan 400 milioi aipatu dira baina guzti hori ez da inbertsiotarako; 300 milioi ditugu inbertsiotarako. Hotel eta kanpinen azpiegitura aldetik behar handiak ditugu, eta horretara bideratutako inbertsioak lagunduko ditugu. Bestea promozioan inbertituko dugu, kanpaina bereziei ekiteko asmoa bait daukagu.

A.— Turismoaren indartzeak ez al



dakar aldizkako eta behinbehineko lanpostuen ugaritasuna, eta urtegutxirako lanpostuen gutxitzea?

I.B.— Beno, denetarik izaten da. Turismoa lanpostuak sortzeko medio izaugarria da. Gertatzen da gure herriak ez duela turismoak zer ekarri dezakeenaren kontzientzia handirik. Turismoak aberastasun handia dakar berarekin. Kapaz bagara 900-1000 hotel-plaza berri sortzeko, lanpostu fijoak sortuko ditugu, eta gero, sasoi denean, behinbehinekoak ere sortuko dira, baina hori azken finean laguntza bat da.



Henry Lauqué,
'Agence de Tourisme
du Pays Basque'ko zuzendaria.

Kostaldekoea da turismo jendetsu eta garestiena, baina azkenaldi honetan, modu apalagoan izanik ere, barnekaldera hedatu da turismoa: Donibane Garazi, Baigorri, Senpere, Zuberoa... turismo gune bilakatzeko hasiak dira. Turismoaren pisuak bertako bizimoduan eragina du, eta jakina, bertako ekonomian ere bai. Izan ere, 'Chambre de Commerce'ren datuen arabera, Iparraldeko ekonomiaren %18a suposatzen du turismoak, baina zeharka bere pisua handiagoa da, horrek suposatzen duen guztiarekin. Eztabaida zaharra da, baina oraindik hor dirau.

Ez noiznahi, ez nonahi

'Ekaitza' aldizkariak turismoari buruzko eritzi kritikoa isladatzen duen plaketa bat

Bigarren egoitzak

'Maria Cristina' hotela ez da, halarik ere, Euskal Herriko garestiena. Miarritzeko 'Hotel Palais' da sailkapen nagusi honetan lidergoa duena: 2.000 libera —40.000 pezeta gutxigorabehera— ordaindu behar da bertan gaua egiteagatik. Iparraldeko kostaldeko lau izarretako beste dozein hotelek ere 1.500 libera baino gutxiago ez du kobratzen. Merkeenek, bi izarretakoek alegia, 300 libera inguru.

Baina Iparraldean hotelek lotarako le-

Iparraldean eztabaidak dirau

Abuztuan 500 mila turista inguru biltzen omen dira Iparraldean, Uztailan pixkat gutxiago, eta urtean zehar, kopurua dextente jeisten bada ere, izaten da turistarik. Urte asko dira Iparraldeko biztanleek turismoaren fenomenoaz ezagutzen dutela, baina azken bi urte hauek ez da inoiz ezagutu.

banatu du aurtengo udan, «Ongi etorri baina ez noiznahi, ez nonnahi eta ez zernahi» titulupean. «Turismoa errealtate bat da, hor dago, baina bere mugak izan behar ditu», diosku Xan Antsalas-ek, «udako sasoi-nean turisten kopurua mugatu behar da, bestela Balear irlotako turismoa bezalakoa izango dugu aurki hemen. Azken bi urte hauetan izugarritzko gorakada egon da, ezin soportaezkoa gertatzen da. Donibane Lohitzunen, esate batera, urtean zehar duen biztanlegoa 6 aldiz biderkatzen da Abuztuan, eta Getarin, aldiz, 8 aldiz».

Bere eritzira, Iparraldeko turismo honek bi eratako kalte kulturalak bezala ekonomikoak ere eragiten ditu. «Kalte kulturalak sasoi-koak izaten dira, erabat frantsesa bilakatzeko da Iparraldea, euskaldun den guztiak lekuri ez duelarik. Eta kalte ekonomikoak urte guztikoak dira, hau turismo gune bilakatzean beste aktibitate ekonomikoetarako, lekuri ez bait da gelditzen. Erraza da igerileku edota golf-zelaie-tarako inbertitzeko laguntzak eta lurra lortzea, baina lanpostu egonkorra eman ditzakeen lantegi bat sortzea ezinezkoa da ia». Dena den, turismoa finkatua dagoen errealtatea dela kontziente direnez, berau kontrolatzea proposatzen dute, «turismoa guregain hartzea alegia».

Golf-zelai gutxiegi

Henry Lauqué, 'Agence de Tourisme du Pays Basque'ko zuzendaria, beste modu batera ikusten du turismoa, gurekin izan duen elkarriketan adierazi digunez. «Ez da masa-turismoa, oraindik ondo moneiatzen dugun turismoa da, eta ez dugu gehiegi garatu nahi beste lurraldeetan zer gertatu den ikusi dugulako». Turismoarekin kontrako 84. kanpainak galera handiak suposatu omen zituen Iparraldeko ekonomiarentzako: «%60-70ean jeitsi zen urte hartako eta hurrengoko turismoa. Urte haietan jendea bere irabaziak gutxitu egin zirela konturatu zen, turismoaren pisuaz ohartu zen jendea».

Turismoaren onuraz komentzita bide dagoen H. Lauqué ziurtatzen digunez, gainera, itxuraz turismoaren promoziorako egiten dena ez da guztia xede horrez egiten. «Gauzak ez dira turistentzat bakarrik egiten. Igerileku, golf-zelai eta abarretan inbertitzen bada bertako jendeak disfruta ditzan izaten da batez ere. Gero turistek erabiltzen badute hobe, baina ez dut ezagutzen turisten erabilerarako bakarrik egin den inbertsio asko. Izan ere, golf-zelaia arazo bat da gaur egun, bertako jendeak betetzen bait dituzte daudenak. Bi edo hiru gehiago behar dira turisten eskariari erantzuteko».

Orain, kostaldeko turismoa indartzeaz gain, Zuberoa eta Baxenafarrora ere hedatu da bere promozioa.

kuen % 10a baino ez dute suposatzen; ko-mertzializatzeko moduan dauden lekuen artean alokatzeko etxebizitzak dira nagusi, merkatuko %50 suposatzen duelarik. Garestia ateratzen da hau ere: Miarritzen, esaten baterako, 4 laguntzako apartamendu bat, astebete bakarrik, 4.000 libera ordaintzen da. Modu merkeagoan ibiltzeko aukerarik bada ordea, izan ere, Iparraldea kanpin arloan nahiko ondo horniturik bait dago: 40.000 leku inguru ditu —Komunitate Autonomo osoan 9.500 baino ez dauden bitartean—.

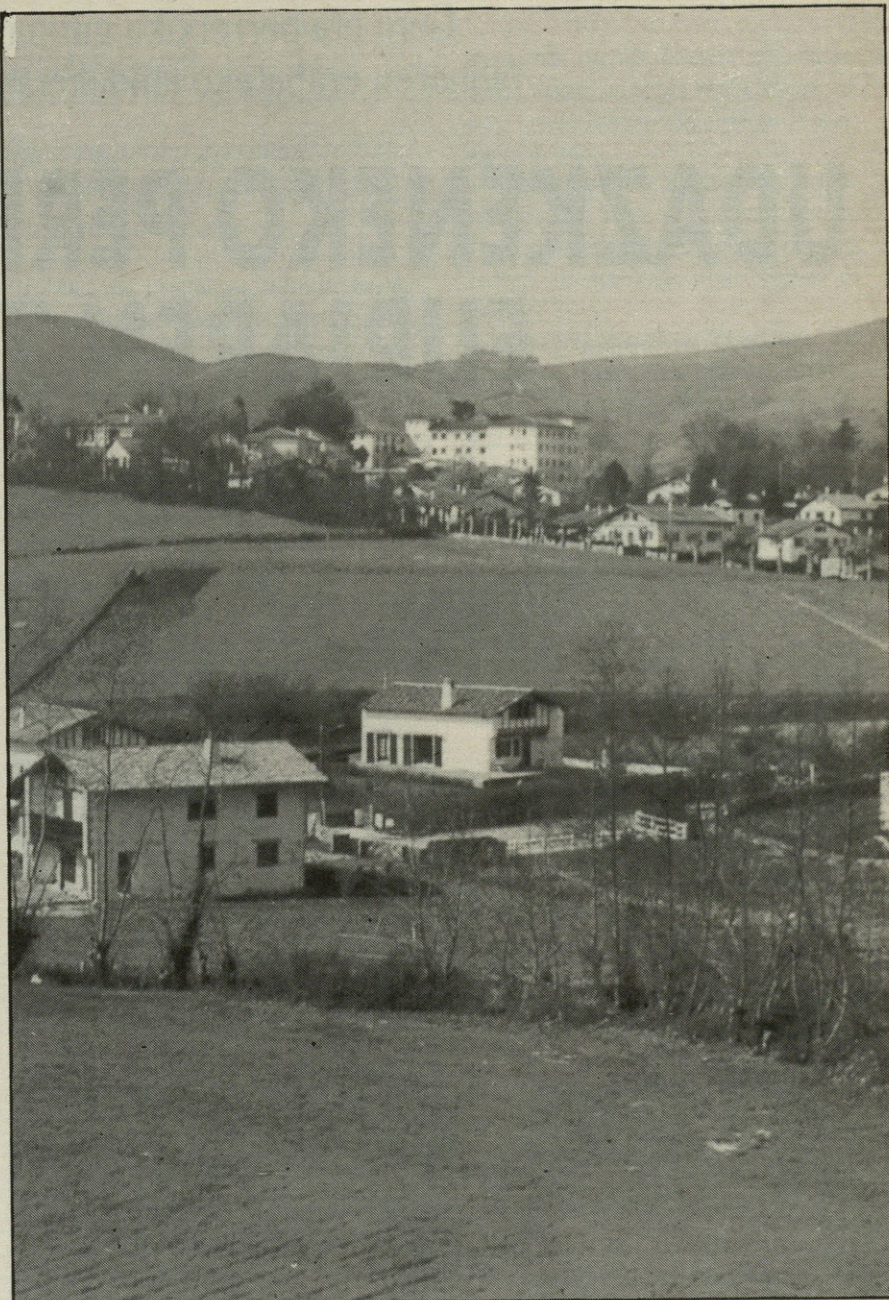
Guztira 160 mila leku turistiko kalkulatzen dira Iparraldean, baina erdian baino ez da komertzializatzen. Beste erdia, kanpoan bizi direnen bigarren etxebizitzek osatzen dute: kostaldean arazo larria bilakatzera heldu omen da bigarren egoitza hauen kontua, udan bakarrik erabiltzeko eraikuntza mordoa egin baita azkenaldian. Turismoa begi kritikoez ikusten dutenen eskakizunetarikoa bat bigarren etxebizitza gehiagorik egin ez dadin da.



Nekazal-turismoa

Emeki emeki hedatuz doan modalidade berria nekazal-turismoa da. Iparraldean urte batzuetako esperientzia duen fenomeno hau erabat berria da Hegoaldean. Lurra lantzen segitzen duten bitartean, baserria turisten egoitza ere izatera egokitu, gosaria ere zerbitzatzeko konpromezua hartu, eta hotel edo pentsio modura komertzializatzen dira, «Chambre d'Agriculture» en eskutik. Hotalak bezala sailkatu egiten dira baserriak bere mailaren arabera: izarraren orde galburua erabiltzen da neurri bezala. Seirehun baino baserri gehiago daude Iparraldean honetara jarriak, barnealdean barreiatuak, Senpere, Sara, Askain, Donibane Garazi eta Zubero-ko hainbat herritan.

Esperientzia hau Euskal Komunitate Autonomora hedatzeko planak ditu Gasteiz-ko Turismoko Sailburuordetzak Foru Aldundiekin eta Nekazari Saibekin bat eginik. horretara prestatu nahi duten baserriarrek bere izena eman dezaten epea ireki duela-rik. Manol Bolinaga kontseilariordeak aitortu digunez, ordea, espero baino baserriar gutxiagok egin du berea aukera berri hau, «gure baserriararren idiosinkrazia be-



Sara.

Hondartzatik hurbil dagoen zonalde batean Abuzturako etxebizitza bat alokatu nahi duenak 200-250 mila pezeta ordaindu behar ditu.

reziagatik edo izango da, kanpokoia beti mesfidantzaz ikusi izan da eta». Orainarte, Araban 24-25 eskakizun izan dira, Gipuzkoan 6 baino ez eta Bizkaian ere dozena erdi.

Kontuak kontu, turismoak gora egin du aurten ere. Ez da, iada, 20. hamarkadan bezala espainiar aristokrazia altuena bertaratzen, baina turismo garestia dela ezin uka. Onerako ala txarrerako, hor dago koxka. Norbaitek esango zuen behintzat, udarekin batera turista guztiak aldegin dutenean, «joan dira azkenean, hau lasaitasuna!».

I.ISASTI

Gero eta perretxiku gutxiago
pinuaren erabateko landaketa medio

UDAZKENEKO PERRETXXIKUA EURIAREN ZAI



**Gero eta arrotzago zaio ingurua perretxikuari.
Non dira garai bateko pagadi, harizti eta
gaztainondoak? Espezie berriak sortzen ari diren
arren, batipat pinuaren inguruan eta balio
haundirik gabeak, asko ari da galtzen. Bestalde,
jendeari gero eta ezagunago zaio mikologia, garai
bateko esames eta zurrumurruak gaingitzen ari
dira... eta jan? jateko edukiz gero!**

Perretxiku jale eta zale asko dago Euskal Herrian dagoeneko nazkatzen hasia aurtengo lehortea medio apenas perretxikurik ikusten ez delako! Baina berriz, udazkenaren itxaropenaz eta bustiko duelakoan, hamaika zoko miatu eta gorde-tzen saiatu behar...

Argiakook behintzat, perretxikutan ari-tzeko beta askorik ez badugu ere, mikolo-giaren inguruan antzeman daitezkeen gora-beherak sakontzeko aukera bikaina topatu dugu oraingoan Roberto Lotinaren eskutik farmazian lizentziatua bera, eta hainbat ikerkuntzaren poderioz gai honetaz sei-zaz-pi liburu argitara emana. Bere Gaminizeko elizondoko jauregi dotorean hartu gaituelarik, berehala atxeki gatzaizkio atzoko eta gaurko kontuak errepasatzeari. Nola hasi zinen ba? «Arrantzarako egundoko afizioa nuen lehen —orain jubilaturik nago eta utzia daukadan arren—, eta halaxe ba, la-gun batzuk etorri zitzaizkidan perretxiku batzuk bildu zituztela eta guk arrantzatutekoaren trukean eskeintzen; orduan ez nituen gustoko eta ez nituen probatu. Urrengo egunean pozoindu zirenaren berria jaso nuen, eta harexek sortu zidan zirarra, okasio hartan zerbait jakin izan banu lagungarri izango nintzaielakoan...».

Pinua

mikologiaren etsai

Roberto Letinak argi utzi du gero eta jakitunago dela herria perretxiku kontutan, ez lehenago bezala alegia, bizpahiru mota eta besteak bazterrerara. «Munduko herrietan kultura gehientsuena duena izango da gu-rea. Ni leku anitzetan aritu naiz perretxiku-tan eta berehala konturatu naiz jende gutxi batzuk bai baina herriak ez dakiela asko-rik; ordea hemen bai. Onetik eta txarretik ezagutzen da».

Ezagutzen al dituzu?

Segidakoan Euskal Herriko perretxiku arruntenen zerrendatxo bat emanen dizuegu, zeinean on eta txarrak biltzen ditugun, bakoitza non aurkitzen den eta ze sasoitan adieraziz.



Amanita phalloides.

— **Marasmius oreades, Marasmio jangarria.** Zelaletan aurkitzen da zirkuluak edo hiladak osatuz, udaberritik udazkena bitartean. Jangarri ona.

— **Coprinus comatus, Urbeltz, Urbeltz galpardun edo Lederkia.** lorategi, zelai, landutako lurrak, bide bazterrean... ikusiko duzu, udaberritik udazkenara. Jan daiteke baina sortu berria delarik.

— **Russula cyanoxantha, Urretza, Urritza, Urritxa.** Konifera basoetan ematen da, udan eta udazkenean. Oso jangarri ona eta preziatua.

— **Russula virescens, Gibelurdin, Koroso.** Baso hostotsu, lur lehorrak eta hondartsuetan, uda eta udazkenean. Russula familiakoen artean gozoena kontsideratua.

— **Amanita phalloides, Hiltzaile berde, Kuleto berde.** Baso hostotsuetan batipat, baina aurki daiteke urki, urrondo, gaztain, pago eta koniferatan ere. Uda eta udazkenean. Nahiko dira 20 gr. pertsona akabatzeko.

— **Amanita caesarea, Kuleto, Kuletro, Gorringo.** Baso lehorrak eta hondartsuetan hegoaldera orientaturik, gaztain eta haritzetan, uda bukaeran eta udazkenean. Amaniten artean jangarri bakarra, Euskal Herriko hoberena kontsideratua.

— **Amanita muscaria, Kuleto faltsu, Leher gorringo.** Edozein basotan baina batipat pinu eta urkien artean. Uda eta udazkenean. Pozointsua.

— **Boletus aereus, Onddo beltza, Onto beltza.** Hostodun arbolen azpian, batipat haritzetan eta leku argi eta eguzkitsuetan. Udaberri, uda eta udazkenean. Ontoen artean preziatuena.

— **Boletus pinicola, Onddo gorria, Onto gorria.** Konifera basoetan, udaberritik udazkena bitartean. Perretxiku bikaina jateko.

— **Cantharellus cibarius, Saltzaperretxikua.** Baso eta zelaletako belaze eta larretan, udaberritik udazkena bitartean, gehien udan ematen delarik. Modu askotan jaten da, oso gustagarria delarik.

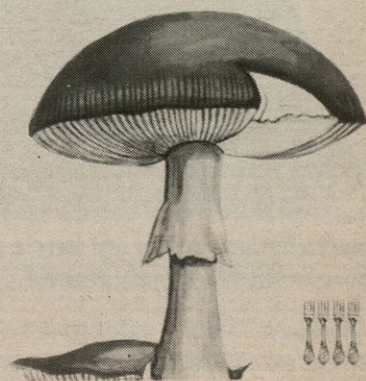
— **Clitopilus prunulus, Errotaria.** Bide bazterretan, pagadietan, itzal haundio zelaletan. Udan eta udazkenean. Perretxiku ona.

— **Lactarius deliciosus, Esnegorri.** Pinu-

dietan bizi da, uda bukaera eta udazkenean. Jangarri on bezala kontsideratua, halere, zapore fuertea izaki nekagarria suertatzen omen.

— **Lepiota procera, Galanperna.** Konifera basoetan edota leku hondartsuetan. Udan eta udazkenean. Ezezaguna orain bitartean, oso perretxiku ontzat hartzen da egun.

— **Agaricus bisporus, Txanpinoi, Barrerigorri, Azpibeltza.** Zelaletan, lorategi eta bide bazterrean taldeka osatzen dira uda eta udazkenean. Bere industrialketa medio bazter guztietan jaten da.



Amanita caesarea.

— **Morchella crassipes, Tripaziza edo Erlauski.** Zumardietan eta pagadietan bizi da, udaberrian batipat. Jateko ona, gordirik toxikoa.

— **Calocybe gambosa, Udaberriko ziza.** Basoetako argitasunean, zelai eta larretan, nagusiki apirilean baina eguberrian ere aurkitu izan da. Oso jangarri ona eta amanita caesarea-ren atzetik gehien kotizatzen dena.

— **Cantharellus cinereus, Ziza oria.** Baso hezetan, pagadietan, uda eta udazkenean ikusten da. 'Rebuelto'etarako arras aproposa, eta bestela ere asko gustatzen dena.

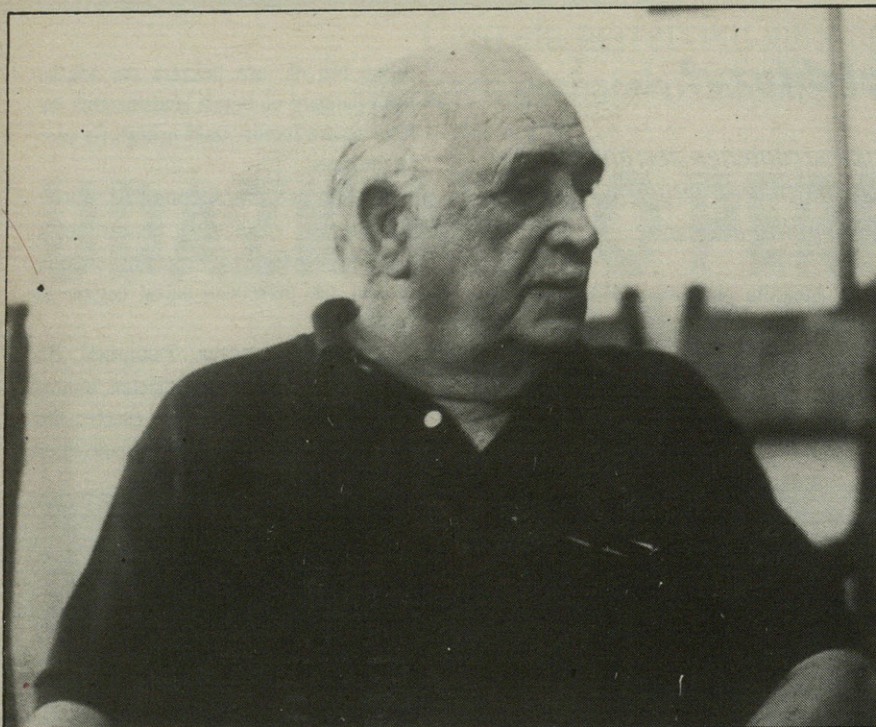
Punttuka eutsi diogu elkar hizketari. Es-traineko, perretxikua sortzen den ingurua aztertzeari ekin diogu. Gauza jakina da gero eta pinu gehiago landatzen ari dela gure basoetan, insignisa, eukaliptusa... betiko haritzak, pagoa eta gaztainaren murriztuz; onuragarri, kaltegarri perretxikuarentzat? «atzerakada bat suposatu du dudarik gabe, espezie berriak sortu diren arren —bizpahiru eta interesgarriak ez direnak—. Insignisa mikologiaren defentsarako kaltegarri suer-

tatzen da; eta bestalde, eukaliptosak ez du deusik balio».

Honekin batera, pagoa, haritzak eta beste- ren mozketak erabateko galketasuposatu duela aitortu digu eta «poliki-poliki perretxikurik gabe» geratzen ari garela. Kezkagarria beraz mikologiaren etorkizunari behatuz gero. Lerroetan azaldu dugun ikuspegi ezkorren adibiderik adierazgarriena Bizkaia omen.

Ilargi beteaz saskia bete?

Ilargi betearen kontuak etorri zaizkigu burura. Edozeini galdetuz gero baietz esango dizu: ilargi beteaz perretxikua seguru! Batipat jende zaharrari entzuten zaionez. Roberto Lotinari horren egiaztatzeke eskatu diogu. «Neri honelakorik galdetu izan ditate, diferentziarik badagoen, ez dagoen... eta egia esan nik ez dut honelakorik ikus-



Roberto Letinak behin eta berriz esan digunez, perretxikuzaleen dohaiak dūda eta humildadea lirateke.

ten. Romanesi, frantziar mikologorik hoberenari ere, eta adibide bat jarriko dizut, gauza bera itaundu zioten eta honek zera egin zuen, mikologoaren elkargora jo erantzun eske, eta elkargotik erantzun zioten baietz, %50ean ilargi betearekin sortzen zirela, eta beste %50a ilargia hilbera zegoenean. Izan daiteke batzuri ilargi betearekin hobeto etortzea, eta beste batzuri ez, baina nik ez dakit... nik

eguzkia eta uraren nahasketa horrek, eta inguruak, dutela eragina esango nizuke».

Ontoa animalia ote?

Ontoen ezaugarriak dagokienean bada gauza bat azken parte honetan nahasten hasi dena, hain zuzen ere, ontoa landare edo animalia ote den auziaren inguruan. Roberto Letinak landaretzat jotzen ditu dudarik gabe baina, «badira zenbait ezaugarri nahasgarriak direnak—dio—; elikadurarena kasu: perretxikuek beste espezieetatik elikatzen dute, zentzu honetan ez dute landareen jokabidea jarraitzen, animaliena baino; gero, jaiotzeko era ere, arraultzetik, animaliena da... hor halere, eritzi kontra-jarriak aurkitzen dituzu, bai bata eta bai beste defendatzen dituztenak».

Eta ezaugarriekin jarraituz, esan al daiteke mota diferente bakoitzak bere sasoia edo denboraldia duela? «Perretxikuek ez daitezke esan sasoi batean sortzen direnik zehatz-mehatz, sor daitezkeela baino. Askotan gertatzen da, apirileko perretxikuak eguberrian biltzea nahiz eta jakin ez direla propio urtaro horretan biltzekoak».

Nafarroa eta Araban perretxiku gehien

Mapa txiki bat osatzeko eskatu diogu, Euskal Herrian zeharreko errealitatea zein

GEZURRA DA

- Perretxikuak egiterakoan zilarrezko txanpona bota eta beztutzen bada txarra dela. Adibidez, Amanita phalloides-ek, perretxikurik pozointsuenetakoa, ez du beztutzen.
- Perretxikuren bat bareak janda badago ona dela. Adibidez, Amanita phalloides-a oso gustora jaten dute.
- Perretxiku bat ebakitzerakoan kolorez aldatzen bada txarra dela. Adibidez, ontto zenbaiti hala gertatzen zaie, eta jangarriak dira.
- Zuhaitzeko perretxiku oro jangarriak direla. Adibidez, Clitocybe olearea egurrean ateratzen da eta pozointzua da.
- Usai eder eta gusto gozodun perretxikua ona dela. Adibidez, Entoloma lividum-ek (Euskadiko pozointzeta kasuetan %80a berari esker suertatzen dira) hala ditu.
- Perretxiku pozointsu bat jenez gero eskuak lejiak garbitu behar direla. Ireziz gero bakarrik lirateke kaltegarri.

USURBILGO ANDATZA
ELKARTEA

Ahapatik

Ultzamako bailaran ba omen **tuber melanosporum** motako perretxikurik —grisola deiturikoa euskaraz, eta trufa erdaraz— adituek diotenez munduan ezagutzen diren perretxiku guztietan preziatuena dena. Halare, hemen arras arraroa egiten da honelakorik —Sorian mordoan omen aldiz—, antza hemengo eguraldia ez duelako egoki.

Bestalde, amerikar zientifikoeek lortu dute jadanik tuber-a laborategietan sortzea. Gauzak honela badirudi saporea, kolorea eta perretxikuaren berezko ezaugarriak, kasu honetan bereziki, galtzerat eman daitezkeela. Roberto Letinak esan digunez laborategitan edo artifizialki sortzen diren beste hainbat jangaiak gertatzen den bezala.

den, gainetik bada ere, aztertu ahal izateko. «Arabak, Altubeko partean biltzen da perretxikua. Bizkaian apenas, arboldegietan eta, pinuetan ere bai, itxas pinuetan eta. Nafarroan iparralde aldean, Iratín, Etxarri Arana, Aralar, Urban; Gipuzkoan, Ataun aldean, Otzaurte-Urbi, Zegama, Nafarroako mugarekin bat datorrena. Iparraldean berriz, Hegoaldearekin muga egiten duenean, eta Maule, Baigorri aldean nik dakidala».

Aurtengo denboraldiak ze emaitzak utzi-ko dituen galdetu diogunean jarrera baikorra azaldu digu Roberto Letinak, nahiz eta aurtengo lehortek gauzak arras zailak jarri dituen hainbat mikofiloren gozamenarako. Baikor azaldu da halere gero eta espezie gehiago dagoelako, orain bitartean ezagutzen ez zirenak.

Gizon hau, jubilatua eta gero ere hamaika lanetan jarduten da, orain alabak Bilbon daukan farmazian; bertara joaten omen zaio jendea barra-barra beren otarrak hartuta 'dakienaren' eritzi seguruaren bila. Eta Roberto gustora, noizehan behineko mendiko bueltarekin batera gauza berriak eta historia arrigarriak ezagutzen.

J.J.PETRIKORENA
PATXI IRIZAR

BIDEO ETA FILMEEI

AHOTS, HOTS ETA MUSIKA

EZARTZEKO PREST

IZBI SA
BIKOIZKETA GRABAKETAK

ARBAITZALDE ETXEA-SAN ROKE AUZOA

DONOSTIA

Tlf.: 46 29 64 — 45 96 29

EUSKAL



**EUSKARAREN I.
ERAKUSKETA
OROKORRA**

ERREENTERIA

Irailaren 22tik Urriaren 1era
XENPELAR ERAKUSTARETOA
(Bixente Elizegi Kalea)



EUSKO JAURLARITZA

HIZKUNTZ POLITIKARAKO IDAZKARITZA NAGUSIA

ZINKUNEGI
O P T I K A

HERNANI, 4 - 20004 DONOSTIA - Telf. 42 06 24

**kirolzaleen
zerbitzutan**



miner

donostia

☎ 271050 eta 270447

Marino Lejarreta, berriro Italiara joateko prest

BIXERA BURUAN ETA IBILI MUNDUAN

Lehenengo bizikleta hartu zuenean konpetizioan aritzeko gauza ez zela pentsatu omen zuen. Tropel profesionalen egin dituen hamaika urteek, ordea, orduko usteak ustelak zirela erakusten dute. Aurten, 32 urte dituelarik, egundoko denboraldia burutu du Marino Lejarretak, azken partean batipat. Denboraldiko azken lasterketak egitera abiatu aurretik kontatu dizkigu ondokoak, Berrizko bere etxean.



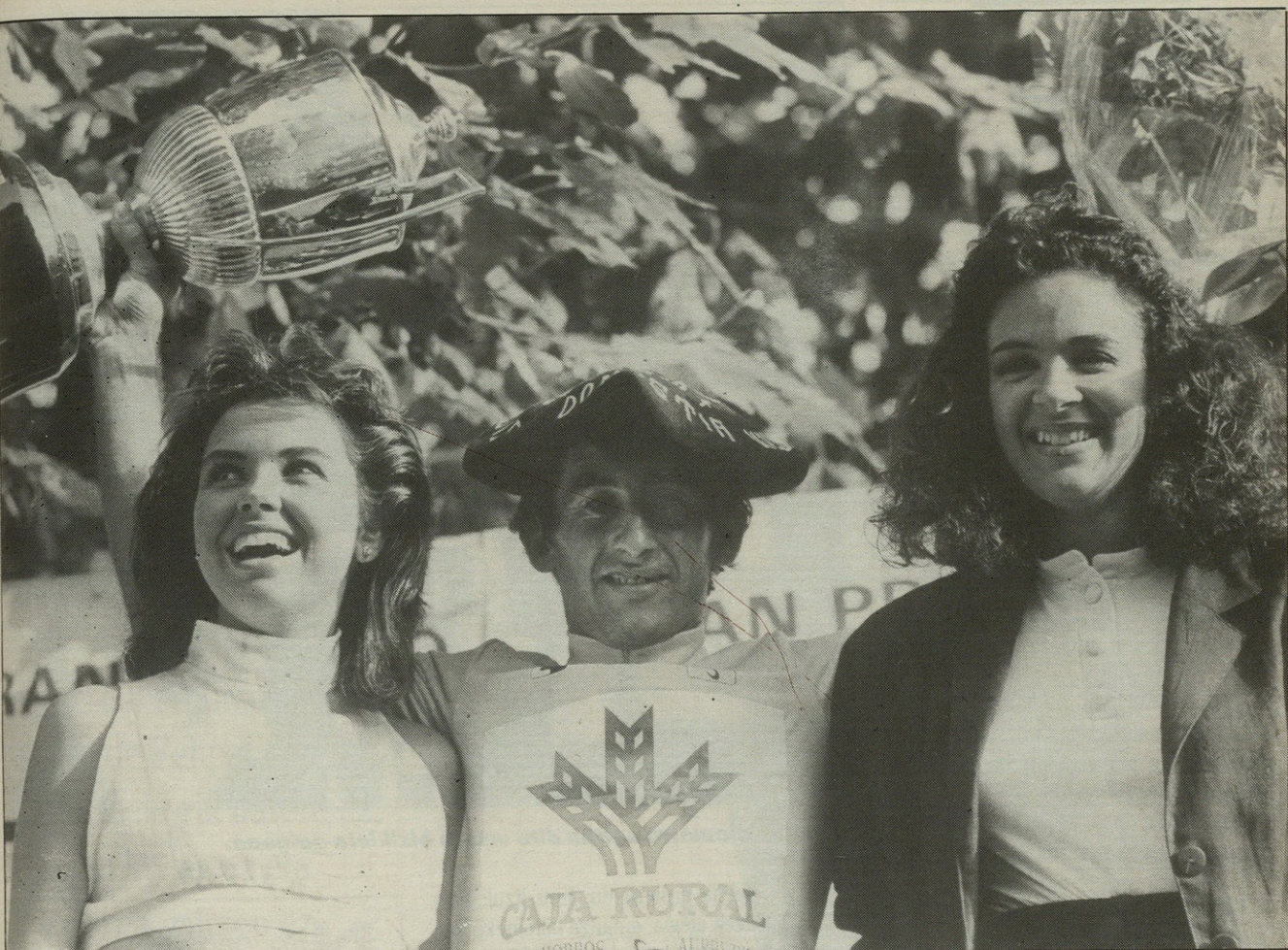
'Carrera' talde italiarrak eskeintza bat egin diola eta, gogo onez joango litzatekeela dio.

Ausardia eta indarra errepidean, apaltasuna eta sintzeritatea ka-
lean; jendeak kariño bereziz
ikusten du Marino Lejarreta,
eta berak badaki. Hala ere, hainbeste urte-
tan punta puntako txirrindulari izanik, ez
zaio harrotasun izpirik ere nabaritzen. Txir-
rindularitzaz lasai hitzegiten du, bere bu-
ruea kirolari bezala definitzeko orduan ere
ez du erreparorik, baina pertsona bezala na-
hiago du besteek juzkatu dezaten. «Ez zait
gustatzen nire buruaz hitzegitea, zaila da
nolakoa naizen esatea».

Bere lanbidea serio hartzen du Marinok,
halaxe erakusten dute behintzat egiten di-
tuen karrerek. Garbi du, hala ere, txirrindu-
laritza ez duela gauza guztien gainetik jar-
tzen. «Bizikletaren mundua baino garrantzi-
tsuagoa da bizimodua. Txirrindularitzari ez
diot garrantzirik kentzen, baina nire bizi-
modua ondo eramaten ahalegintzen naiz,
beste edozein pertsona bezala izaten». Bere
lanak gautxori amorratua izaten uzten ez
dion arren, saiatzeko da noizbehinka 'eska-
pada'ren bat egiten: «Asteburu batzutan
hartzen dut denbora lagunekin-eta irtetze-
ko, eta juerga batzuk ere botatzen ditut, ge-
ro eta gutxiago baina». Hasiera-batean zale-
tasun hori taldeko zuzendaritzan begionez
ikustez ez zela dio, baina gerora, «lana tope-
ra egiten dudala ikusi dutenez, nire perso-
nalitatea aurrera ateratzen dut eta nire bizimo-
duaren gainean ez dira sartzen».

Bihotza eta indarra

Oso gazte zela heldu zion Marinok bizi-
kletari, bere anaiek eta Berrizko beste hain-
bat lagunek bezala, «ziklismoa famatua zen
orduan ere, beti egon da bizikletarako afi-
zioa hemen. Bizikletarik ez genuenean ere,
karreretan ibiltzen ginen, bizikleta barik,
alanbreekin manillarra eginda. Nik ez nuen



32 urte dituelarik, aspaldiko denboraldirik bikainena burutu du Marino Lejarretak.

sekulan pentsatu konpetizioan aritzeko gauza nintzenik». Nestor eta Ismael, bere bi anaiak, konpetitzen hasi zirenean ordea, haien urratsei jarraitzea erabaki eta, halaxe ekin zion hurrengo hamazazpi urtetan bere zeregin nagusia izango zen kirolari.

1973an hartu zuen parte lehenengo lasterketan, handik sei urtetara, 1979.an, tropel profesionalera pasatzeko. 21 urte zituen 'Novostil Helios' bere lehen taldean hasi zenean. Kantabriako 'Teka'k fitxatu ondoren hasi zen mendatetarako bidean tropelari aurreratu eta ziklistak banakako hileran jartzen. Ismaelek burua eta Marinok bihotza eta indarra jartzen zuela esaten zen: «Bai, berak esperientzia gehiago zuen, eta karakter fuerteagoa ere bazuen, hotzagoa zen. Ni beti izan naiz bihotzarekin aurrera ateratzen den korredorea, baina apurka apurka ikasi ditut beste gauza batzuk».

Bizikleta gainean baliatzen dituen dohai nagusiak ausardia eta erregularitatea direla dio, eta aurpegia asko ematen duela. «Askotan larregi, nire lanaz beste asko baliatu izan dira. Baina niri horrela gustatzen zait

korritzea, nire karakterragatik ezin dut aguantatu tropelean sartuta beste batzuen lanaz baliatzen». Egia esan, zaila da Marino tropelean galduta ikustea, aurrekaldean ez badago normalean azkena joan ohi da eta. «Norbaitek joan behar du atzean», azaltzen digu barrez, «tropel atzean oso trankila da parajea, aurrean baino debilitate gehiago ikusten da. Gainera, hainbeste urtetan teknika bat hartu dut, txirrindulari batzuentzat izan daiteke arriskutsua atzean joatea, baina ni truko guztiak hartuta nago».

Italiatik eskeintza

Profesionaletan egin dituen hamaika urteetarik hiru Italian pasa zituen Marino Lejarretak: diruagatik baino abentura bila joan omen zen. «Ziklismo mailan ez naiz sekulan diruagatik mugitu. Gehienbat hemengo sistemarekin nazkatuta nengoelako aldegin nuen, eta 'Teka'n ere ez nengoen oso gustora. Italia beste mundu bat zela ikusten nuen, eta abentura moduan joan nintzen. Gustora ibili nintzen, oso ondo hartu nindu-

ten eta primeran konpondu nintzen italiarrekin».

Aukera berri bat du orain Marinok, berak aitortzen duenez, Bontempi eta Da Silva ren 'Carrera' taldeak proposamen bat luzatu bait dio. «Beste italiar talde batzuk ere ni hara joatea nahiko luketela uste dut, baina tira, 'Carrera'k eskeintza konkretu bat egin dit eta hor dago. Hala ere, nik kontratua daukat 'Orbea'rekin, ez dakit konponduko diren ala ez; beste zerbait topatu beharko dut ez badira konpontzen. Italia ezagutzen dudana lekua da eta ez dit beldurrik ematen hara joateak. Gainera, 'Carrera' asko gustatzen zaidan taldea da, munduko ekiporik onena dela esango nuke».

Urtetan lehenengo mailan segitzeko moduan nago.

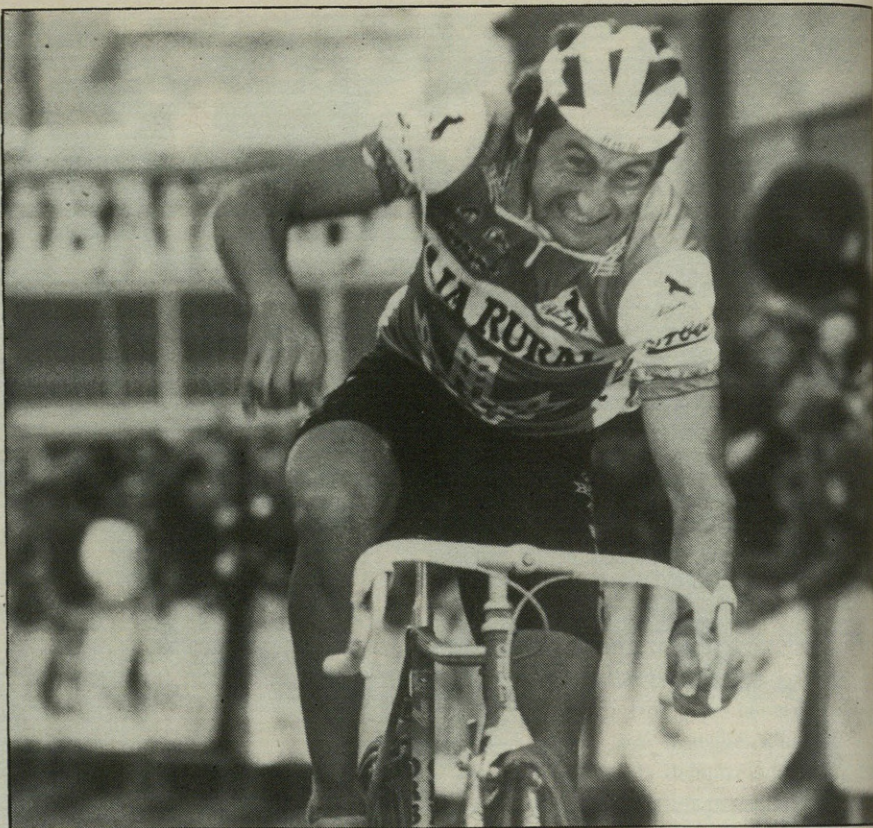
Karrerarik onenak

- 1980. urtean **Volta a Catalunya** irabazi zuen.
- 1981. urtean **Espainiako Itzulian** bigarren atera zen Hinault-en atzetik, eta **Donostia-Donostia** klasika irabazi zuen.
- 1982. urtean **Espainiako Itzulia** irabazi zuen, **Donostia-Donostia** klasikaren garaile izan zen, eta **Montjuic-eko** igoeran ere aurrena ailegatu zen.
- 1984. urtean, hirugarrenez, **Donostia-Donostia** klasika irabazi zuen.
- 1987. urtean **Italiako 'Giroa'**n laugarren amaitu zuen, erlojuaren kontra egiten den **Nazioen Sari Nagusian** hirugarren, eta **Montjuic-eko** Igoera nola **Burgoseko Itzulia** irabazi zituen.
- 1988. urtean **Burgoseko Itzulia**, **Galiziako Itzulia**, **Montjuic-eko Igoera** eta **Urkiolako Igoera** irabazi zituen, eta **Nazioen Sari Nagusian** joan zen urteko postua lortu zuen.
- 1989. urtean, oraindik amaitu ez den denboraldian alegia, **Frantziako 'Tour'**ean bigarren bukatu du, **Italiako 'Giro'**an hamargarren, eta **Munduko Txapelketan** hamaikagarren, eta **Volta a Catalunyaren** garaile izan da.

Urteak aurrera

Hamaika urte pasa dira profesional bezala hasi zenetik, hamazazpi urte badira txirrindularitzari ekin ziola, eta hogeitahamabi, berriz, jaio zela. Urteak aurrera doaz beraz, baina Marinok ez dirudi indarririk galdu duenik. Aurtengo denboraldian beste inork

Ziklismo mailan ez naiz sekulan diruagatik mugitu.



30 mila kilometro egiten ditu urtero bizikleta gainean.

egin ez duena erdietsi du, hiru itzuli handiak burutzea alegia, emaitza bikainekin burutu gainera: Espainiako Itzulian 20. amaitu zuen —«infekzio batek izan zuen horren errua», 'Giro'an 10.a izan zen —«hoza eta euriagatik izan ez balitz lehenengo bosten artean aterako nintzatekeen», eta 'Tour'ean 5. postua lortu zuen —«ez noa ezer esatera dena oso ondo atera bait zen», dio satisfetxo—.

Tropeleko beteranoenetarikoa den arren, oraindik urte askotarako indarra duela uste du, «urtetan lehenengo mailan segitzeko moduan nago. Txirrindulari batek hamaika urtetan hor goian irautea eta gero derrepentean ezer ez egitea ez da normala. Bajatzen hasten banaiz, apurka apurka izango da. Hor aurrean segiko dudala pentsatzen dut, baina neure muga ipini behar dut konpetizioan segitzeko ze nik ez bait daukat gogorik 40 urteerkin hor iharduteko». Hainbeste kilometro eta aldapez ea nekatuta dagoen galdetu diogunean garbi azaldu digu denboraldi amaiera honetan sentitzen duena: «Nazkatuta? Aspalditik, apur apurka gero eta gehiago, hori da problema handiena orain momentuan. Hala ere, kalendario berezia eginez gero, ilusioa ematen duten karrera bereziekin, bada, ondo».

Denboraldi hasieran 'kuentakilometrosa'

Nire lanaz beste asko baliatu izan dira.

jarri zion bere bizikletari, urtea bukatzean zenbateko distantzia bete duen kalkula ahal izateko. Tramankulua ez du beti bizikletan eraman, baina hala ere badaki, gutxigorabehera, zenbat egin dituen eta egingo dituen. «Egunero egunero kontatzen ditut kilometroak. Orainarte 29 mila kilometro inguru egin ditut, eta denboraldi bukaerarako —hamar hile guztira— 34 mila edo horrelakoren bat egitea espero dut. Batz besterik 30 milaren bat egin dut, eta horietarik 20 mila konpetiziokoak izaten dira. Izan ere, 115 egun daramatzat konpetitzen, Otsailean hasita».

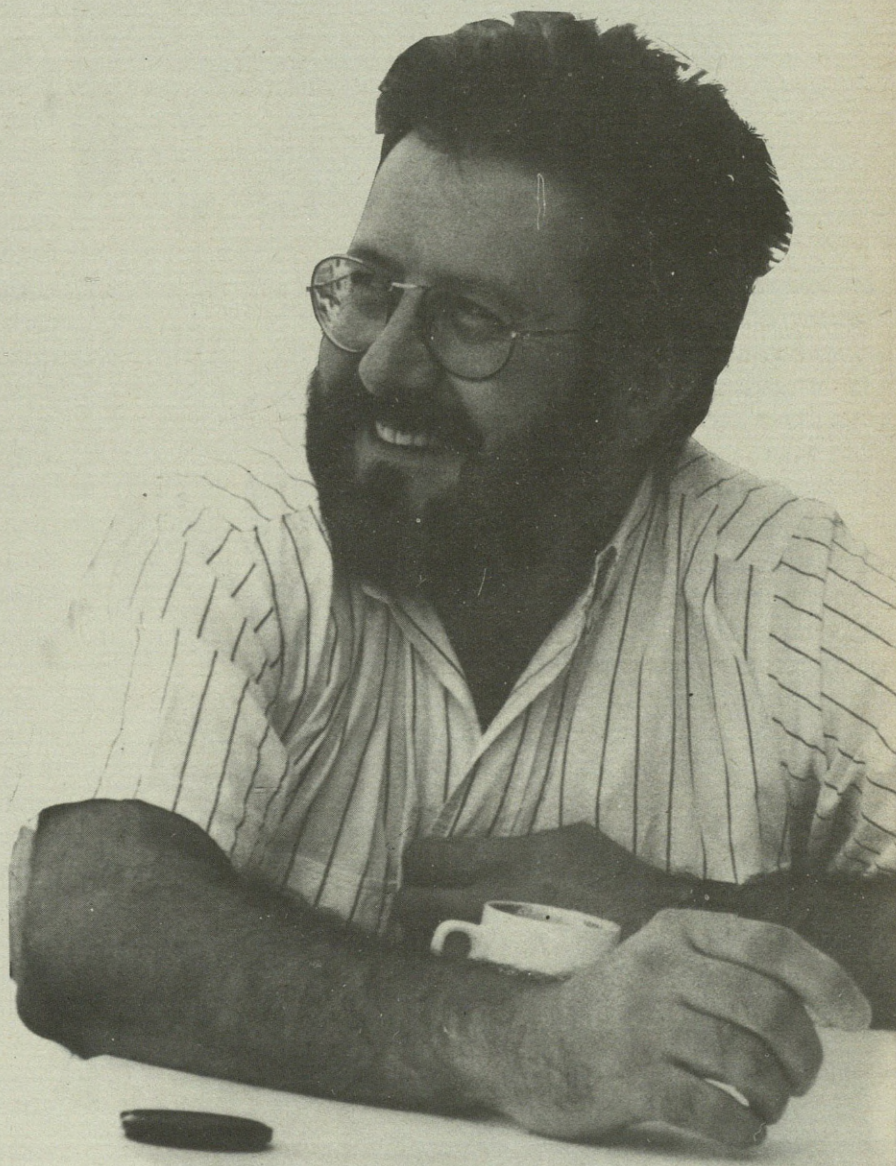
Itzuli handi bat irabazia du dagoeneko, Angel Arroyok 'doping'a hartu omen zuela berari eman bait zioten lehenengo postua. Ez da, ordea, horrekin konformatzen, eta besterik irabazteko asmoa azaldu digu elkarrizketa bukaeran. «'Giro'a irabazteko posibilitatea beti ikusi dut, ondo irtenez gero posible da. 'Tour'a pixkat gaitzago ikusten dut... Nahi nuke bietarik bat irabaztea».

I.MURUA

NATXO DE FELIPE

«Euskal kantua beti ibili da motel»

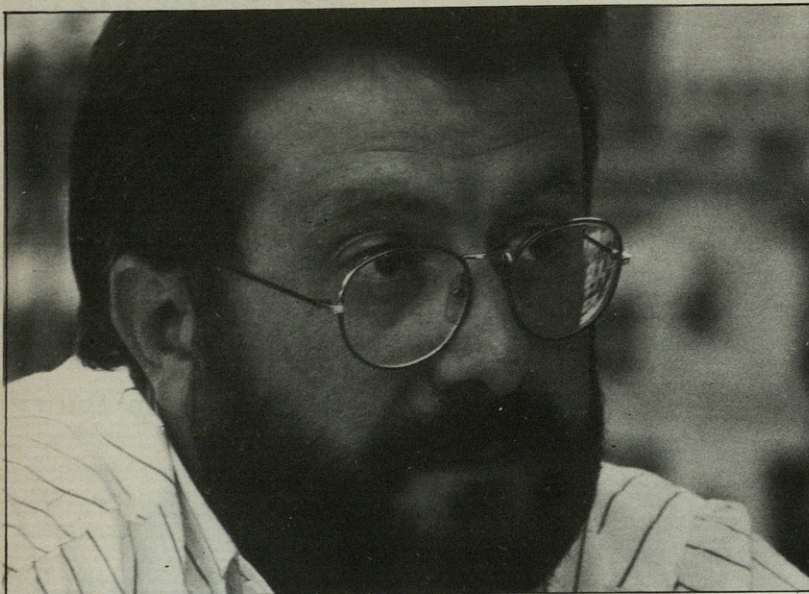
Oskorriren azken diskoaren izenburuaren pareko, datorrena datorrela erantzuten du Natxo de Felipek: izkutatzekorik batere ez, soseguzko jarioz eta irribarrea galtzen ez duela. Bilboko erriberan dihardugu berbetan, euskara ikasi, Aresti ezagutu eta gaur egun musika konposatzen duen ingurune berean.



—«Eguneroko praktikak nahiko insolidario eta indibidualista izatera behartzen gaitu»—

Aresti ezagutu zuen egunean abestu zizkion bere poemekin osaturiko kantuak. «Berak ez ninduen ezagutzen eta ez zekien ere bere kantuak eginak nituenik. Orduetik hasi nintzen gauza gehiago egiten, ez bere liburutik aterata bakarrik, elkarrekin ere hasi ginen gauzak egiten, eta horietariko bat izan zen 'Oskorri Gaitz'. Oskorri deitura, hain zuzen, 'Oskorri Gaitz' egin eta gero hartu genuen».

Ez omen du musikagatik ezer utzi, «musika utzi izan banu zerbait inportanteago utziko nukeen bidean», Medikuntzako karreran lau urte egin ondoren musikara dedikatzeko dena utzi bazuen ere. Lehenagotik ekin zion musikagintzari, 17-18 urte zituela, euskara ikasten aritu zen garaian. Gabriel Arestiren poema batzurekin egindakoak izan ziren bere lehenengotariko kantuak, eta



Zer izan zen 1971. hartako 'Oskorri Gaitz'?

'Oskorri Gaitz' montatu zenean taldeak bazerman martxan urtebete edo. Arestiri bururatu zitzaion holako zerbait egin behar genuela, eta guk ere bagenuen asmorik ze taldearen formazioa hasieratik nahiko bitxia izan bait zen. Bi helburu zituen taldeak, batetik musikala eta bestetik teatroaren munduan aritzeko asmoa. Deustuko unibertsitatean zegoen talde batekin juntatu ginen, horien artean Andolin Eguzkitza eta horiek guztiak. Arestiren obretan jasota dago testu hori, oso gogorra zen denbora hartarako. Lekeition estreinatu zen halako zulo batean. Egia esan, esperientzi hark ez zuen gehiegi iraun, oso jende gutxiren aurrean eman zitekeelako eta... sei-zortzi aldiz emango genuen.

Baionan ere egin zenuten zerbait berezia: 'Euskalkideak, Baiona 72'.

Hitzaldi bat izan zen, Gabriel bera gonbidatu zuten hango Euskal Museoa hitzaldi bat ematera eta, Euskal Herriaren egoerari buruzko bisio profetiko-poetiko bat prestatu zuen. Arestik dena prestatua zeukala kantu batzuk sartu zitezkeela pentsatu zuen, hitzaldiari alegantzia pixka bat emateagatik. Beraz, kantatu genuen baina hitzaldia egiten ez genuen parte hartu.

Istilu nahiko gogorrak izan ziren ezta?

Herri honetan gauzak beti aldrebes ulertzen dira eta han ere izan zen nahiko istilu ederra. Harit-chelar eta... errefuxiatuak izan ziren batez ere, eta errefuxiatuen artean Apalategi izan zen batez ere beste koordinada batzuek hitzaldi hura neurtu nahi izan zuena. Gaur egun jendeak Arestiren

koordinadak ezagutzen ditu, baina orduan bere eritzi politiko eta izaera poetikoaren artean baze goen kontraesan ugari, eta Apalategi analiziteoriko politiko bat egin nahi izan zuen eta, ez zegoen egiterik. Istilua aurretik ere bazetorren, Aresti eta gu espainolistak ginela eta, saltsa aurretik montatua zegoen. Gauzak txarto ulertu nahi direnean txarto ulertzen dira. Baina testu hura ere argitaratua dago nahi duenarentzat. Istiluak gero ere latzagoak izan ditugu. Nire anaia, esate baterako, sudurra puskatua dauka.

Zer gertatu zen bada?

Garai hartan Ustaritzen egiten zen Udako Euskal Unibertsitatea, eta euskal kantari eta musikariak festa batera gonbitatu zituzten. Nahiko berandu iritsi ginen, eta dirudienek batzuk kristorena montatzeko prest zeuden. Bazegoen ikurriña bat taula gainean jarrita eta deliberatu zuten gu ez ginela inor ikurriñaren pean kantatzeko, ez genuela merezi. Kendu egin zuten eta mikrofondetatik balentria hura zergatik egin zuten azaldu nahi izan zuten. Tirabira hartan, ez genien mikrofonoa utzi nahi eta andreari ostia bat jauzi zitzaion ez dakit nondik. Eta beste batzuri ere bai, Euskaltzaindiako Alfontso Irigoien tokatu zitzaion, eta tartean ere bazeuden Andolin Eguzkitza, Xabier Kintana... eta gogoratzen naiz gau hartan Xabier Kintanak 'Anaitasuna'ko orrialdeak eskeini zizkidala nire 'erru'engatik konfesio publikoa egiteko edo.

Segur asko nire izaeragatik, baina Gabriel Arestiren eraginez ere izan zen guk probokatzailer papera jokatzeko denbora hartan. Zerbait esan behar bazen esan egiten zen eta zerbait egin behar bazen egin egiten zen. Batzuk gainera desinformazio latza zuten, eta espainolista adjetiboa jartzen bazizuten zaila zen gainetik kentzea, eta gainera izango ginen segur asko ere pixka bat, baina gaur ere badaude espainolista asko abertzaleztat ditugunak.

Zergatik jotzen zintuzteten espainolistaizat?

Mundu errural eta industrialaren artean borroka latza zegoen, eta euskal erreferentziak beti oso erruralak izan dira. Erreferentziekiko haustura proposatzen zuten proposamen estetiko guztiek bazuten halako susmo txarra. Niri askotan esan didate nola atrebitzen naizen gitarra espainol batekin eszenario batean kantatzen. Horrelako kakao baldin badugu, uste badugu euskal musika txistua dela... Eta gainera, ni euskaldunberria nintzen orduan, askoz ere susmagarriago beraz.

—«Espainolista
adjetiboa jartzen
bazizuten, zaila zen
gainetik kentzea; eta
gainera, segur asko,
hala izango ginen
—pixka bat»—

Zertan aldatu dira Natxo de Felipe eta Oskorri orduan askok espainolizatatzat jotzeko eta gaur egun abertzale askok zuekin kontatzeko?

Gure kontrako kanpaina hura egon zenean, Aresti ez zegoen inon militatzen, ezta ni ere. Egia esan, Arestirekin izandako harreman konstante eta luzeagatik, uste dut bera ez zela inongo partiduko militante izan sekulan. Esaten zen Partido Comunistan zegoela... Ni gero bai, MCn egon nintzen militatzen, edo EMKn. Ez dut uste alde ideologiko horretan... Beno bai, guztiok dauzkagu eboluzioak, baina gaur egunean ere nahiz eta ez dudana militatzen, ondo moldatzen naiz eta lagun handiak dauzkat hor eta beste sektore batzutan ere. Zerbait aldatu bada mundu abertzalea aldatu dela uste dut, gauzak beste modu batez ikusten dira. Ez dago metro bakarra gauzak neurtzeko eta. Nahiz eta denbora hartan oso latza izan gure kontrako propaganda, lehenbiziko diskoa atera

«**Sekulan ere ez dugu planteiatu zer egin behar den arrakasta komertziala izateko**»

genuela, pixka bat behera etorri zen kanpaina hura. Kanpaina hartan, gainera, nik uste ez zuela bakarrik arrazoi politikoak, arrazoi artistikoak edo konpetentziazkoak ere egon ziren, ze gogorren gure kontra aritu zirenak 'Ez Dok Hamairu'koak izan ziren.

Zer aldatu da orduko egoera politikotik gaurkora?

Dena aldatu da, euskal nazionalismoaren sustaiak aldatu egin dira, gaur egunean inportatzia euskarari ematen zaio, tira, sektore batzuk. Benson uste dut izan zela esaten zuena euskal populuak, zerbait nabari, bereizgarri baldin bazuen hizkuntza zela. Eta guri holako esperientzia ugari tokatu zaigu, European zehar ibili eta hemen euskal dantzatzat genituenak han beste punta batean ikustea, euskal musikatatzat genituenak Austrian edo Alemanian ikustea. Euskal Herria, egia esan, produkzio artistiko eta kulturalaren aldetik herri nahiko xumea da, ez du ezer berezirik euskara baino.

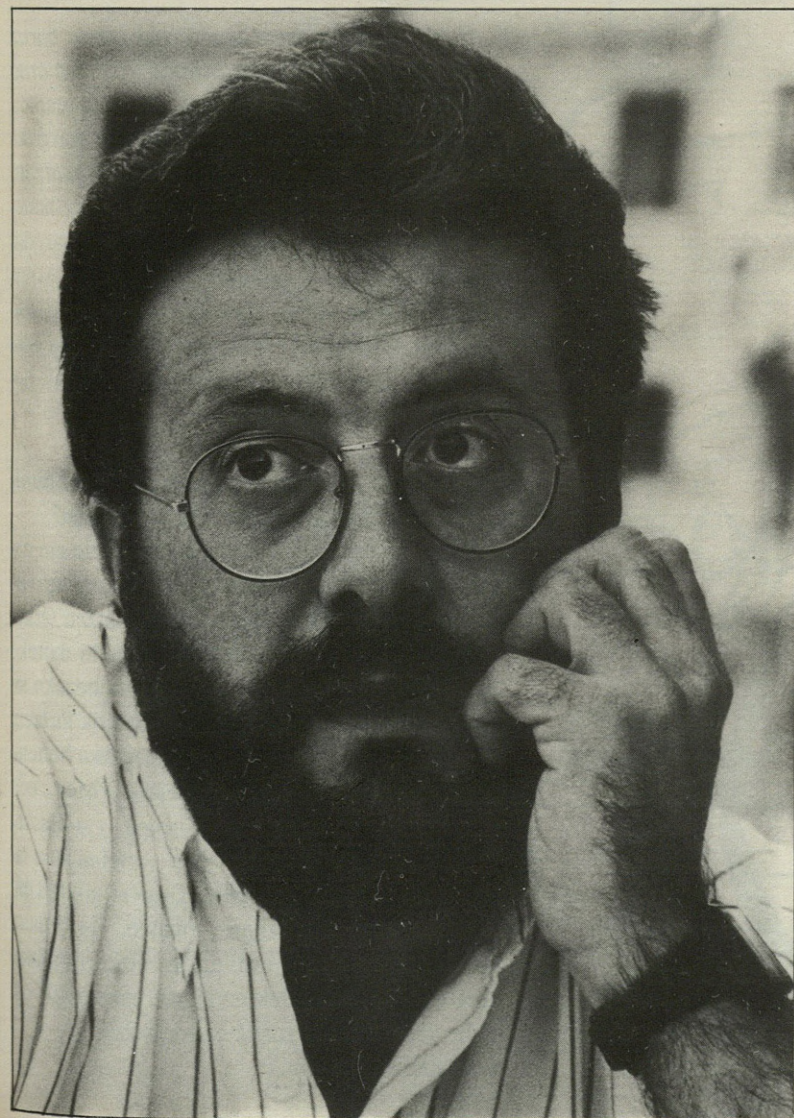
Uste al duzu politikoki orduko kakanahas-tea argitu dela?

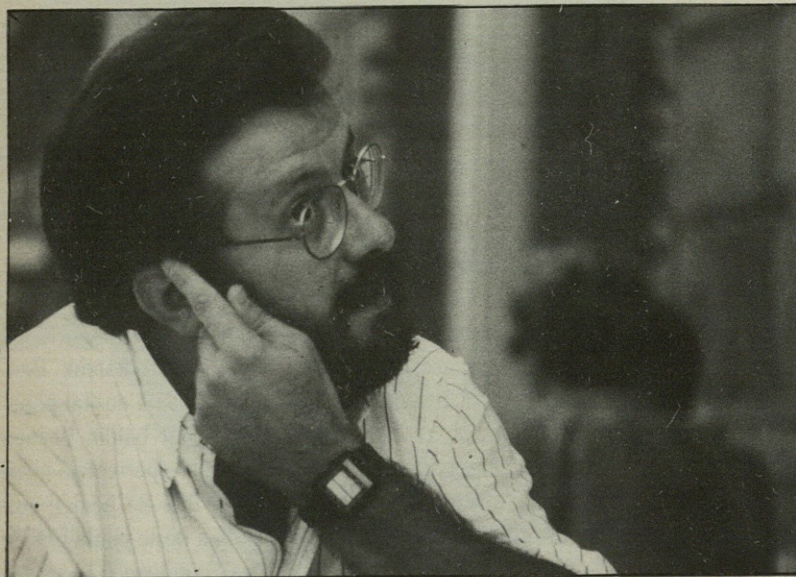
Ez, ez. Asuntua da gauden egoeran txarrena ez den aukera hartu behar dela, txarren artean hoberena.

Nazionalismoak bere atzetik beti daramatza bere miseriak. Hemen nazionalismo bat baldin badago beste bat egon ere badago, izkutuan egon arren. Hori da asuntua, euskal nazionalismoa eta espainol nazionalismoaren artekoa. Orduan ikusten genituen eta gaur egun ere ikusten ditugu euskal nazionalismoak daramazkin miseria guztiak, ez da horretarako oso listoa izan behar, jende askok ikusten du. Gertatzen da publikoki ez daitekeela horretaz hitz egin. Gauzak argitu diren? Nipadios.

Musikari atxekiz, Oskorriren musika moldean izan da al da aldaketarik? Instrumento autoktonoen erabileran esate baterako?

Istiluen artean, puristekin izandako lehendabizikoa, gitarra elektrikoa sartzearena izan zen, normalean erabiltzen ez zena. Autoktonoak? Ez, gertatzen da euskal instrumentuen artean ez dagoela ezer, oso pobrezia handia dago. Beste herri batzutan erabili izan dira biolinak, tronpetak, klarineteak eta... Hemen Euskal Herrian gainera ez da bandarik egon, panderoa eta alboka edo txistulari bat bere danborrarekin eta kitto. Alde horretatik ezin gintezke oso harro ibili. Beti aipatzen da Euskal Herriko musika eta euskaldunek





daukaten iaiotasuna horretarako... Hori dena gezur hutsa da.

Zuen kantuetako gaietan izan duzue bila-kaera bat. Lehenengo abestiak ez al ziren askoz ere gorriagoak, eta zuzenagoak?

Bai noski, dena aldatu da. Hasiera hartan kantari guztiek beste paper bat genuelako, edo beste paper bat erantsi zigulako jendeak. Orduan kantaldiak mitin publikoak ziren, baina zorionez gu abertzale fidagarriak ez ginelako ez zitzaigun horrelakorik tokatu. Aro oso txarra izan zen kantaldietarako, eta hor desanimatu egin zen jende asko. Antton Valverdek publikoki esan du nola denbora hartan utzi zion kantatzeari. Eboluzioa? Ba bai, ze orduan kantaldiak jendearentzako 'balbula de escape' bat ziren baina gauzak gero...

Arestiren diskoaren ondoren, Detxepare aukeratu zenütenean, ez al zen gaien aldetik haustura bat eman?

Ez, ez. Arestiren obran kontraesan ugari eta handiak zeuden, eta gure egoera hartan, eta oraingoan segur asko, kontraesan ugari zegoen. Gu kantari hasi ginen ez mitinak eta holako saltsak montatzeko herrietan, baizik eta benetan musika gustatzen zitzaigulako. Alde batetik bazegoen Arestirekin batera egindako erreperitorioa, seguraski gogorra zena, eta bestaldetik bagenuen beste interesik, euskararekiko interesa, interes kulturala. Detxepareren obra oso ezezaguna zela konturatu ginen eta, Arestirekin batera lan monografiko bat egitea deliberatu genuen. Arestirekin moldatu genituen textuak, hospitalean zegoelarik.

«**Musika ugari entzuten dugu, esperientzia guzti hori koktelean sartzen dugu, eta kitto**»

Hegoaldeko folk taldeek arrakasta komertzial handia lortu duzue, kantagintza motel duago dagoela dirudien bitartean. Zer dela eta?

Euskal Kantua beti ibili da motel. Euskal kantaren arrakasta, bere garaian, beste era bateko izan zen, baina arrakasta artistikoa ez dut uste orain baino hobea izan denik sekulan. Kontua da, denbora batean euskal kantuak zeukan irudia askoz ere monolitikoagoa zela, ez zegoela aukerarik, eta gaur egunean badago, abanikoa askoz ere zabalagoa da. Arrakasta? Guk sekulan ere ez dugu plateiatu zer egin behar zen arrakasta komertziala izateko, guri beti gustatu izan zaigu musika tankera hori, beti gustatu izan zaigu juerga eta jendearekin nahiko ondo moldatu izan gara eszenario gainean. Gure taldeak ez du inoiz prentzio berezirik izan. Guk musika ugari entzuten dugu, esperientzia guzti hori koktelean sartzen dugu, eta kitto.

Hurbiletik ezagutzen dituen arlo askori buruz ez du eritzi onik Natxo de Felipek. Politikaz aritu garenean etorkizuna oso beltza dakusala esan digu, latza, eta euskal musikarien arteko harremanak aipatu ditugunean insolidaritateaz mintzatu zaigu. «Gaur egunean, hemen, eremu latz honetan, norberak bere bizimodua bilatu behar du, hori da txarra. Lehengoan Ruper-ek aipatzen zuen kantarien arteko harremanak ez direla oso sakonak, ez dagoela elkartasun handirik. Eta egia da, baina hori egia da eguneroko praktikak horrela markatzen gaituelako».

Zer esan nahi duzu eguneroko praktikak horrela markatzen zaituztela diozunean?

Eguneroko praktikak nahiko insolidario eta nahiko indibidualista izatera behartzen gaitu. Orduan, zuen galderen artean, zertan datzan Oskorriren arrakasta. Nik ez dakit, nola jakin daiteke hori? Zergatik beste talde batzuek guk bezako lana edo hobea eginez ez dute arrakastarik lortzen. Zer dakit nik ba! Gure sekretua da egoera honetara iristea, egoera normal batetara iristea, edo egoera paranormal batetara iristea, eta Euskal Herrian hori da zailena, hainbeste urtetan zure lana modu normal batez egitea. Gainera gu beti ibili gara instituzioei bizkarra ematen, eta orduan nola planteiatu liteke instituzioen bizkarrera bizitzetara orain? Instituzioek ez digute ezer eman eta hobe da ez ematea, zorrik ez edukitzea.

G.ARRESE

I.MURUA

TXT

Komikia

ARGIA



M/W 89

Denborapasa

HITZ GEZIDUNAK

NAHASKETA SEGITZAILE	↓	BAKANA MAKINA MOTA	↓	TXISA BELAR MOTA	↓	UKATZEKO INFUSIO MOTA	↓	HITZ EGITE- KO ERA DEITORE	↓	URETAN EZARRI BI PARE	↓
→		↓		↓		↓		↓		↓	
HORI BERA EZ ESTUA	→						GAUEKO ARGI LUTEZIOA	→			
→						TOKIA GALDUTAKOA	↕				
ZELAJ ARTISTA	→				MAMI ITXURA	↕				KONTSONANTE UGATZA	→
→				↓			BIZK. ETORRI EDARI ALKOHOLIKO	→		↓	
BOKALA ZORO	→	TREBEA BURURATU	→				INTERJEKZIO BARAZKI MOTA	→			... EGINA TOTAL EGINA
→		↓	HAUSTURA ZINTZO	→			↓		TITANIOA LEHENENGO BIAK	→	↓
ARNASGABEAK HIL BAINU MOTA	→		↓		GAISOZAIN BOKALA	→			↓		
→				↓	ARBASOAK	→					

LETRA BATUKETA

Batuketa honetako letra bakoitzari zenbaki bat dagokio. Zein da batuketa honetako letra bakoitzaren balioa? Zergatik? Ondoko koadro honetan duzun zenbaki bakoitzaren azpian, ipin ezazu zure ustez hauetako bakoitzari dagokion letra. Zenbaki bati letrarik ez dagokionean • ikurra ipin iezaiozu. Koadroko zenbaki baten azpian letra bat azaltzen bada, har ezazu aurrez ematen dizugun laguntza bezala.

$$\begin{array}{r}
 \text{BAT} \\
 + \\
 \text{BAT} = \\
 \hline
 \text{HIRU}
 \end{array}$$

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
	T			A					

EZETZ ASMA

1.- ZENBAT METRO DITUEN ANBOTOK.

- 1.296
- 1.541
- 1.001
- 2.453

2.- BANU QASI FAMILIA MAIRUA NAFARROAKO ZEIN HERRITAN BIZI ZEN.

- Tafallan
- Iruñean
- Tuteran
- Zugarramurdin

3.- ZENBAT KILOMETROKO LUZERA DUEN DEBA IBIAIAK.

- 50
- 58
- 64
- 156

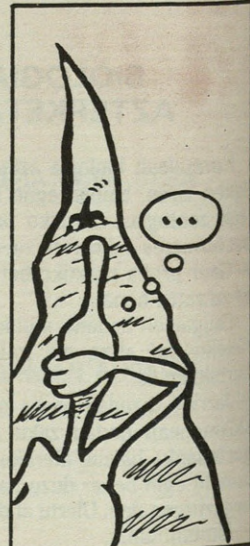
4.- ZEIN DEN NEPTUNOREN INGURUAN AURKITU BERRI DEN ILARGIAREN IZENA.

- Platon
- Triton
- Dracon
- Traxon

[illegible]

☆ XALINKO & ZIRKUA ☆

ASISKO-89



GURE AZKEN ARTISTAK
AGUR EGIN DIGU...
ZER EGINEN DUGU
ORAIN, DUNDU ?

BENO
...

... BERE
KARTELA
KENDU...

LIZAR
MINELLI

... BERTZEEKIN
GORDE...

... ETA
IKUSKIZUN
AJENTZIA
HERTSI !

ZER!?

BAI...
LIZAR
ZUZEN
ZEGOEN...

... INORK
EZ DIGU
DEITU
BEHAR...

... BAINAN JENDEA EZ BADATOR
GUREGANA, GEUK ERAMANEN DUGU
IKUSKIZUNA JENDEARENGANA !

... ETA
NOLA ?

BENETAKO ZIRKUA-
REN IZPIRITUA
BERPIZTUKO DUGU,
ETA GLOBO BATEZ
ZEHARKATUKO DUGU
ORUBE ZABAL HAU,
GURE EMANALDIAK
ESKEINIZ !

E-EZ ZARA
EGITAN A-
RIKO, EZTA?

(segltzeko)

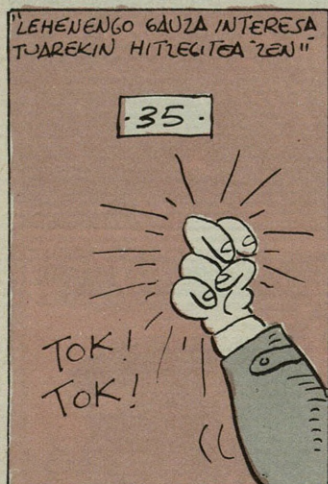
Amets galduen aintzira







FILMAREN PROTAGONISTAK MEHATSU BAT JASO ZUEN, EZ BAZUEN FILMAUZTEN ERAHILKO ZUTELA ESANEZ. ORDUEZKEROTIK MEHATU GEHIAGO JASO ZUTELA ETA IKERTZAILE BAT BEHAR ZUTELA ESAN ZIDAN



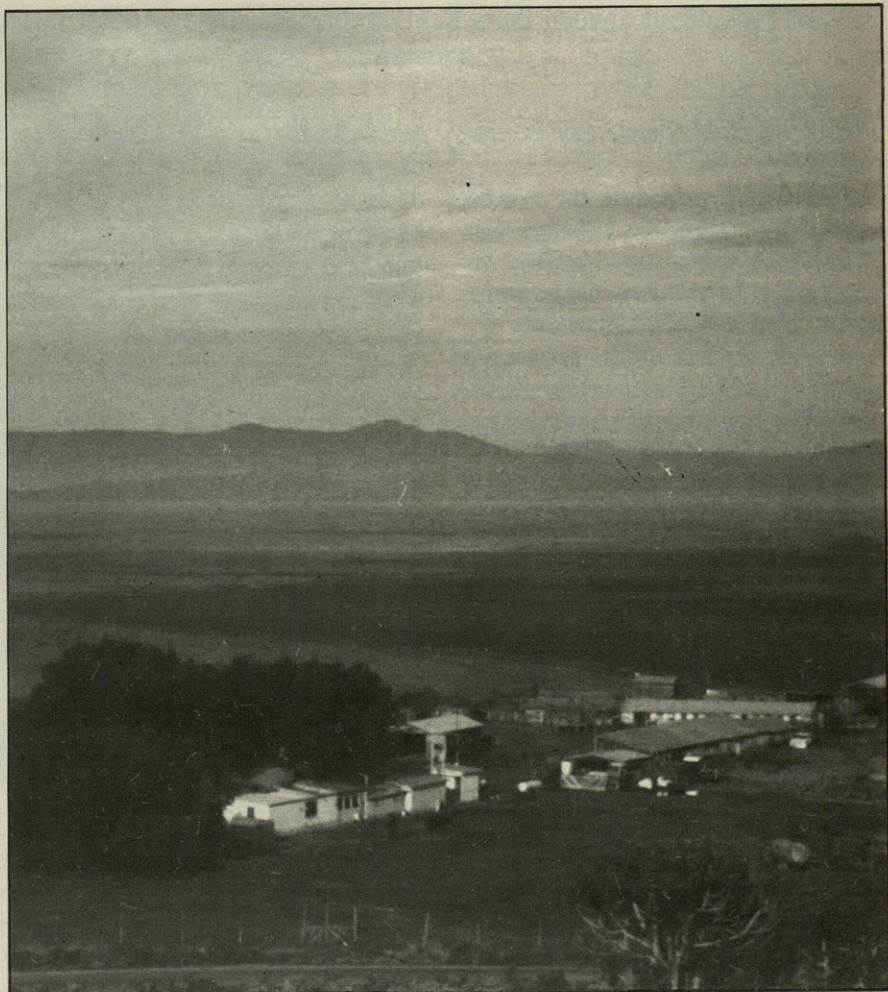
Ameriketara joan nintzen xentimorik gabe (2)

EUSKAL ARTZAINA GALTZEAR AMERIKAR BELAZEETAN

Ez zuten Euskal Herriko eskualde guztiek modu berean hornitu euskal artzainen bataloia. Bizkaia aldekoak eta do-Lesaka-Iparraldekoak dira nagusi. Elko hirian izandako euskal pic-nic batetan topatutako gernikar batek esan zidan legez "ez bait duzue gipuzkoarrek guk jasandako gosea ikusi".

Gaur egun berriz ez bataloirik, ezta soldadu alerik ere. Euskal Herrian hazitako gazteek ez dute artzantzan ihardun nahi, ez hemen eta are gutxiago Ameriketara. Renon, Nestor Basterretxea eskultoreak egin berri duen monumentoak garai hobeena oroimena dakarkigu; geratzen diren artzainak aspaldi joandakoak bait dira. Monumentoaren inaugurazioa zela eta hemen go komunikabideetan azaldutako berriek ez dute errealitatearen benetako dimentsioa eman, oso gutxi izan bait dira zezenari heldu diotenak: soka eten egin da eta euskal artzainik ez da izango urte puska batetan.

Soka eten egin da eta euskal artzainik ez da izango urte puska batetan



Paris izeneko rantxo tzar honetan dihardu lanean Joxe Inazio Goienetxe.

Bizimodu gogorra soldata kaxkarra

Ez da batere harritzekoa gazte euskaldunek joan nahi ez izatea. Bizimodu gogorra, soldata kaxkarra eta atzerrian bizi behar izan. Urte asko direla, bi nazioen arteko bizitza mailaren desoreka haundia zenean, bazegoen, lanari gogor ekinda eta bizimodu

monakala eramanez, diru piska bat egiterik. Gaur, aldiz, ezinezkoa litzateke. Artzantza, askorentzat, EEBB-etan sartzeko modua besterik ez da izan. Alegia, estraineko urtetan artzain ibili eta ahal bezain azkar hirira jaitsi eta lanbidea aldatu. Denetarik aurki dezakezu bertan: iritsiz geroztik artzantzan segitzen dutenak eta artzain hasi eta banku manager gisa bukatu.

«Hemengo produkzio sistemak nireganatu nahi ditut»

'Moxo' eta Joxe Ignazio Goienetxeren kasuak zeharo kontrakoak dira. Hura goseak eraman zuen Ameriketara; hau berriz, jakinminak eta bizimodu propioa izateko gogoak. Ez dugu, euskal artzain gazteagorik ikusi, izan ere, banaka batzu bait dira Euskal Herriatik Ameriketara datozen artzain gazteak. Hogeitabat urte beteta dituen Joxe Ignazio gaztea Elizondotik gertu dagoen Elbetea herria utzi eta Nevada laudetan dagoen Paris Rantxoan ari da lanean azken hiru urte honetan.

ARGIA.— Zu ez zintuen goseak eka-
rri...

J.I.GOIENETXE.— Ez hala da. Nik baren baserrian lan egiteko aukerarik baina gure herriko askoren joerari jarraituz, herria utzi eta honuntza etorri nintzen hemezortzi urteak bete berriak nituelarik. Hamalau urte bitartean eskolan ibili eta San Martineko lanbide eskolan bi urte egin ondoren etxean ihardun nuen lanean honerakoa egin behar nuela erabaki bitartean.

A.— Herriko jendearen joera aipatu duzu. Horrenbestekoa al da?

J.I.G.— Orain baino gehiago lehen. Elizondo eta Lesaka bitartean ez da hemen ahaidetik ez duenik izango. Nik neronek, hemendik ordu batzutara dut osaba eta nire aita bera ere lau urtez egon zen Elko herrian artzain gisa 63an etorrita. Beraz, banekien nora eta zertara nentorren.

A.— Zu ere, aitaren antzera, itzultzeko asmotan etorri zara...

J.I.G.— Alde batetik nire buruaren jabe izan nahi nuen, eta bestetik gure herriatik at erabiltzen den lan metodologia ikusi nahi nuen. Hortaz baliteke beste hiru bat urte pasatakoan gure herrira itzultzea. Aurretik, hori bai, hemengo produkzio sistemak ondo ikasi eta nireganatu nahi ditut. Euskal Herrikoak atzeratu xamar geratu dira, eta ondo dago kanpoan zer egiten den jakitea, gurea hobetuko badugu.

A.— Zein da zure lana rantxoan?

J.I.G.— Hemen denetarik egin behar da, eta denetan iaioa izan. Artaldeak eta behitaldeak daukagu zenbait artzain eta kanperorekin; eta horrezaz gain iturgin, mekaniko, elektrizista... Hemen ez da hirian be-

zala, furgoneta izorratu eta tailerrera deitu; hemen norberak egin behar du.

A.— Sosa aldetik, ba al dago aberasteko modurik?



J.I.G.— Euskal Herrian baina gehiago irabazten da baina hemengo bizitza maila kontutan hartuta ez dago aberasterik. Zer edo zer egin duenak asko irabazten duelako ez baino gutxi gastatzen duelako egin zuen. Artzain gisa ezin da aberastu; beste kontua litzateke batek rantxo bat hartuko balu. Baina izugarri garestia da norbera bere kontura jartzea, izan ere inbertsio haundia egin behar da gero zure bizitza guztian ordainduz joateko. Ni nagoen rantxoak, konparazio batera, seirehun behi eta bost mila ardi dauzka, eta negozioa zifra horietan sartuz gero ez da txantxetako gauza. Pertsonala, makineriak, erakuntzak, lur sailak... ikus dezakezunez amaierarik ez duen soka.

A.— Paris rantxo hau urrun xamar dago inguruko herrietatik; zein dibertsio mota izaten duzue hemen?

J.I.G.— Udan lana da dugin dibertsio bakarra. Neguan berriz, lauzpabost hilabete iragaten ditugu elurra estalita. Aukera gutxi, beraz. Herriko itxurosoena ordu pare batetara dago eta hara jotzen dugu zernahi behar dugularik. Hemen distantzien kontzeptua oso bestelakoa da. Ordu pare batetan aldenik alde gurutza dezakegu Euskal Herria kotxez; guk hemen, berriz, ordu pare behar tabernara joateko.

A.— Mantentzen al duzu harremanik Euskal Herrikoekin?

J.I.G.— Bai noski, hiru urte daramatzat he-

men eta behin izana naiz jada. Bertako libururen bat eta musika taldeen zintak ere ez zaizkit falta eta, adibide gisa, aspaldion irakurtzen ari naizen liburu ingelesak badu zer ikusirik Euskal Herriarekin: Gustav Henningren historiagilearen The advocate witches—Basque witchcraft and the spanish inquisition izenekoa da.

Artzain atipikotzat joenezake Joxe Ignazio elizondotarra. Etxean etorkizuna izan, herriko giroan txertatuta izan eta hala ere, jakinminak eta kanpoko lan metodologiaren berri izan nahiak eraginda, putzuari jausi eginga. Historiazale amorratua, rantxo lanak amaitu eta irakurtzeari ekiten dion artzainak ez du etorkizun makala izango.

NIKOLAS KAREGA

«Hilabeteetako bakardadea leunduko duen soldatarik ez dago»

Oso litekeena da Nikolas Karega, 'Moxo' baino euskal artzain zahargarorik izatea; ez asko hala ere. Boiseko euskal komunitatean errespetu handiko instituzio izatera iritsi den aulestiar honek ez du Ameriketaratu zenez geroztik, hirurogeita bederatzi urte badira, bere sorterrria bisitatu. Eta, gogorra ematen badu ere, ez du Euskal Herriartzeko batere asmorik.



ARGIA.— Zer dela eta etorri zinen Ameriketara?

NIKOLAS KAREGA.— 1920ko Apirilaren 3an irten nintzen Bizkaiko Aulestia herriko Telleria baserritik. Han denontzako beste ez egoteak bultzatu ninduen honuntza. Oso garai txarra ezagutu genuen eta onena handik alde egitea zen.

A.— Ausardia ere behar da horretarako.

N.K.— Haundia behar da etorkizunik ez duen baserri batetan jarraitzeko. Ez nintzen, gainera, gure ingurutik atera zen bakarra. Nire aurretik etorritakoak ere baziren eta haiek bidalitako berrien arabera etorkizun polita aurki zitekeen hemen artzaintzan. Gazte dextente etorri ginen bateratsu, egoera antzekoa bait zen baserri gehienetan.

A.— Zein lanetan ibili zara?

N.K.— 1967tik erretiroa daukat, baina denetatik egin dut: artzain, rantxoetan lanean basoan, ur presen eraikuntzan, etxegintzan...

A.— Zein da denetan gogorrrena?

N.K.— Artzaintza dudarik gabe. Hilabeteetako bakardadea leunduko duen soldatarik ez dago. Ez da, bestalde, diru gehien ematen duen lanbidea. Presen eraikuntza fisikoki nekagarriagoa bada ere, soldata hobe du eta jendartean ari zara lanean.

A.— Zertan ari zara jubilatuz geroztik?

N.K.— "Hil artean bizi" dio esaera zaharrrak, eta horixe bera egiten dut nik ere. Egunero joaten naiz Boisen dugun euskal etxera, eta beti badut berba norekin egin.

A.— Zergatik ez zara hirurogeita bederatzi urtetan Euskal Herrira itzuli?

N.K.— Aurreneko urtetan dirurik ez nuelako, eta orain hara joateko ilusio guztia galdu dudalako. Urte asko dira ez dudala familiarrekin harremanik izan, eta pentsatzekoa denez ez da Aulestian inor nere zai egongo. Azken urteotan etorritakoek badute hara bisitan joateko joerarik, baina ni gazte nintzela ez zegoen horrelakorik. Ez modurik, eta are gutxiago dirurik.



Rantxoaren jabe diren senar-emaztea Jose Inazlorekin.

Gaur egungo egoeraren arabera hiru dira gutxienez artzaintzan igaro beharrezko urteak. Epea bukatu baino lehenago amore eman ez gero, derrigorrez irten behar duzu EEBB-etatik. Hirurak artaldearekin pasaz gero, nahiz eta gero eta zailago jartzen ari diren, xamurrago da beste lanbideren bat aurkitzea.

Jatetxe eta motel asko tenore batetan artzain izandako euskaldunen esku daude

Peruarrak euskaldunen ordeko

Jatetxe eta motel asko tenore batetan artzain izandako euskaldunen esku daude. Beste zenbait meategietan, eraikuntzan, udal langile... Moxo aulestiarrek dioen bezala, artzain ezik edozein gauza.

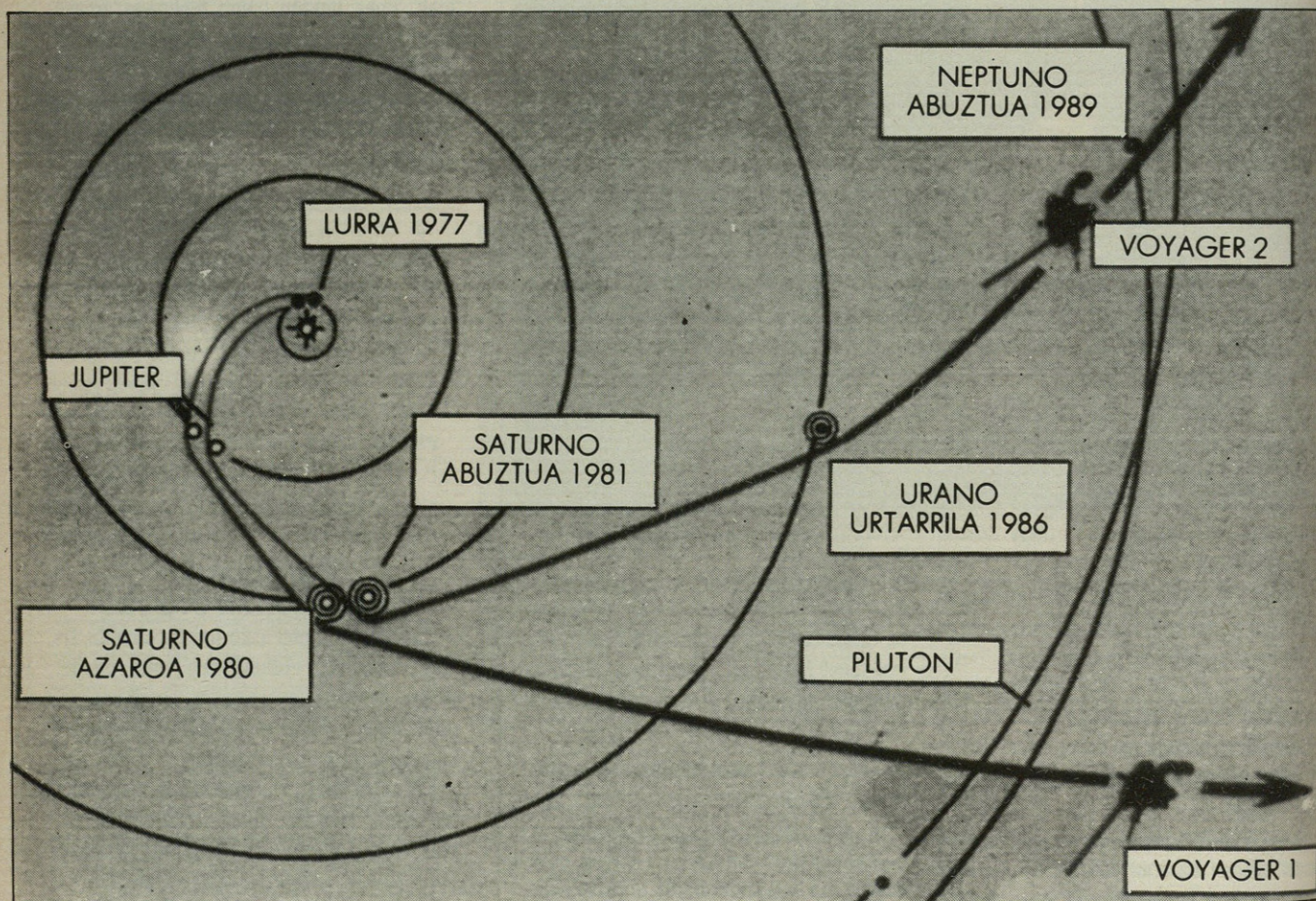
Eta nork hartu du euskaldunek utzitako hutsunea? Hegoamerikar artzainak, peruarrak batipat. Kexu dira rantxo eta artaldeetako jabeak artzain produktibitate urriaz. «Euskaldunak bezalako artzainik ez da izan, ezta izango ere».

Saldoka (hitzaren bi adieretan: kolektiboa eta komertziala) joandako euskaldun haiek sekulako komunitatea sortu dute bigarren belaunaldiz. Nazionalitate amerikarraz jabetu, bertan ezkondu (Euskal Herrian lokalizatutako euskaldunekin, asko eta asko) eta euskal deituraz josi dituzte Idaho, Nevada eta Californiako telefono-aurkibideak. Bego euskal komunitatearen egoera, beste atal baterako.

FRANKIE TAI

Abuztuaren 26an Saturno planeta zuzenean aztertzeko beta eman zuen

«VOYAGER 2»: SATURNO ETA GERO ESPAZIO ILUNEAN AMILDU



Abuztuaren 26an «Voyager 2» untzia Neptunotik pasatu zen, gizakiak eginiko makina urrunen iritsi den puntua.

12 urteren buruan, espazioko bidaiari honek Eguzki Sistemako planeta

urrunenak behatu ditu, hainbat ezagutza zientifiko eskainiz. Bruno Sicardy astronomo frantziarrak zuzenean ezagutu du abentura hau, eta beronen berri eman digu.

Untzi bidaiariaren abentura —«Voyager»az ezagunagoak— 1977.ean hasi zen. Bizan ziren, «Bidaia 1» eta «Bidaia 2». Bigarrena 1977.eko Abuztuaren 20an jaurtiki zen eta lehena, berriz, Irailaren 1ean. Euren helburua, Eguzki Sistemako kanpo aldeko planetak zuzenean aztertzea. Lehenengo Jupiterrera iritsi ziren 1977.ean, gero Saturnora 1979.ean eta he-

«Guzti hauek ikusten lehenak izan ginen»

Bruno Sicardy astronomoa da Parisko Behaleku Astronomikoan eta hiri bertako unibertsitatean Saturnoko eratzunak lehenengo aldiz ikusi zituen taldeko partaidea, urteetan burututako azterketei esker, «Bidaiari 2»a Saturnora iritsi zenean, Kaliforniako Pasadena hirian dagoen «Jet Propulsion Laboratory»tik («Bidaiari 2»aren kontrol-gunea) zuzenean ikusteko gonbidapena jaso zuen, beste 20 astronomo frantziarrekin batera.

ARGIA.— Zein da zuzenki zure lana?

BRUNO SICARDY.— Parisko Behaleku astronomikoan egiten dut lan, eta batez ere planetan aztertzen jarduten dut, momentu honetan gehiago planeten eratzunen azterketan.

Duela 12 urte inguru Saturnoko eratzunak baino ez ziren ezagutzen, Galileok aurkitu zituenak XVIII. mendean. 1977.ean amerikar, indiar eta txinatar astronomo talde batek Uranoren inguruan eratzuna aurkitu zuten bide berezia erabilita: planetan mugitzean izarrak estaltzen dituzte, eta ohartu egin ziren Uranoren inguruan izarrak hiru aldiz desagertzen zirela, hots, planetak berak estaltzerakoan eta inguruko eratzunek bi aldeetan estaltzerakoan. 1979.ean Voyager untiak Jupiter-en beste eratzun bat aurkitu zuen, eta 1984.ean guk, Txiletik, Neptunoko eratzunak aurkitu genituen aurreko bideari segituta. Hale-



Proiektu hau lurretik egindako behaketen eta espazio esplorazioaren arteko kolaborazio eredu bezala har dezakegu. Izan ere lurretik zuzenean aztertzean zaila suertatzen bait da zenbait gauza, sateliteak esaterako, hurbiletik ikustea eta bapatean 1km bateko definizioko irudiak jaso daitezke. Puntu honetan ezagutza guztiak aldatu egiten dira:

Untzien emaitza ezagunenak argazkiak badira ere, beste hainbat esperimento ere dira untzietan, hala nola eremu magnetikoaren neurketak, sateliteen igorketa ultravioletaren azterketa, igorketa infragorriena, plasmaren neurketak, partikulen inpaktoen neurketak, irrati emisioen neurketak... guztira unti bakoitzak hamar esperimentu zeukan egiteko.

re bazuen berezitasun bat, bakarrik bi aldiz desagertzen zela, planetaren azpian eta eratzunaren alde bakarrean; hortaz, guk arko bezala jo genuen, eratzun osoa izan beharrean, arkoa zegoela.

A.— «Voyager»-en kontrolgunetik zuzenean ikusi ahal izan zenuen Neptunorekin elkarketa...

B.S.— Untzia nagusiki amerikarra zen, baina guk urteetan aztertu izan dugu Neptuno eta gonbidatu egin gintuzten. Beste nazioetako jende nahikotxo zegoen parte hartzen esperimentu ezberdinetan: irrati azterketan, uhin ultravioleten azterketan... guztira hogeitaz frantziar ginen.

A.— Esperientzia garrantzitsua izango zen, ezta?

B.S.— Bai. Lurretik gauza batzuk antzematen dituzu baina zaila da imajinatzeke. Eta bapatean minutu batzutan dena ikusi ahal izan duzu. Gainera egunez egun tamainua haundituz doa; astelehenean zerbait ikusten duzu, asteartean hodeiak ikusten dituzu, asteazkenean zurrumbiltoa osatzen dutenaz ohartzen zara, ostiralean ikusten duzu poloak eta ekuadorrak ezberdin biratzen dutela... Gauza bera Triton-en: Lurretik puntutxoa baino ez genuen ikusten eta hurbildu ahala argitu egiten zen irudia ia ondo-ondotik ikusi arte... Guzti hori ikusten lehenak izan ginen. Esperientzia polita izan zen.

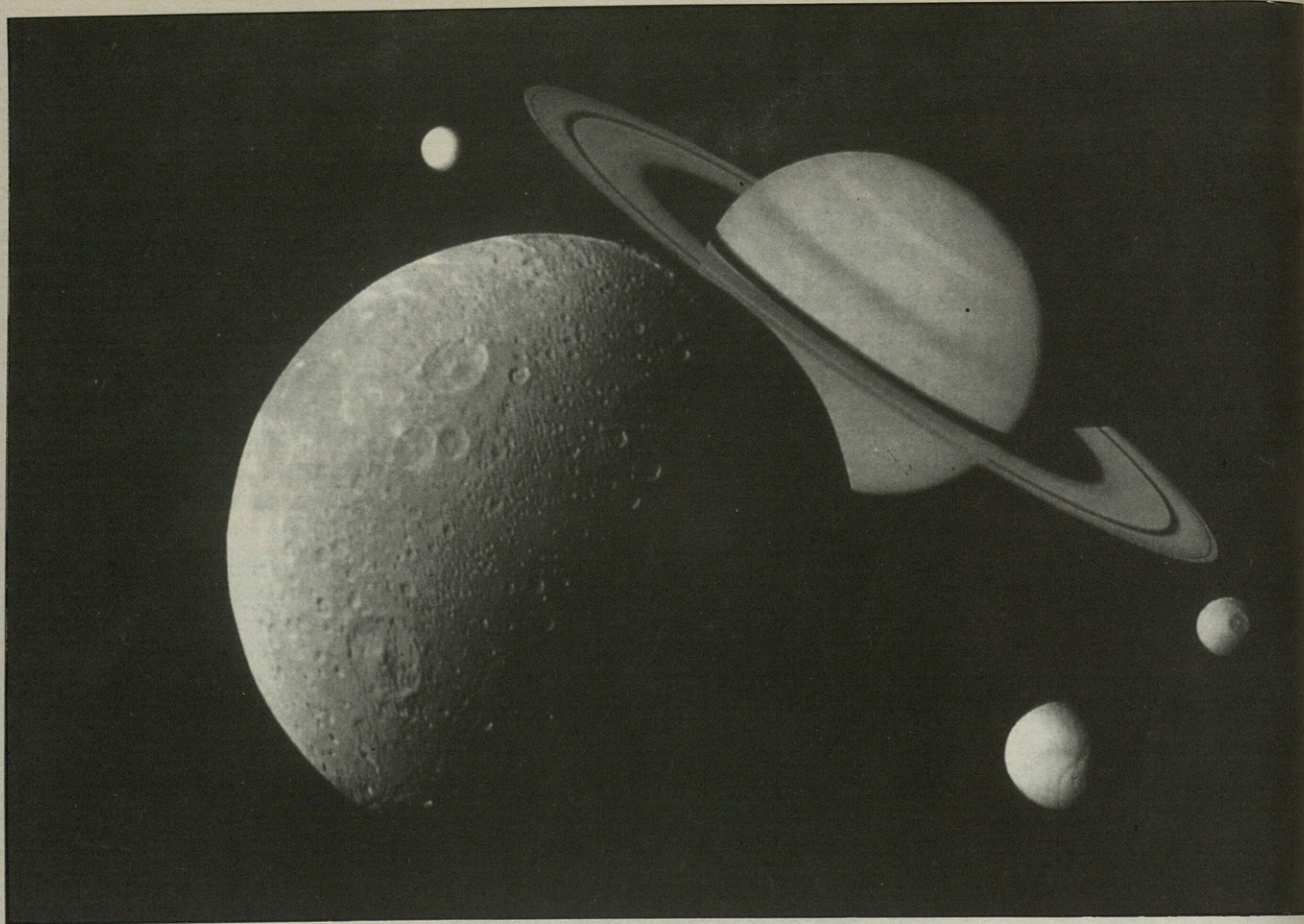
Hainbat aurkikuntza berri

«Bidaiari 1»ak eta «2»ak egindako behaketei esker, hainbat aurkikuntza berri egin ahal izan dira. Esaterako lehenagotik antzematen ziren Uranoko eratzunak zuzenean ikusi ahal izan ziren. Era berean, Neptunoko arkoak zuzenetik aztertzean ikusi ahal izan zen hiru arlo zirela, bakoitzak gutxi gorabehera 10° betetzen zuelarik.

Neptunori buruz, aurretik antzematen zen planeta gaseosoa zela, hidrogenoz osatua %90ean eta %10ean helioz; metano apurra ere bazegoela antzematen zen, hodeiak bazirela, bi satelite ezagutzen ziren (Triton eta Nerei)... eta ezer gutxi gehiago.

Energia amaitutakoan, espazio beltzean galduko da lehenago «Bidaiari 1»a bezala

mendik aurrera «Bidaiari 1»a Eguzki Sistematik alde egin zuen. «Bidaiari 2»ak bere bideari segitu eta 1986.ean iritsi zen Uranora, azkenik aurtengo Abuztuaren 26an Sartunora iristeko.



Saturno bere ilargiez.

«Voyager 2» iristean ustekabe itzela izan zen: adibidez Uranon ez bezala metano laino ugari ikusi ziren, zurrumbilo ikaragarri bi... Gero, adibidez, ikusi zen poloek ekuadorrak baino bi orduz bizkorrago biratzen zutela (kontutan izan behar dugu masa gaseosoa dela, ez konpaktoa); poloek 16 ordutan eta ekuadorrak 18 ordutan. Nahiko fenomeno arraroa da hau, izan ere beste planetetan, Jupiterren eta Saturnoren ekuadorrak arinago biratzen bait du. Eremu magnetikoa ere oso desberdina da, 50°tako inklinazioa dauka poloen ardatzarekiko. Jendeak duela 15 urte eremu magnetikoa eza gutzen zuela uste zuen, baina planeta ezberdinetara iritsi ahala bakoitzak ezberdina zuela ikusi ahal izan zen, bakoitzak eredu magnetiko berria eskatzen zuen.

Neptunoren inguruan ere sei satellite berri aurkitu zituen. Satellite hauek beste ezuste bat suposatu zien ikertzaileei, izan ere Uranon, adibidez, satelliteak planetatik nahiko urrun daude. Ikertzaileen azalpena zera zen: zenbat eta hurbilago egon planetatik zailagoa da satelliteak egotea; bazegoen muga teorikoa zeinaren barruan sateliterik sor ez zitekeen apurtu egingo bait ziren. Alabaina «Bidaia 2»a aurkitu ziren satelliteetatik

lau muga horren barruan zeuden, beraz, teorikoki ezin ziren egon. Argi dago aurreko teoriak ez zuela balio, egon badaude eta.

Proiektu hau lurretik egindako behaketen eta espazio esplorazioaren arteko kolaborazio eredu bezala har dezakegu

Neptunoko satellite haundienara iritsi zenean, behaketa interesgarria burutzeko berta eman zuen. Satellite hau oso hurbiletik aztertu ahal izan zen, 750mtako erresoluzioz, eta ikusi zenez iharduera geologiko haundia izan zuen berriki. Ilargian adibidez 3-4 bilioi urtetatik hona ez da iharduera geologikorik izan; Tritonen berriz, iharduera geologikoa nahiko berria da, duela 2-3 milioi urtetakoa gutxigorabehera.

Hemendik aurrera espazio beltzera

Neptunotik aurrera «Voyager 2»a Eguzki Sistemako sateliteen diskatik alde egingo du, baina 2.015. urtera arte (energia amaitu arte), informazio gehiago bidaliko ahal izango du, nagusiki eguki haizeen gainean. Birtartean, nahiko lan utzi du ikertzaileentzat, igorritako datu guztiak aztertzeko oraindik urtean behar izango bait dira: 30.000 argazki inguru, 2.000-3.000 espektru, 1.000-2.000 eremu magnetiko neurketa, kargatutako partikulen neurriak... urtetarako lana.

Energia amaitutakoan, espazio beltzean galduko da lehenago «Bidaia 1»a bezala. Barruan, kobrezko diska bat gure munduaren berri emanez: Eguzki Sistemaren mapa mundutik markaturik, Ludiko zenbait irudi eta soinu, 54 hizkuntzatan egindako agurra. Behetoven-en Cavatinaren lehen bi konpasak... Agian egunen batez beste zibilizazioaren batek aurkitu eta teorikoki ulertu ahal izango duen mezua. Dena dela denboratxo bat itxaron beharko da horretarako, izan ere bakarrik Eguzki Sistematik ateratzeko 40.000-50.000 urte behar izango bait du.

P.IBAIBARRIAGA

Erranak erran

EUSKAL POESIA
ETA IMANOL

“Nere musika eta nere kantuak hobe ulertzen ditu euskal nekazariak. (...) Nere musikaren oinarriak berbera izaten jarraitzen du, euskal poesiagintza, hala poeta konsakratuena nola poeta ezezagunena. Oraingo diskoan ordea, doinuak diferentek dira.

Imanol Larzabal.

(«Gaur Express», 89-11-14).

JEAN MIRANDEREN
PENTSAMENDUA

“Oraindik horrela jarraitu beharko ote dugu? Ulertezina ote da oraindik Mirande? (...) Demokraziaren eta Iraultza Frantsesaren kritika mirandetarrak, arrazoiak ez dauzka azken orduko koiuntura politikoren batean, gizadiaren eta historiaren kontzeptu oso batean baino (hain zuzen 'sinpleek' faxista kontsideratzen omen dutena).

Joxe Azurmendi.

(«Jakin», 53. zenbakia).

EUSKARA ETA
KAZETAGINTZA

“[Eusko Ikaskuntza] emandako prentsaurrekoan dena euskaraz egin arren, hurrengo egunean guztia gazteleraz argitaratu zen. Besteri euskara eskatzea erraza da. Baina zenbat euskara agertzen da Euskal Herriko egunkarietan? Hala ere, ikerleak salatzeaz azala dute kazetariak.

Edorta Kortadi.

(«Eguna», 89-11-14).



P. SAIZ ETA I. ZAMORA EUSKAL SORPRESAK

GETXOKO V. FOLK JAIALDIAN
IRLANDARRAK PROTAGONISTA

Joan den larunbatean eman zitzaion amaiera bost egunetan zehar ospatu zen Getxoko V. Folk Jaialdiari. Iazkoan musika eskoziarrak hartu baldin bazuen lekuri nabarmenena, aurtengoak irlandarrak izan dira protagonistak lehen egunetik entzutera emandako gaiten doinuez, nahiz eta euskal folk kantariantzako ere gorde duten egitarau aproposik.

Azken orduko kantari zenbaiten ezin lotuaren ondotik, Kiltubrid Pipe Band talde irlandar zaharrak zabaldu zuen jaialdia, segidan hartuko zutelarik txanda Arty McGlynn eta Heritage-k. Hurrengo egunetan berriz, Hungria (Kalev Kamaras), Mali (Salif Keita) eta Andaluziako (Manolo Sanlúcar) doinuak, Madrilgo «La Banda» rekin batera.

Euskal kantagintzaren panoramak ere ekarri zuen zer entzutekorik, Amaia Zubiria eta Pascal Gaigne, Anje Duhalde eta Jon Bergaretxeren presentziak. Baina halarik ere, agian sorpresarik pozgarriena Patxi Saiz eta Itziar Zamora bikote gaztearen partetik heldu zen, aurtengo Euskal Kantu Txapelketako garaileek (ikus argazkia) ahots prometa garriak erakutsi bait zituzten, musika moldeek joan den hamarkadakoak gogora arazi zituzten arren.

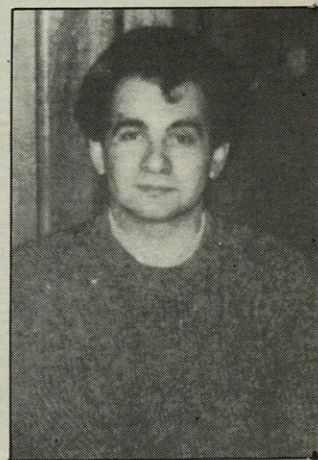
□ **SEASKA** eta Hezketa Ministeritza frantsesaren artean sinatze kotan zegoen komenio akordioa indarge geratu zen irailaren 12ko Pariseko bileran, eta urria erdira arte kolokan jarraikiko du. Seaskako lehendakaria den Jean Louis Maitiak zera salatu zuen bileratik irteterakoan, ministeritzak bere kasa egin nahi duela ikastolen gestio osoaren kontu, euskara eta euskal kultur arazoak soilik utziz ikastolen esku.

□ **KILOMETROAK** 89ko hamabostaldi kulturala gogotik abiatu da Oñatin urriaren lehen bitartean. Antzerkia Maskarada, Kukubiltxo eta Itzurungo Uhinak taldeen agerraldiez; musika Ruper Ordorika, McLeod, Tapia eta Leturia eta Kaxianorekin; Atxagaren hitzaldia; «Hamaseigarrenean aidanez» filmea pantailara... Oñatiko ikastolak sortu dituen azken aldiko zorroreko istiluak izkutatzeko ez da nahikoa izango ordea.

Txutxumutxuka

EUSKARAREN ERABILERAZ
INKESTA EGINGO EKB-K

□ Euskarazko Kulturaren Batzarrak euskararen erabilerrari buruzko inkesta soziolinguistikoko bat burutzeko asmoa du azaroaren bigarren astean, SIADECO-ren aholkularitzaz baliatuko delarik horretarako.

«OBABAKOAK»
GAZTELERAZ AZAROAN

□ Bernardo Atxagari Alfaguarak egin zion «Obabakoak» gazteleraz kaleratzeko lehen eskaintza, baina Grupo Z-ko Ediciones B-k kontratu hobia luzatu dio dudarik gabe: bere obra osoaren itzulpenak ateratzeko proposamena. «Obabakoak» azaroaren hasierarako izango da, lehenik gazteleraz, eta gero baita katalanera ere agian. Aipatu Bartzelonako argitaldarekin aurtengo martxan ei daude halaber: «Ramuntxo detektibea», «Sugeak txoriari begiratzen diorean» eta «Bi letter...».

HASIER ETXEBERRIAK ETA
A. EGAÑAK LIBURU BANA

□ Elkar-ek argitaratuko du Hasier Etxeberriaren lehen nobela: «Mugetan», laburra eta erritmo bizkorrekoa omen. Andoni Egañaren lehen liburua berriz Erein-en eskutik plazaratuko da: «Sokratikoez ere badute ama», 4 ipuinez hornitua.

GORKA ARRESE

DATORREN ABENDURAKO KALEAN IZANGO BIDE DA
EGUN GRABATZEN ARI DIREN PLASTIKO BERRIA

Hertzainak: «Etapu hau garrantzitsua da, honek erabakiko bait du hurrengo pausua»

Oraintxe bertan hasi dira beren azken diskoaren grabaketan. Iadanik aurrerapen gisa kalean den maxi-singleak estilo bigun samarretarago jo dutela suposa arazi du, «Aitormena» kantuz behintzat. Elkar-en estudioetan lotu ginen taldekideekin kontuotaz solastatzeko.

Oraingoa lau urte kaleratu zuten lehen diskoa eta gero azken hau laugarrena izango da. Oraindik ere lehen diskoko kantuek gaurkotatzen ez dute galduta, ez eta segidako diskokoek. «Salda badago» harekin nolabaiteko aldatuta somatu zen, orohar gaien aldetik; hitzak agian ez dira hain gordinak, hain gogorak, pertsonalagoak aldiz. Hark Rupert Ordoikaren laguntza izan bazuen produkzio eta konponketa mailan, baina azken honetan badirudi ez duela parterik hartuko: «ez dago proiektuan behintzat, oraindik oinarri mailan gabea, gero lanketan ez dakit, baina ez dut uste».

Abendu hasierako kalean izango dugu, sortze prozesuan dagoen Hertzainak taldearen azken lp hau. Grabaketa lanean hasi berriak daudelarik, proiektua ez omen dago oso finkatua, «ze badakizu, proiektutik emaitzara gauzak asko aldatzen dira». Hamar hamaika kantu garabatuko dituzte eta hauetatik aukeraketa bat burutu, sobratzen direnak agian single modura azalduko direlarik.

Diskoaren izenari buruz ba omen dituzte pare bat edo hiru buruan, baina ezin jakin zein den amaitu eta osotasunean ikusi arte; «hori lasai lasai eta

bakar-bakarrak erabakitzea hobe da, grabaketa lanak amaitu ondoren».

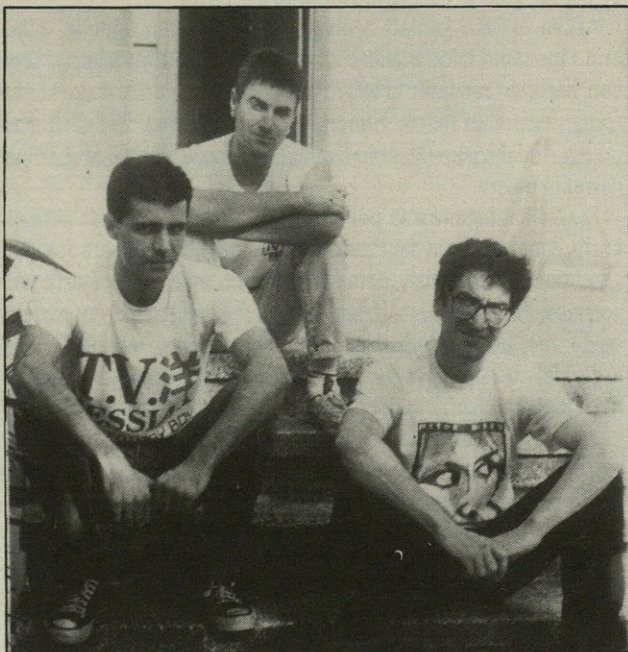
Disko honetan erderazko kantu baten bertsio bat agertuko da. «Euskaraz egingo dugu, agian ondo geratuko balitz egingo genuke beste bat erderaz, bitxikeri bezala». Azken aldi aipatu izan da euskara eta erderarekiko asuntuan taldekideen artean badela ikuspuntu desberdinak. «Bai, gure artean izan dira komentarioak, baina

ez dira gauza garrantzitsuak; gure lana euskaraz egiten jarraitzen dugu. Asuntua hau aipatu bitartean, lp honetako kantu denak euskaraz joango dira, beti bezala. Orain oso garbi daukagu zer egin nahi dugun, baina baita ere ez dugu antiespañolismo edo anti-beste hizkuntza batetan erori nahi. Egunen batean zergaitik ez hori egin? Hala ere uste dut asuntua guzti hau taldetik kanpo gehiago komentatu dela, talde barnean baino».

Estiloa gaurkotzen

Maxi-singlearen kaleratzearekin Hertzainak taldearen estiloa bigundu dela dirudi, kanta batetan printzipioz. Inolako estilori ez diotela fidelotasunik eta «kasu honetan kantu batzu poperoagoak egin ditugu. Honen arrazoia izan da, inoiz ez genuela honelakorik egin, ez estilo konkretu bat planteatzen dugulako. Agian egia izango da gauzak biguntzen alegintzen garelako». Iadanik bost urte pasa dira, lehen diskoak argia ikusi zuenetik. Garaiko estiloa, bai eta publikoaren eskaera aldatu egin dira; panorama musikala aldatu ahala eta urteak pasa poderioz, magultasun edota irekitasun batean aritzea errazago ei da.

«Hasieran ez genuen orain bezain ongi jotzen eta errekurtsioa zen indartsu jotzea. Orain ez dugu hori beharrezko; gainera nekatu egiten du, nahiz



«Errepikatzeak ez dauka zentzurik.
Beti bilatzen dugu egin ez duguna, eta
bilatze horretan abesti bigunagoak
suertatzen dira»



Diskoaren ondoren, Hertzainak taldeak bi hilabetetako atsedenaldia iragarri duen arren, geldialdia luzeago izan daitekeen zurrumurruak hedatu dira rock musikarien munduan barrena.

gustora jo kantu zaharrak. Baina gauza berriak ukitzea interesgarriagoa da. Hasierako garai haietako roilo horiek jota eta eginik daudela da asuntua; ez dauka zentzurik errepikatzek. Beti bilatzen dugu egin ez duguna. Bilatze horretan honelako abestiak, bigunagoak, suertatzen dira. Beste batzu, desberdinak ere suertatuko dira, espero dut. Ez dugu postura estetiko bat aukeratzen diskoa egin aurretik. Kantuak banan-banan egiten ditugu, askotan nahaste bat sortzen delarik, eta azken finean nahasketa hori gara gu».

«Gauzak erabat aldatu»

New York-eko boltsaren antzeko izan dela Hertzainak taldearen bilakaera diosku Josu Zabalak, gora eta behera. Euskal Rock Radikalaren barnean onen etarikotzat jotzen den

Cuba eta gero atsedenaldia

Proiektuak zerbait aldatu direla dirudi. Batetik datorren urteko kontzertuak nolabait dosifikatu nahi dituzte. «Nahiago genuke hemendik aurrera gehiago neurtzea gure agerpenak. Euskal Herria oso txikia da, hainbat bider buelta emateko. Momentuz grabaketa amaitu eta geratzen zaizkigun kontzertuak beteko ditugu. Lau urte daramatzagu gelditu barik eta mereziak ditugu opor batzu». Taldetik gertu samar ibili ohi direnek urte beteko atseden hartuko omen dute aipatzen dute honez gero, baina eurek, «Cubako proiektua eta gero bi hilabeteko atsedenaldi bat hartuko dugu. Gero Diskoa aurkeztu beharko dugu eta berriro itzuli beharko».

Euskal enbajadā kultural gisa bidaia bat burutuko dute Cuba-rtarrilean Mikel Laboa, Ruper Ordorika, Juan Karlos Perez, Bernardo Atxaga... eta beste direlarik tartean. Marruecos, Portugal, Frantziara... joateko aukerarik ere bada.

Dena den, zurrumurru eta esamesen artean entzutera eman da baita ere hau izango dela Hertzainak taldearen azken diskoa. «Ez, ez dut uste hau azken diskoa izango denik. Ez dakigu noiz, baina proiektua badaukagu noizbait diskoren bat zuzenean grabatzeko. Disko hau etapa garrantzitsua da eta ondo bukatu behar dugu. Segun nola joaten den erabakiko du hurrengo pausua».

Hertzainak izenez kaleratu zuten lehena lau urteko lanaren emaitza izan zen. «Kasualitate hutsa; gu konbentzitura geunden oso disko txarra izango zela. Egia dena da, gaurkotasan gehiago duela orain egiten dugunak, garai hartan egin genuenak baino bere momentuan».

Musika panorama eta entzulegoa ere arras aldatu da. «Garai haietan agian gure konpetentzia ltoiz izango zen, talde popero antzera. Orain talde mota asko dago, gauzak erabat aldatu dira. Hasierako rock-aren berritasunak publiko berria eta askotan ez hain jakintsua ekarri zuen. Orain jendeak gehiago daki, estilo gehiagotaz arduratzen da. Eta egia da badagoela irekitasun bat, aukera zabalago bat eta jendeak hobetoago aukeratzen dakiela».

LOREA AGIRRE

«UMEAK GARA, ETA ZER!» MUNTAIAREN ONDOREN
NEGURAKO «ORREAGA» IZENEKO BERRIA IRAGARRI

Kukubiltxok karriketako erraldoien animazio mundua estalpera egokituko

Euskal herrietako kasik kale guztiak erraldoiez
populatu dituen Kukubiltxo taldeak proiektu
berri bati ekingo dio datorren neguan:
«Orreaga» obrarekin garai hartako gatazkak
joko bilakatuko ditu. Oraingoan beren ohizko
kale antzerkia toki estalietara eramango dute.

Obra berri bat jokatzeko aritu da Kukubiltxo taldea iragan den uda honetan: «Umeak gara, eta zer!». Honen prestaketa lanetan eta emanaldietan ihardun dute, aurretik egiten ari izan ziren kalejira alde batera utzi gabe. Emanaldi asko egin dute sasoi honetan, eta balantzea baikortzat jo dezaketela adierazi digute.

KUKUBILT XO.— Nabaritu dugu udal txikietan eta euskal dunetan gehiago deitu digutela eta badagoela sentsibiltatea guk egiten ditugun muntaiak bezalakoak egiteko. Bestalde aurten Euskal Herrikan kanpora ere mugitu gara, eta hori ere gauza berria da.

A.— Non izan zarete bada?

K.— Lehenengo ateraldia Sevillara egin genuen, bertan kalejira eta «Zokozorrimorra» egin genituelarik, eta euskaraz gainera. Egia esan, oso esperientzia aipagarria da, kondizioak denak kontrakoak bait ziren: eguerdiko ordu batetan, eguzkipean... baina ikuslegoak ederki aguantatu zuen. Ekitaldia bukatu ondoren protesta bakarra antolatzailearen aldean izan genuen; tranpatxo bat

egin genuela esan zigun, lana itzuli egingo genuela ziurtatu omen genion eta. Itzulpen bakarra aurkezlearen hitzak izan ziren, beste guztia euskaraz.

Hala ere, ikusleen aldetik, zorionak eta etorri zitzaizkigun: bazekitela Euskal Herrian bazegoela halako hizkuntza arraro bat eta bazutela entzuteko gogoia. Oso ongi egon zen.

Gero Katalunyan eta Valentzian ere egon gara zenbait ekitaldi ematen, eta azkena Gijonen. Leku guztietan nabaritu dugu espektatiba ona sortarazi dugula. Hemendik aurrera Euskal Herrikan kanpoko zirkuitoa zabaldu egingo zaigula espero dugu.

Obra berriaren estreinaldiak ordea, diru zulo dextentekoa ekarri die, egun daukaten galerara 5 milioi pezetatakorra helitzen delarik. Uda ostean normalean diru kopurutzat bat aurreraturik eduki ohi dute negurako muntaia berri bat kale-ratu ahal izateko, baina larrialdirik pasatu beharko dute aurtengoaren atarian.

A.— Dirulaguntzarik espektatibo al duzue haatik?

K.— Gobernuaren partetik, oraindik ez dute dirulaguntze-



«Umeak gara, eta zer!» egiten igaro du Kukubiltxok uda.

tarako txostenak aurkezteko epea zabaldu, eta ez dakigu zabalduko duten ala ez. Diputazioetik jaso dugun dirua 700.000 pztan izan da, nahiko mixeria. Egoera honetan dauzkagun galerak 5 milioitakoak direlarik, hori amortizatzeko ekitaldi piloa egin beharko dugu datozen urteetan. Horrek esan nahi du gure ekonomia porrot egingo duela ez badugu beste nonbaitetik dirua lortzen.

Problema honen aurrean negua datorkigu. Hala eta guztiz ere negurako aurretik erabakitako geneukan barne muntaiari ekingo diogu, ea bizirik jarraitzeko laguntzen digun. Gabonetarako estreinatuko dugu, leku itxietan egiteko modukoak: «Orreaga» izeneko du, gatazka horren inguruan jolas eta beselakoez moldatua. Espero dezagun aktuzioak eskatu eta ea horrekin gure ekonomia trake-

tsa nola edo hala altxatzen dugun.

A.— Dena den, «Umeak gara eta zer!» udako estreinaldiak zer berrikuntza ekarri duela uste duzue?

K.— Aurretik geneukan «Zokozorrimorria» oso ezaguna zen leku guztietan, hiru urtez ibili bait gara berarekin. Berri honekin, umeen rolak, rol sexualak eta jarrerak aztertu ditugu. Gainera ipuin honetan ez gara oinarritu gaizto eta onaren paperean. Ipuinetan errezena hori izaten da: gaiztoa dago, ona dago, borroka dago eta onak irabazten du. Ipuin honetan ez dago halakorik; bost ume daude: Askodaki, Maripertxente, Mariberritsu, Pottolin eta Txulomari; pertsonaia bakoitzak bere nortasuna dauka, nahiko azpimarratua gainera, eta elkarren artean sortzen diren egoeretan oinarritzen dugu muntaia.

Apurtxo bat ume horien ikuspegitik nagusien munduko interpretazioa egiten dugu. Beti bezala, obraren bukaera jolas batez borobiltzen dugu eta alde ludikoa ere hortxe gordetzen da.

Berrikuntzen artean, baita ere, zuzendaritza lanean Kukubiltxo talde bereko aktore bategi ihardun duela, aurrekoetan Ramon Barearen laguntza baliatu izan bait dute.

A.— Josu Kamarak egin du azken honetan zuzendaritza lana.

K.— Bai, aktore lanetik atera nahi izan dugu zuzendaritza lana betetzeko, nahiz eta talde barnekoa den neurrian lana nahiko kolektiboa izan dela aitortu behar dugun, entseguak amaitu eta gero denon artean komentatzen genituelako eta aportazioak alde guztietatik zetozelako. Alde horretatik nahiko esperientzia polita izan da eta uste dugu estreinatzeke orduan, problema tekniko batzu aparte, aktoreen aldetik egin dugun agerraldirik onena eta



“Amorrua ematen du, gobernuak euskararen alde hainbeste lan egiten duela esan ondoren, kale antzerkia egiten dugunok ez gaituztela kontutan hartzen”

lasaiena izan dela.

A.— Kukubiltxo kalejiregatik da ezaguna, eta hala ere gero eta antzeslan gehiago egiten duzue.

K.— Kukubiltxoren imajina animazio munduari lotua ikusten da eta guk beste arloa ere landu nahi dugu.

A.— Zenbateraino da euskaraz aritzeak zirkuitoak mugatzen dituela?

K.— Kukubiltxo sortu zene-

tu duguna da, euskara, ume askorentzako asgnatura baino ez dena, leku koloretsu eta jostagarri batetan jartzea, eta alde horretatik nahiko onartuak sentitzen gara. Aurten adibidez Araba aldetik ekitaldi piloia izan dugu; lehenengo izutu egiten dira euskaraz delako, baina gero berriro deitzeko prest agertzen zaizkigu. Oso pozik gaude daukagun zirkuitoarekin.

A.— Baina egun daukaten zirkuitoa alda liteke arazo ekonomikoak ganean baldin badauzkazue...

K.— Ba, subentziorik ez badigute ematen derrigorrez gure kaxeta, obraren prezioa igo egin beharko dugu, eta horrela herri txiki askotan eta eskoletan problema handiagoak izango dituzte gu kontratatzeke.

lazkoan, subentzioak banatzeko orduan gu oraindik udako zirkuitoa egiten ari ginen eta eskatu genien epea luzatzeko, «Umeak gara, eta zer!» buruan geneukalako. Denbora behar genuen ordean projektua zehazteko eta txostena prestatzeko. Ez zuten eperik luzatu eta subentzioetatik kanpo gertatu ginen. Gainera ez dakigu subentzio eperik zabalduko ote den aurrean, iaz subentzioa lortu zuten taldeek bi urtetarako akordioa egin bait zuten gobernuarekin, eta hortaz aurrean ez dakigu zer gerta litekeen.

Amorrua ematen du gobernuak euskararen alde hainbeste egiten duela esan ondoren, konturatzea gu ez gaituztela kontutan hartzen, kale antzerkia egiten dugunok batik bat. Ze guk esan bait dezakegu 120 ekitaldi dugula bataz beste urtean, denak euskaraz, bakoitzean 200 ikusle inguru egoten delarik. Arrakasta sozial hori ere kontutan hartu beharko litzateke baina ez da horrela. Baina tira, jarraitu egingo dugu.

P. IBAIBARRIAGA

ASTEBURU HONETAN HAZPARNEN IHARDUNGO
NAZIOARTEKO KONTALARIEN FESTIBALEAN

Pello Añorga: «Ipuinak kontatzea hitzari arnasa jartzea da»

Begi zabal zabalik eta ahoa are gehiago. Ordubeteko kasete zinta eta folio sorta xahututa, azkenean entzun besterik ez. Izan ere Pello Mari Añorgaren ipuin filosofia entzutekoa baita. Ezinezkoa izango zaigu ziur entzundakoa fidel azaltzea, zeren mago bakarra bera baita.

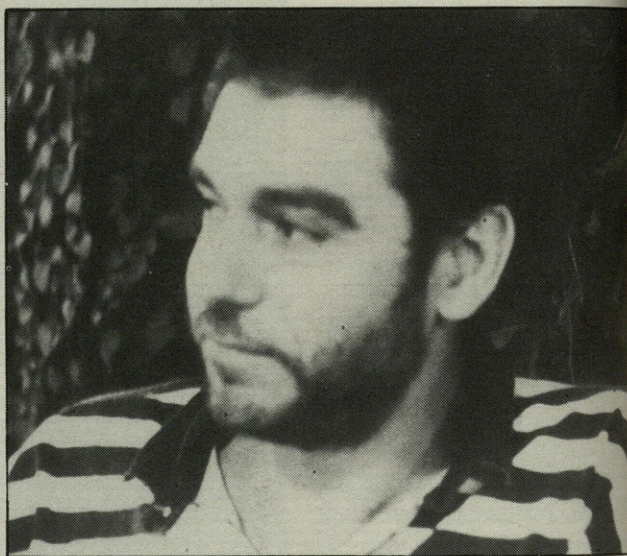
Hitza Pitz errotulopean, kontu-kontan izango ditugu hainbat ipuin kondalari Hazparnen asteburu honetan. Hain zuzen ere, bertako Herriko Etxeak eta Hitza Pitz zein Festibalaren Adiskideak elkarrekin paratuta, hil honen 22 eta 23an, hogeitahiru bat ipuinaldi plazaratuko dira herri lapurtarrean. Munduko herrietako ipuin eta kondalarien I. festibala deituraz, ipuikontari bilkura honek honako kontatzaile hauei hitza emango die: Louis Espinassous biarñesa, Abbi Patrice norbegiarra, Mimi Barthelémy haitiarra eta bikote euskaldunari: Koldo Amestoy eta Pello Mari Añorga. Berri honen aitzakiaz Oartzunaldia abiatu eta Pello Mari Añorgarengana jo genuen ipuigintzaz, kontu kontari baten ipuin ihardunaz, berriketan aritzeko. Lehenengo galdera, nola ez ba, hastapenak.

«Ikastolan 9 urtez aritua naiz, eta han azkeneko urteetan ipuinak gelaz gela kondatzen jarri ninduten, dinamizatzaile modura edo. Horrela harra sartu zitzaidan eta hor, kondatzen eta antzeztzen, aurkitu nuen espazio majikoak

sortzeko gogoa, haurrekin erabateko komunikazioa lortuz». Ostean ahalmen horren lantzeari ekitea erabaki zuen eta maisutza utzi zuen orain dela 3 urte. Hala ere «ni oraindik mai-xu baten lana egiten ari naiz», eta errebelazio batek eragindako hitzak bailiren jarraitzen du... «magister, magoa, imajina. Majisteriotik, nere lanpostutik, hari majiko bat aurkitu nuen, hizkuntzaren mundu eta azpimundua deskubrituz».

Espazio ixilean Andersenez enamoratu

Deskubrimenduak aipatuz, ezin ahaztu Andersen-ena: «Adoleszentzia ez nintzen inorekin komunikatzen, hitz egin bai baina ez komunikatu. Orduan nik izan nuen literatura-
ren bitartez eta batez ere Andersen bitartez, modu bat besteekin nirekin ziren munduak, edo nik sentitzen nituen komunikatzeko. Espazio ixila, elkarren entzuteko espazioa, enamoratzen garenean sortzen dena alegia, eta erabat maitemindu nintzen Andersenekin. Konturatu nintzen hitza-
ren bitartez enamoratu nintekeela, eta bide batez bestea».



Pello Añorgaren eritziz, eskoletan ipuinak idaztearen poderioz erakusten dira, eta ez kontaketaz.

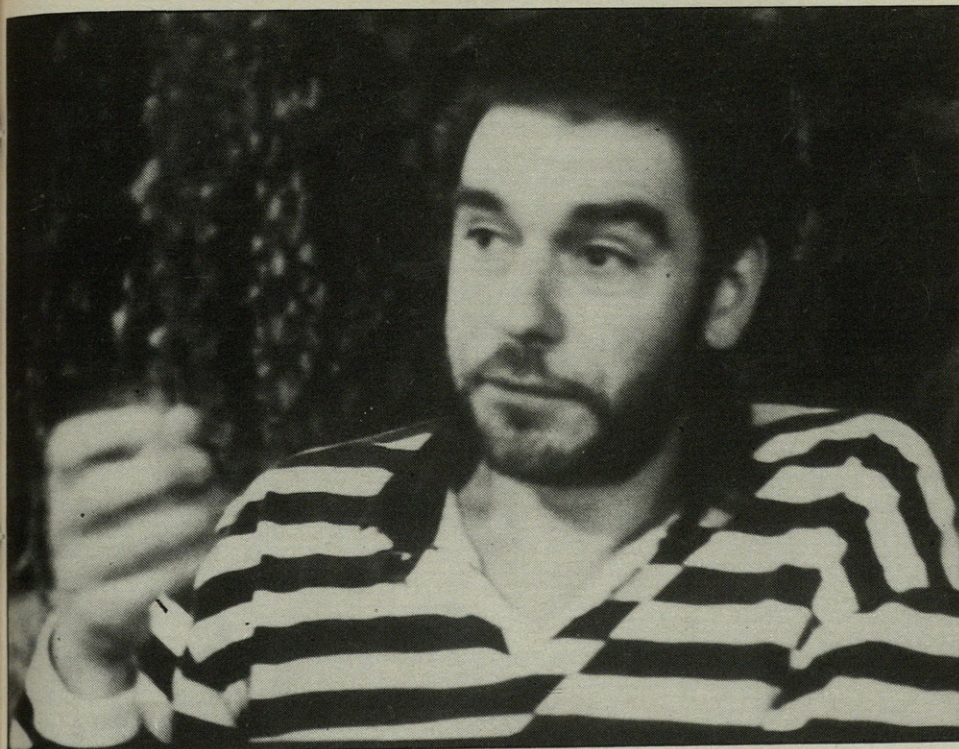
Era berean haurra izan zuen beste aurkikuntza, zeinak erotik markatuko zuen gure kondalaria.

«Herriko mendi elkarrearen irtenalditan, 17 urtez edo, ikusi nuen nola haurrak beste era batera begiratzen zituela gauzak, azpimundu errezeptiboan murgiltzen zen haurra, mundu primario batetan...». [Bere solasaldia etenez, Ergoien auzo oartzuarrak une horretan eskaintzen dizkigun soinueta erreparatzeko eskatzen dit, belariak tentetu eta bai, oilar kurrakua eta sega zorrozte hotsa]. «...aditzen?, ba guzti hori haurrak segituan antzematen du. Helduok buruarekin ikusten ditugu gauzak, baina haurrek ez».

Hortan alegintzen dela dio,

haur begiekin espresatzen saiatzen dela (eta dirudien ez da bakarra): «artistak mundu primario horretan mugitzen dira, Miró, Picasso edota Oteiza. Mundua minerala, sensoriala da. Literaturaz gutxitan adierazten den mundu eta ikusmira».

Errezeptzio horrek momentua, oraina, kontuan hartzea eskatzen du, «ez dago denborarik. Haurra txikia denean orainaldian mintzatzen da, orduan nere ipuigintzan presentziak du garrantzia: oraina, une horretako espazioarekin urtu egin behar eta espazio majikoa sortu». Espazio hori borobila genduke, izan ere «ipuigintzaren abentura zirkulua sortzea da. Nik saio batean ipuinak ondo kontatzen baditut, haurrak ha-



«Ipuinak entzuten ez dituen haurra errena da, ez du indarririk».

rrapatuak, liluratuta egoten dira zuri begira, badago komunio bat. Denok harrapaturik gaude eta nolabait formula majiko baten bitartez esnatu behar... [‘abarakadabra’, ‘behin batean’ eta, ahoskatzen dituen bitartean]... hitz majikoen bitartez bidaltzen ditut haurrak mundu majiko batera, ni ere banoa eta hor aurkitzen dituzu altxorrak».

Konjuro baten bitartez haurrak eta kondalaria mundu horretan sartzen omen dira, lehenak zein bigarrena elkar hunkitzeko. «Indar majnetikoa da, haurrak, hitzaren bitartez, hipnotizaturik daude eta magoa bihurtzen zara imajinak sortarazten dituzulako, betiko imajinak, hor daudenak, nik bakarrik erreskatatzen, sortarazten, aletzen ditut».

Kontari ona izateko 60 urte izan behar

Sortarazte horri umearen barneko urrezko harrobia lantzea dela deritzo, «denongan dagoen urre hori ateratzea, garrantzizkoa da haurrari urre

hori aurkiaraztea, gero handitzerakoan indarrezko talismana bihurtuko dena». Baiezta-pen hau sendotuz artistak dakarzkut berriro ere gogora, eta besteak beste Oteiza, Gorki edota Rodary aipatzen ditu baita Einstein ere: «behin galdetu zioten ea nolako irakurgaiak eman behar zitzaizkien haurrei gero baliagarriak izateko, eta berak ‘hadetakoak’ erantzun omen zuen».

Atipikotzat jotzen du bere ipuigintza Amestoyrenarekin erkatuta ere, eta, erresinjazioz, Koldo eta biak bakarrak direla konstatatzen didan bitartean estatuetako egoerari errepasoa ematen dio: «Frantzian berriz

izugarrizkoa da aritze honen indarra, haur problemadunekin terapia gisan erabiltzen da adibidez. Estatu espāñolean al-diz, ez dago mugimendurik, Pep Duran kataluniar bibliotekari dinamikoa ez beste».

Modu berean, 60 urte behar direla izan ipuikontaria izateko argi dakusa. «Eskoletan ipuinak erakusten egiten dira eta ez kontatuz» bezalakoa botatzen duenean bere azken urteotako aritzea aipatzen du baita ere. Hau da, Eskoriatzako irakasle eskolan eratu duten zerbitzua non haur eta gazte literaturaren mintegian animazio arduraduna den.

“*Kontatzeak hitzei sua ematen die,
odola bero somatzen duzula eta
bihotzak erritmoa duela, bizirik zaudela
—sentiaraziz—*”

Literatura dugu berriro mintzagai. «Ipuigintza literatur jenero bat da, modu asko dituen», erreparorik gabe komentatzen digu. Segituan (ipuin kontaketa bat tartean), ipuigintzari ikusten dion beste egin beharraz mintzo zaigu: «liburuekin lotzea, hitzen oihartzuna jasotzea zeren eta idazketaren bitartez, nolabait, hiltzen dugu bizitza, gogoragarria da bai, baina kontaketa bidez gauzak biziartzen ditugu, liburuaren baitan dagoen altxorra azalarazten da. Letrari mi-hia jartzea da». Halaz guziz Añorgak ez du edozein liburu animatuko, «bakarrik ni hunkitzen nauena, bestelaz ezin dut komunikazio zirkulua sortu». Edota beste era batez esanda: «Ipuinak kontatzen ditut bizirik egoteko, guregan gorpuzten den hitzarekin hitzegiteko. Literaturan buruarekin hitzegiten dugu, eta nik gorputz osoarekin hitz egin nahi dut, egin esateko».

Hauze entzunda, eztenkada ezin gorde, gure galdera: Hori da antzerkia ordea? Aitzitik, boomerang baten gisa, erantzuna ezin hobea: «horregatik ipuigintza artea duk. Eta arte guztiek bezala jendeari oihartzuna eskaini nahi dio askea emateko. Ipuinak kontatzea hitzari arnasa jartzea da, eta dudana arnasa hori nik eta ingurukoek hartzen dute —joan eta etorri, une majikoa—, azken batean, kontatzen dut hobeto arnasa hartzeko». Arnasaldiekin loturik, eta epilogo oteizar moduan, bere azken ipuin poetikaz ihardun zuen Añorgak: «orain arte literaturaz puztutzen nintzen espazio konbeksoak sortuz, pertsonai tuntunekin eta ene txar guztiak boteaz, eta ahozkoan hustutzen nintzen ezer gabe gelditze-ko. Orain berriz, nahi nuke literaturaren ere espazio konkaboak sortzea».

JOXAN OIZ

A large, stylized illustration of a hand holding a city model. The hand is rendered in a dark, textured style, with fingers curled around a miniature cityscape. The city features various buildings, streets, and a prominent tower. The overall tone is sepia or brownish-red.

ANTXON EZEIZA zuzendaria. PEDRO ARMENDARIZ JR.
ELENE LIZARRALDE, IRO LANDALUZE aktoreak; XABIER
ELORRIAGA, PATXI BISQUERT lankidetzaz bereziaz. LUIS GOYA
produktorea. ALFREDO MAYO argazkia. JOSE SALCEDO
osaketa. MICHEL PORTAL musika. ANTXON EZEIZA
KOLDO IZAGIRRE gidoia. BERTAN FILMEAK

TRENBIDEKO FILMEAKen produkzioa

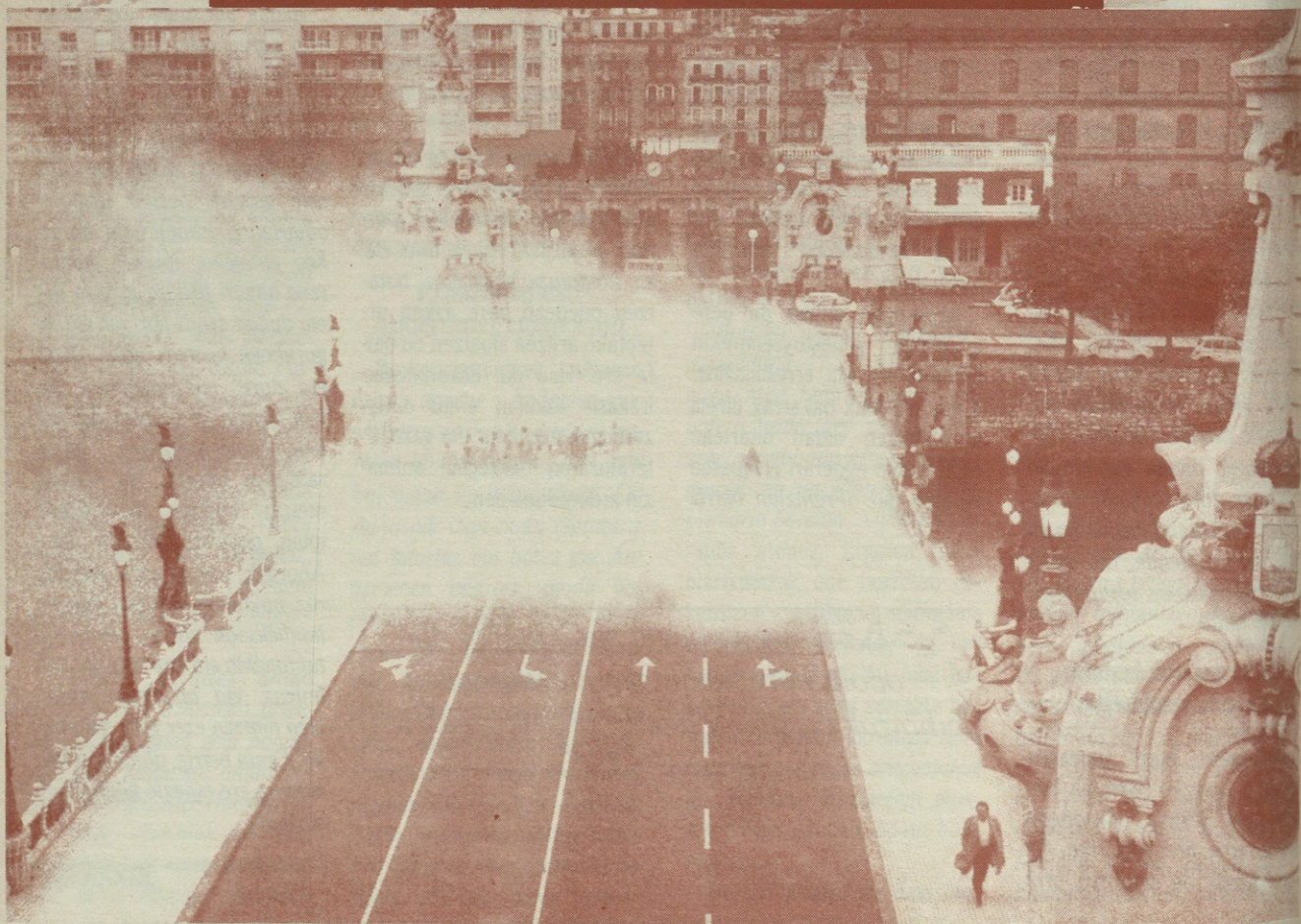
Eusko Jaurilaritza eta Ministerio d

Cultura-ren dirulaguntza

eta TVEren partaidetza

AGFA XT pelikula

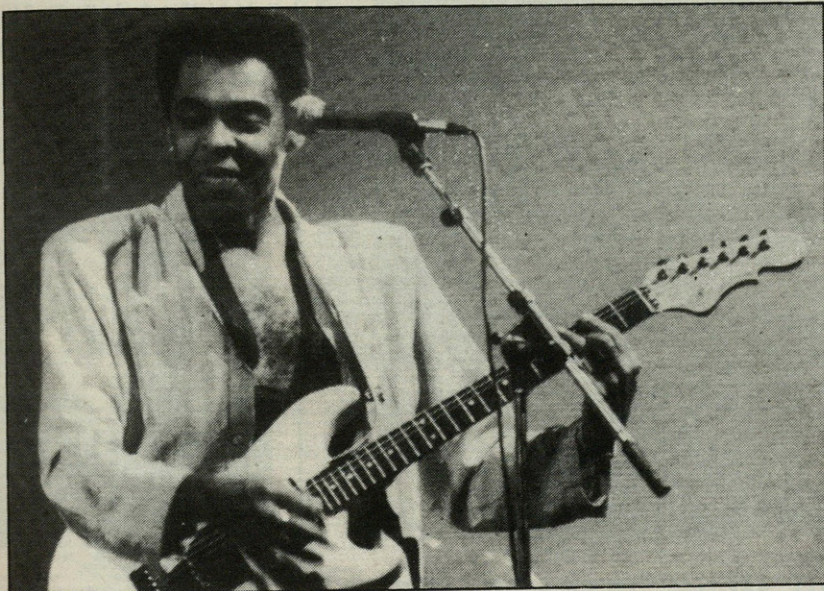
KE ARTEKO EGUNAK



BRASILGO APARTEID SOZIALAREN AURKA

Gilberto Gil-en itzulera: sanbaren txin-txin hotsa

‘Tropikalismo’ izeneko korrontearen barruan 68ko enfant terrible izana, bere eskutatik sartu dira Brasilen rocka, funka, reggaea edo afro-beat-a. Politikan aritu ondoren eskenategira itzulia du.



Garai bateko Gilberto Gil hippya diru beharrez itzuli da kantagintzara.

Urte pare bat baino ez da Gilberto Gil brasildarrak kantatzeari utzi zionetik. Zergatia? Politika. Orain berriz, garai bateko hippya, yuppie itxuraz itzuli da kantatzera. Zergatia? Sei seme-alaba mantentzeko diru-beharrak.

«Espero dut zerbait berria ekar araztea atmosferan lohi honetara» zioen Gilbertok duela ez hainbeste. Brasilen nahiz atzerrian fama handia eginga izan arren beltz brasildarrek ditu jarraitzaile sutsuenak. Kantari «konprometitu» moduan agertu ohi da beti: «Nire aitak politika egiten zuen sendatzen aritzen zen bitartean. Nire haurtzarora hauteskunde kanpaina, diskurtso eta eztabaida politikoen erritmoak eragindakoa izan da. Nire baitan dagoen ondarea da. Beti jakin izan dut itzuliko nintzela».

Brasilarrak ez dute nonbait oso begi onez ikusi harat-hunat hau. Dudatan jarri ohi dute horrelako kantari batek Brasilgo zisko politikoa itxurazko zerbait egiterik ote duen. «Sting-ekin batera nabil partaidea naizen Mata Virgem fundazioaren alde» dio,

Salvador hiria birrosatzeko ere diru bila dabilen bitartean. Hauteskundeak prestatzen ere hortxe dabil: «Leonel Brizzolaren alde ari naiz, bera da Brasilen nagusi den apartheid soziala buka dezakeen hautagai bakarra».

Guztionez zer ikusirik ba ote du kantagintzarekin! Bi urte baino ez dira politikara deikatzearren kantagintza utzi zuela: «Baina zinegotzi baten soldadak ez dio uzten ni bezalako sei haurren guraso bati arruntki eraman ohi duen bizimoduari eusten. Dirua inbertitua nuen baina inflazioak lurpean utzi du. Eskenategira itzuli naiz beraz».

O Eterno Deus Mu Dança izeneko diskoa plazaratu du aurten film pare bati ere musika jarri diolarik. Japonian ere grabatu du zuzeneko diskoa. Kanta bat eskaini dio herri horri. Beste bat hesi bateko graffiti bati: «Bob Marley hilik datza/Beltza baino judua bait zen/Michel Jackson-ek, berak, ba di-rau/Zuri beharrean/Tristeia bihurtu baita».

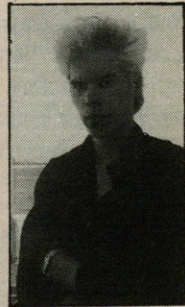
J.M. HERITZ

Zipriztinak

«MYSTERY TRAIN» FILMEA, JARMUSCH ROCKEROA

□ Jim Jarmusch

(Stranger than Paradise, Down by Law) zinegile amerikarra jazz-era irmoki lotuta egon bada ere «Mystery Train» aurkeztu berria du rokanrolaren iturrietan arakatzuz. Beste aldaketa bat: zuri beltza



utzi eta koloreari heldu dio. Musika da film honen sujet bakarra. Tren bat. Paisaia handiak (eta ederrak). Gizon tristeak... John Lurieren musika berriro.

BRIAN DE PALMA-K VIETNAM GOGORATU NAHI

□ Casualties of war izena du Brian de Palma zuzendariaren azken filmak. Deauvilleko Zinemaldian estreinatu ondoren iruditzen zaio film aski ez dela egin Vietnamgo gaiaz. «Batzuk ahaztu nahi lukete. Baina politikariak aipatzen dutenean «askatasunaren gudariak» lagundu behar direla Ertamerikan «komunismoaren» aurka diskurtso ezagunegi baten aurrean kautsitzen gara. Vietnam-i buruz dominoen teoria ezagunak eskaini ohi diguna. Iruditzen zait jendeak ahaztu duela hura. Horregatik uste dut bertatik bertara ikertu behar ditugula gure politikariak bide okreretik eraman gaituzten historiaren pasarteak, berriz gerta ez dadin».

«53 EGUN» AZKENEAN, GEORGES PEREC POSTUMOA

□ 1982ko martxoaren 3an hil zenean «53 egun» nobelaren hamaikagarren kapituluak lantzen ari zen Georges Perec. Zazpi urte beranduago, notatxo eta dokumentuak erantsiz, «53 egun» argitara eman dute Harry Mathews eta Jacques Ronband-ek. Australiar idazten hasi bazen ere Parisko kale baten historia eraiki nahi zuen amaigabe geratutako obra honetan. «53 egun», Stendhal-ek Parmako Kartuja idazten pasatako denbora, Perec-ek bere obran iragan nahi zuen bera. Heriok deitu arte.



Zur eta lur

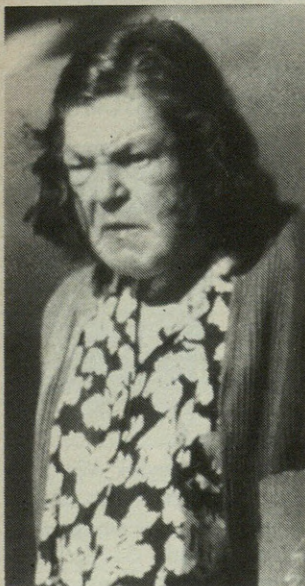
Zinema

Zine Klubak

● Sobiet Batasunean *boom*-a lortu duen filmea "Vera Txikia", perestroikaren fruitua. Gaztedia-rengandik gizarte kritika. Natalia Nagoda 'Star-system'ean sartzen zaigu. Ikusgarri.

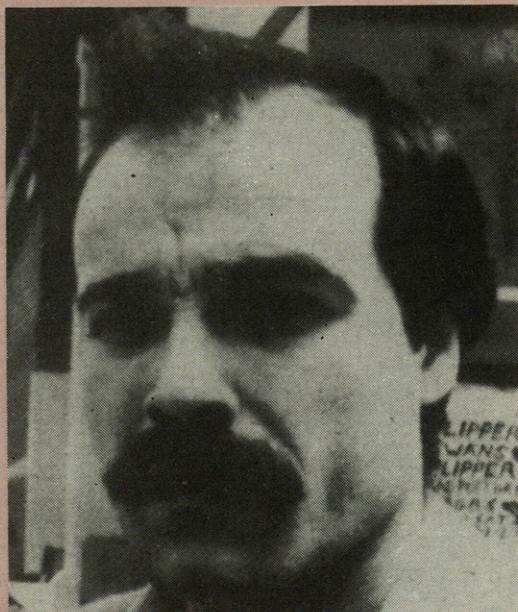


● Bilboaldean Billy Wilder zuzendariaren "The fortune cookie" (1966) klasikoetarik klasikoena baina urrezkoa. Inolaz ere ezin huts egin. Aktoreak: Jack Lemmon eta Walter Matthau, Wilderren kuttunenak. Oso famatua azkeneko eszena beltz bat txuri batekin futbol zelaian eztabaida gazi-gozoan. Garai hartan ez zuen arrakatarik izan, zion Wilderrek. Baina pena merezi du (berr)ikusteak, diogu guk.



● "No matarás al vecino", hutsaren ondoko. Dirua alferrik galtzea litzateke.

Zuzendaria: Manuel Iborra. **Aktoreak:** Antonio Resines, María Barranco, Verónica Forqué, Marta Fernández-Muro. **España. 1989. Komedia.**



MADRIL MODERNITATEA BILA "EL BAILE DEL PATO"

Carlos (Antonio Resines) hispano tipiko bat dugu; fisikoki, 33 urte, bibotedun, burusoil. Kazetari. Inguruneak, giroak oso modernoak izan gura du, New Yorketik inportaturik adibidez. Itxurez jositak. Karikaturak gainezka. Itxurak betetzeko jatetxe bitxiak, putetxe sadomasokistak, kokaina, oheratze edonolazkoak. Baina zirkulo bizioso bat sortzen da. Lanean ezagutzen dituen pertsonak diskoteketan, kalean, ohean ikusten ditu. Leku desberdinetan jende berberarekin egiten du topo. Zirkulo bizioso bat. Gero itxurek ez dute nortasuna egiten, piztu agian baina egiten ez. Zirkulo bizioso bi.

Rol horretan tamalez ez da sinesgarria Resines. Badirudi berari ere kosta egiten zaiola esaten duena sinistea, ahotik ateratzen zaizkion hitzak, putzak. Gurruchaga sartzea ere ilusio bat dirudi. Gurruchaga modan dago, orduan filmean sartuz gero, filmea modan jarriko da. Horrela kalkulatu behar izan du egileak.

Nonbait Iborrak "Mujeres al borde de un ataque de nervios"en arrakasta jabeturik "remake" bat egin gura izan du. Axolagabeke-ria Madrilo saltsa modernoan egosita eta komedia merkeria itzulita "Baile de patos"a. Agian madrildarren "ego"a (psikologikoa) puztuta aterako da. Zinez hutsaren ondoko.

ERMINE

● Arriola kultur areto elorri-tarrak datorren ostiralean, hilak 28, Kaplanen "Nea" filmaz itxiko du Emakumearen Zikloa. Hone-taz gain, hilaren 24 eta 25ean "Los intocables de Eliot Ness", Brian de Palma zuzendari, arratsaldeko 8etan. Irailaren 24ean, arratsaldeko 5etan, haurrentzat "La dama y el vagabundo", Walt Disney.



Zine Aretoak



● Bilbon bat gutxiago. Zineza-leok Bilboko ospea osatzen zuen "Buenos Aires" areto zabala (2.000 aulki baino gehiago) galdu zaigu. Laster justiziaren sukurtsa-la bilakatuko dute. "Astoria" ka-teak gauza berbera egin nahi izango du beste 5 aretoekin: Astoria 2 eta 3; "Urrutia" ikusle-kuak itxi urtea bukatu ahala.

Dantza

Plazaratzeak

● Urretxuko festen egitarauaren barruan Dantzari Txiki Eguna izango da irailaren 24an, igandez, besteak beste, honako dantza talde hauek arituko direlarik: "Trebeska", "Jakintza", "Irrintzi", "Axari"... Goizeko 11,30etan hasita, dantza ikuzkizunak izango dira herriko kaleetan zehar.



● Urriaren 1ean, igandez, eta herriko gazteen eskutik Ugarteiko ingurutxoak izango dugu ikusgai, honela aspaldidanik datorkigun tradizio zaharra gogoratuz.

● Bizkaialdera joaz, Donostia-ko "Goizaldi" taldearen dantza emanaldia izango da Ispasterren urriaren 1ean, igandez, Euskal Herriko lurraldeetan zehar jasotako dantza frango, eguerdiko 12etatik aurrera, plazaratuko direlarik.

● Irailaren 30ean, larunbatez, azken hilabeteotan Euskal Herrian zehar aurkeztzen ari den "Zortziko" dantza emanaldia izango dugu ikusgai Donibane Lohitzunen.

Antzerkia



"EZPARTINAK EURIA ARI DUENEAN"

"Hika" antzerki talde gaztearen antzezlan honen edukia funtsean, gaia, bakarra eta orokorra da; bikote homosexual nahiz heterosexuak desberdin eta anitzek erlazioaren amaierarekin, akabatzearekin egiten dutela topo. Bertan inkomunikazioa, bakardadea, jendearen zeresana, engainua, monotonía, e.a. hainbat erlazioaren funtsa izaki ohitura dela medio, egoera horrekin hautsi eta bakoitzaren bizitzan etapa berri bati ematen zaio hasera.

Antzezte prozesuan forma aldetik esan tauladia hutsa dagoela, ondorioz ikuslego eta jokalarien arteko espazio hori zinemako lehiatila, taberna nahiz metroko bagoi edo sukalde izan liteke elementu fisikorik sartu gabe. Esketx motzen bitartez osatuz doaz historia denak, non umorea den bizitzaren absurdoa adierazteko tresna.

Jokalarien antzezlana benetan preziatzen da. Aipatu behar, (euskaraz nahiz castellanoz taularatzen dute) euskararen erabilera errekursoz ase dagoela, esketx bakoitzak eskatzen duen hizkuntza maila lortzen delarik, hala nola kale hizkuntza, agureen hizkuntza edo euskal filologiako ikasle tipikoaren hizkuntza.

Sakonean maiatasuna ez dela hiltzen, akabatu, garbitu egiten dela baizik eta tituluak dioten bezala ororekin moztu eta "ezpartinak euria ari duenean" bezala sentitzea.

Orohar antzez denbora motz geratzen da eta ez berez antzelana laburra delako. Atsegina, umorezkoa eta esanahi sakoneko lana dugu, pena merezi du bertara hurbiltzea.

E.IRAZOKI

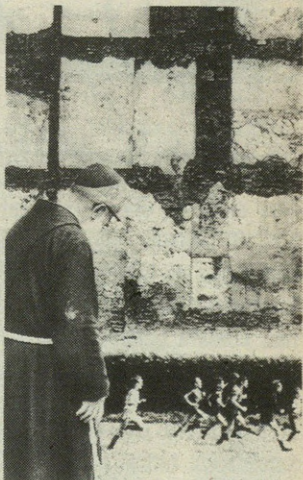
Artea

Zintzilikatuta

● Iruñeko Zitudelako erakustaretoan, hil honen 28a arte, Isabel López Mora margolari artaxonarraren pintura lanak ikusgai izango ditugu.



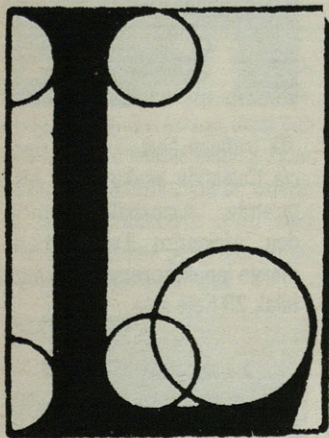
● Iruñean bertan baina García Castañón erakusgelak bistaratuta, Aginagako semea den Alejandro Tapiak bere margo lanak hormaratuko ditu hilak 29 bete arte.



● Bilboko K2 tabernak Aurelio Gómez-ek "FRIAS" izenburupean osatutako argazki bilduma erakutsiko digu urriaren 2a arte.

Paper lehian

● "ARRASATE 89" bertso paper lehiaketa. AED elkarteak antolaturiko lehiaketa honetan gaia librea izango da. Bertso sorta bakoitzak gutxienez 10 bertso eta gehienez 14 izan beharko ditu. Lehiaketa honetan Deba garaitarrrek har dezakete parte soilik eta lanak 1989ko Azaroaren 1a baino lehen AED elkarteak, bertso paper lehiaketa, Pablo Unzaga 4, Arrasate helbidera igorri behar dira. Lehiaketa bi mailatan dago sailkatua, helduak eta gazteak. Helduen sari nagusia 50.000 pezeta izango da eta akzetisa 15 milakoa. Gazteentzat ere izango dira sariak. Informazio gehiago nahi izanez gero, 795446 telefonora hotsegin.



● "LOIOLA 91" Batzordeak "San Inazio" bertso paper lehiaketa eratu du eta ez txantxetakoa! 40 bertsoko paperak idatzi behar dira eta bertso jartzaileak, Inazioren bizitza, lanak eta garaia kontatu beharko ditu batek, eta bestetik gaurko mundua eta Euskal Herria adierazi beharko ditu. Bertso paperak Loiolako Santutegira bidali beharko dira Abenduaren 31erako. Lehenengoak 400 mila pezeta jasoko ditu, bigarrenengoak 200 mila eta hirugarrenengoak 100 mila. Argibide gehiago nahi izanez gero, 810408 eta 810508 telefonoak.

Bertsoak



Bada denbora pixka bat bertsolari bati honako esaldi hau entzun niola, "bertsolari guztiak ez dituk mozkorrak, baina edaten duten guztiak bertsotan egiten ditek".

Burutapenak burutapen, hona hemen nirea. Orain gutxi arte, taldeko afari bat izaten zenean edo, baziren bi edo zirenak bertsotan hasten zirenak afal ondoren. Jendeak gustora eta umore ona izaten zuen, eta "bertsolariak", berriz, hori ikusten zutenean, hots, jendea parrezka eta gustora, beraiek ere orduan eta harroago. Batzutan gertatu ohi zen, hasi hasten ziren baina bukatu, edeki kostata bukatzen zuten. Ez dira garai berberak! Orain afari batetan bertsotan hasten bazara, nahiz eta hertz batetan aritu eta isilean, "bah, orain ere hasi dituk!", "nazkatu behar diagu!", "sikiera, bat itxurazkoa botako balute..." mota honetako "piropoak" entzun ditzakegu. Ez nago ziur baina, gero herri afari bat antolatzerakoan ez dakit ez ote diren lehenak bertsolariak eskatzen. Niri, nehitzat, ez zait jokatzeko era iruditzen. Afari batean bertsoak ez dira programatuta egoten. Giroak agintzen duen heinean irte ten direla derizot. Ez zaio bertsoaren kalitateari begiratu behar halakotan. Helburua lau edo bost astakeri bota eta farre batzu eginaraztea da.

Beraz kontu honen auzia hau izan daiteke: Edan ttanttokin poz-tuta edo bestela ohitura honi eutsi behar zaio. Egin bertsotan, la-gun artean edozeinek egin bait dezake.

BOTA PUNTUBA.

Plaza saioak

● Larunbat honetan, hilak 23, Nafarroako Ituren herrian Andoni Egaña eta Sebastian Lizaso bertsotan entzuteko aukera izango dugu eguerdi eta arratsaldean.



● Hilaren 24ean, igandean, goizez eta arratsaldean, honako laukote hau plazaratuko da Oizungo Ugaldetxo auzoan festak direla eta: Peñagarikano, Murua, Lazkano eta Sebastian Lizaso.

● Datorren ostiralean, hilak 29, Irurako plazan eta gaueko 10,30etan hasita, honako laukotea kantari: Imanol Lazkano, Joxe Lizaso, Joxe Agirre eta Aguxtin Mendizabal.

● Gaintzan, hil honen 29an, ostiralean, lau bertsolariok izango dira bertsotan: Lazkano, Peñagarikano, Murua eta Sebastian Lizaso.

● Bizkaiko Lauro herrian, datorren ostiralean, hilak 29, bertso saio bat antolatuko dute gaueko 10etan. bertsolariak, besteak beste dakigunok: Jon Lopategi eta Azpillaga.



Kontzertuak

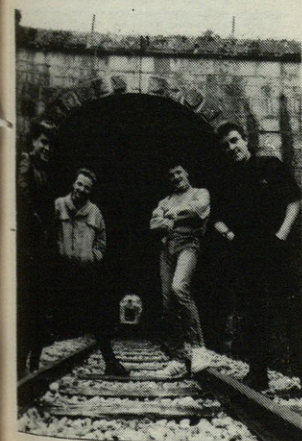
● Hilaren 22an, "Tijuana in blue", "La Polla Records" eta "Zarama" izango dira Oñatin. Kontzertua gaueko 10etan hastekoa da, Zubiko Polikiroldegian.

● Larunbatez, hilak 23, "Delirium Tremens" eta "Tu-k" taldeek kontzertua eskainiko dute Altsasuko Plazan, gaueko 11etan. Biharamunean, Egin Eguna dela eta, Anje Duhalde izango da Urdiaingo kanpan joko duena, arratsaldeko 4,30etan.



● "Tahures Zurdos" taldea Errioxako Arnedora hurbilduko da hilaren 23an. Sendero disko-terekin arituko dira gaueko 11etatik aurrera. Hurrengo larunbatean berriz, Mungian arituko dira, gaueko 11ak aldera.

● Larunbatez ere bai, hilak 23, "Hertzainak" eta "Jotakie" lurretako plazan izango dira kontzertuak gaueko 11etatik aintzina.



Musika



THE COVERS-EN NESKA

The Covers taldea beste taldetan ibilitako lau musikoz osatzen da, Mikel Insaustiz gain. Honek ahotsa jartzen dio eta taldeak biltzen duen elementua da. Harrigarria da nola hemengo rock and roll talde batek hain ideia argiz eta soinu garbiz jotzen duen autentikotasunera, hitzak ere ingelesez eginaz. Entsaioetan gogoko taldeen bertsioak eginaz hasi zen, egun abentura talde heldu eta sendoa bihurtu delarik. Hori argi erakusten du Nola-ren eskutik grabatu duten "Covers girl" LPan. Esan bezala bertsioak dira nagusi, eta rock and roll zaharra (Animals, Chantays...) errespetatzeaz gain 80. hamarkadako taldearen soinuak agertzen dute. Instrumentalistak punta puntakoak ez izan ez, argi dago rock and rolla arnasten dutela, beren lana dotoreziaz betez. Mikel Insaustiren ahotsa berriz, izugarria da, ezdarri oso ona dauka.

Bertsio guzti hauek gain badute diskoan gai propiorik ere. Besteen mailara ailegatzen diren hiru kanta, sorkuntzarako ere gaitasunik badutela erakutsiz. Indar handia erakusten dute platiakoan, baina zuzenean jotzen dutenean bertan egon beharra dago. "Cover Girl" diskoa eduki beharrekoa den bezalaxe ezein rock'n'roll zalerentzat.

X. MAKAZAGA

Kontzertuak



● Sestaoko plazan "Zubipeko Swing" taldea arituko da hilaren 29an, ostiralez, iluntzeko 8,30etatik aurrera. Egun berean, Getxoko Blues jaialdia dela eta "Dolphin Blues Band" taldearen aktiazioa ikusi ahaliko du Ereagako hondartzara hurbiltzen den orok.

● Galiziako "Miladoiro" folk taldeak kantaldia eskeiniko du hilaren 30ean Ermuako Ate-neoan, gaueko 10,30etatik aurrera, Herriz Herri kanpainaren barne.

● Oñatin jaietan dira, eta hilaren 29rako gaupasa antolatu dute. Tartean, goizaldeko hirurak aldera, "Vomito" eta "Zer Bizio" iragarri dituzte kontzertuan.

● Ipazterreko pilotalekuan "Txanbela" taldearen kantaldia izango da hilaren 30ean, larunbatez, gaueko 10ak aldera.



Mendi ibilaldiak

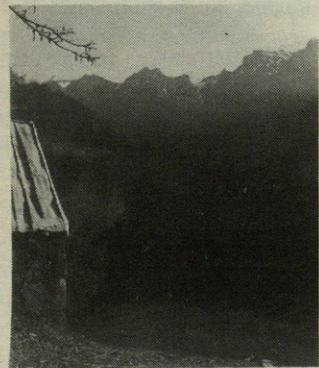
● **Mendikari:** Hazparnekoek Erniora joko dute hilaren 24ean Bidaniako lepotik abiatuta.



● **Lagun Onak:** Ideia kopiaturik edo, azpeitiarrak ere Errioruntzako bidean izango ditugu egun berean, hilaren 24ean.

● **Aranzadikoek** ibilaldi etnografikoa antolatu dute hilaren 23. Aztergunea: Aizarnako harana.

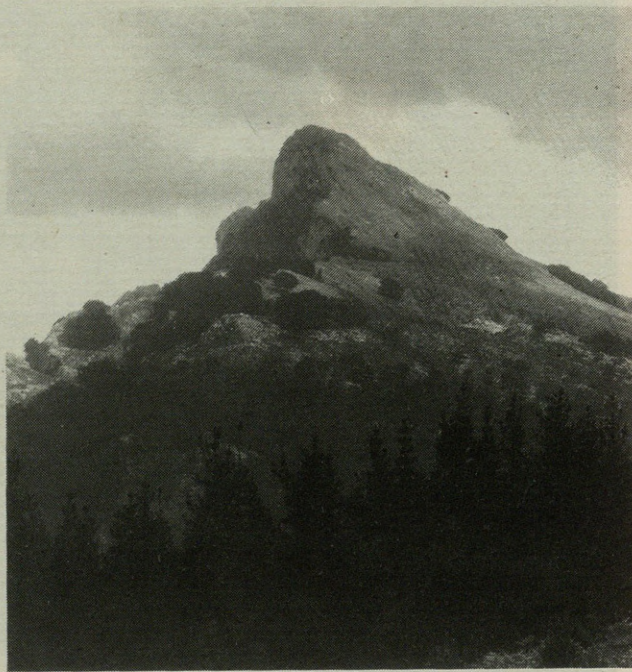
● **Iratxo:** Irurtzungo mendigoizaleek Errebeltz-Iurgoien-Lezaun txangoa egingo dute hilaren 24ean.



● **Arrola:** Baita Antzuolako elkarte honek ere Ernio hartu du ibilbidetzat hilaren 24erako.

● **Tabira** durangotarrek eta Artibai markinarrek ere aukeratu dute Ernioa (Errezildik). Ezeztasmatu noizko? bai 24erako.

Astia



UDALAITZ (1.992 m.)

Udalaitz mendi ezaguna dugu mendizaleen artean, eta askok jada bere gailurra zapaldua dute ere, gehientsuenak bide bat erabili ohi dute. Udalaitzek, eduki, igoera ugari dauka, ia ia esan daiteke —nahiz eta oso harritsu eta maldatsua izan— edonondik igo daitekeela, hori bai leku batzuetatik igoteko harri artean trepatu egin behar da, eta aurretik horrelakoetan ibiltzeko egonez gero hobe bide arruntak erabiltzea. Baina beno, badaude laupabost bide ohizkoak direnak. Hori bai, edonondik helduta ere, mendi honek duen gauzarik ederrenetarikoa, ia gailurrean bertan dagoen kobazuloko iturria.

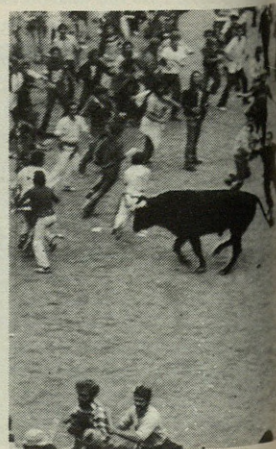
Arrasate eta Elorrio dira herri hurbilenak, eta bertatik abiatuko gara. Arrasatetik autoz abiatuz gero, bi norabide. Bata, Arrasateko ibileraz ondo zapaldutako bide batetik gorantz abiatuko gara. Beste abiapuntua, Elorrio eta Arrasateko Kanpazar gaina. Hemen, bi ibilbide aukera ditzakegu. Batak, Kanpazarretik ikusten den harrobitik gora zuzen zuzenean jota, eta bestea Santa Luziako ermitaraino (Kanpazar-tik ezkerretara dagoen bidea hartu eta Udalaitz barrenetik bertaraino heltzen da lasaiki izai eta pago artea. Hona posible da baita ere Elorrioko Iguria auzotik heltzea). Pinudi batetik gora egin eta mendi gailurra hartu. Gailurra hartu ondoren, eta seguruaski Udalaitzek dituen paraje ederrenetariok dastatuz, gailurrez gailur tontorreraino helduko gara. Ipar Mendebaldetik etorri gara eta kobazulora joan nahi izanez gero, gailurretik aurrera jarraituz, Eki Hegoalderantza, hamar minututan, gailurraren azpialdera egin behar. Bertan ur freskoa.

Festa

● Egun hauetan Santa Katalina eta San Migel-ak ari dira ospatu. Baita, herri txiki batzuetan, euren artean Oñati eta Urdaxun. Halaber, jaiak baita ere, Leizor, Goibarren, Mutrikun, Itsasondoko, Zamudion, Markinan...

● Santa Anastasia Urretxun 24ean, igandez, ordubatean, herriko plazan txistulari, trompetista, eta era askotako musikariak kontzertua Pablo Sorozabal-en omenez. Arratsaldeko 6etatik aurrera, duela 30 urte, txistulari hona urtero egoten den Euzko Jaia: Koadriletako gurdien desfilea (10 karrozak hartuko dituzte parte), gero dantzaldia, erromeria eta azkenik berbena.

● Oñatiko San Migel 24an, igandez, Txistularien 15. agerraldia, ordubatean Herriko Plazan. 29an San Migel da, eta berau da egunik handiena. Ordubatean, musika bandak kontzertua eskeiniko du herriko plazan. 7,30etan Oñati eta Azkoitiko abesbatzen emanaldia Santa Ana Antzokian. Gaueko 10etan "Bakakabi" musika taldea goizeko 3ak arte; hiruretatik aurrera rock jaialdia, eta ondoren salsak eta txorizoa eguna zabaldu arte. Goizeko 8etan sokamuturra.



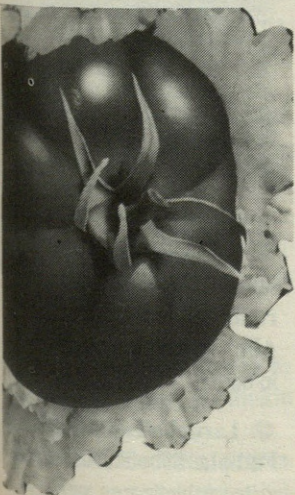
Elikadura

RICOTTA ETA
TOMATE SALTSA

Aurreko errezeta bietan tomate saltsak eta entsaladak ikusi genituen, oraingoan tartak. Nahasgaiak: 85 gr. gurina, 60 gr. irin integrala, 150 gr. nata likidoa, 2 arraultz, 150 gr. tomate saltsa sendoa, gatza eta piperrautsa, 250 gr. gazta ricotta, perrexil eskukada bat, esne krema goilarkada bat (garratza).

Labea 190 gradutara jarri. Erretilu bat eta papera, bie gurin dexente eman. Gurina, irina eta kremarekin saltsa txuri bat egin eta egosten jarri. Egosi ondoren sutatik atera eta piperrautsa eta gazta bota. Ondoren, bati-tu eta gogortu eta gero, arraultzen zuringoak ere bai (sendotasun apur bat euki behar du). Gero erretilura bota, ondo zabaldu, eta 25 minutuz labera.

Bitartean, betegarria prestatu-ko dugu. Sardeska batekin gazta txikitu eta nahastu perexila eta kremarekin; gatza eta piperrautsa berriro. Masa otzitu eta gero algodoizko tela zuri baten gainean jarri, lautu botila batekin, betegarria bota, 'brazo gitano' moduan batu, eta bost minutuz labera sartu. Hozkailuan utzi eta prest.



Osasuna

BIZKARRA (III)
BIZKARRAREN BEREZKO
JARRERA
ETA ZUTIK EGOTEA

Zutik gaudenean mantentzen dugun jarrera eta berau nola zuzendu jakiteko, lehendabizi berorretaz jabetu beharko dugu eta gero zuzentzen hasi. Honetarako, gorputz osoaz hartuko gaituen ispilu baten aurrean aurrez aurre jarriko gara, ahal bada gainera, hankak ikusteko, praka motzetan.

Zutik gaudeneko ohizko posturan jarri eta lehendabiziko azterketa bat egingo dugu. Hankak metro erdiko distantziaz, gorputzaren pisua modu beretsuan banan dadila hanka bakoitzean, beso eta gorputzaren arteko anguloa ea berbera den alde bietan, ea sorbalda biak altura berberean dauden, ea burua gorputzarekiko perpendikular dagoen.

Gure jarrera txarraz ohartu ondoren, behetik hasi eta berau zuzentzen ahaleginduko gara: hanka bietan pisua banatu, belaruntzetu, sorbaldaren pisua bularraren gainean utzi...

Burua zuzendu, horretarako okotza apurtxo bat leporantza jectsi, esfortzurik gabe gure altuera osoa sentituz.

Hankak gehixeago zabaldu, makila bat hartu —erratza adibidez— eta esku biekien eta buruaren gainetik altsatu, besoek angulu zuzena egin arte; iharrak nola luzatzen diren eta bizkarraren tentsioaz ohartuko gara, batik bat homoplatoetan. Relajatu eta gauza bera errepikatu gorputz osoan tentsioaz jabetu arte.

Orain aurrez aurre beharrean, gure alboak erakutsiko diogu ispi-luari. Lehen egin dugun gauza bera egingo dugu, lehendabizi pel-bisa eta belaruntzak zuzen dauden, gaizki daudenean aurreratuak egoten dira. Bizkarra atzerantza daude?

Gorputza zuzentzeko, aurreko kapituloan aipaturiko ariketak berdin balio dute. Baina garrantzitsuena zera da, egunean zehar zuzentzeko postura hori bilatu behar dugula, azkenean automatikoki atera arte.

Osasunaren
ardura

Helduetan, barizela eritasun larria izan daiteke, hilgarria izateraino, umeetan duen izaera onairearekin alderatuz. Pertsona heldu osasuntsuen % 5-10 eritasun hau jasateko arriskuan daude, umeetan pasa ez zutelako. Eta helduetan barizelagatiko pneumonia ez da hain arazoa, eta populazio-talde honetan eritasuna gatiko hilkortasuna umetan baino 25 bidez handiagoa da. Bestalde, gaur egun barizela osasun-zentru eta ospitaletako infekzio bezala ere kontutan hartzen hasi dira.

Egoera kontrolatzeko bide posibleetako bat inmundazioa da, eta 1974tik badago birus bizi indargetuz prestatutako txerto bat.

Egin berri den lan batetan, txertoak pertsona heldu osasuntsu eta suszeptibleetan eduki de zakeen eraginkortasuna neurtu nahi izan da. Horretarako 187 heldu izan ziren inmundatuak txertoarekin, gehientsuenak langile sanitarioak edota ume txikiak gurusoak eta ikerketa honetan lortutako eraginkortasuna %50ekoa izan zen, ume osasuntsuetan %100 eta ume leuzemikoetan % 85 zen bitartean. Babes txikiago honen arrazoiak ez da oso argi ezagutzen, baina agian adinak zerikusirik eduki dezake, baita barizelak sor ditzakeen eragin larriagoetan ere. Finen esan dezakegu ikerketa horretan pertsona heldu osasuntsu eta barizelarenganako suszeptibleen inmundazio aktiboa argi toleratua izan zela eta babes egokia eskaini zuela barizela larri baten aurrean.

X. AGIRRE

Botoia sakatu aurretik



'Hautsi Handia'

● **Igandean 15.45etan, 'St. Louisen Izpiritua'.** Charles A. Linderberge New Yorketik Pariserako hegaldia eskalik gabe egiteko gaiditu behar izan zituen oztopoen istorioa.

Zuzendaria: Billy Wilder. Antzezleak: James Stewart, Murray Hamilton eta Patricia Smith.



● **Asteazkenean, 21.50etan, 'Hautsi Handia'.** Asalto baten salaketatik errugabea irten ondoren, Jack Ryanek herria uzteko oharra jaso du. Landetara itzultzean idazkari erakargarri bat ezagutzen du eta haseran ados ez dagoen arren, 50. mila dolar ohosteko proposamena onartzen du.

Zuzendaria: Alex march. Antzezleak: Ryan O'Neal, Leigh Taylor-Young eta Van Heflin.

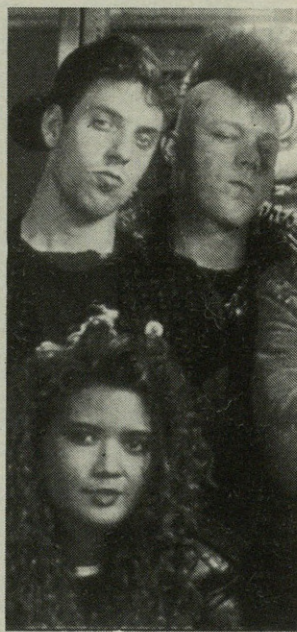
Telebista-Irratia

● **Ostiralean 21.50etan, 'Gauari Biziz Dario'.** Detektibe pribatua den futbolari ohi bat, aktorea zahar batek kontratatua da. Diru mordo baten truke gizon eta drogekin hainbat arazo izan dituen alaba aurkitu behar du.



● **Larunbatean 15.00tan, 'Kidd Kapitaina'.** Pirata trebe batek aspijokuz baliatuz, William III.aren begirunea lortzen du. Baina bere burua arriskuan jarriko da, ustez hilak ziren bere etsaik mendekatzera itzultzen direnean.

Zuzendaria: Rowland V. Lee. Antzezleak: Charles Laughton, Randolph Scott eta Barbara Britton.



● **Ostegunean 21.50etan 'Antzerkiko Argiak'.** Base-rriko neska bat, ikuskizunen munduan sartzeko irrikaz, arrakasta lortzeko antzerkiko konpainia miserable batean partehartzen saiatzen da.

Zuzendaria: Alberto Lattuada eta Federico fellini. Antzezleak: Peppino de Filippo, Carla del Poggio eta Guilietta Masina.

Txori batek esan digu...

● K 2000 estudioek, ekonomikoki hil zorian zeudenean, ETBren laguntza jaso zuten eta gaur egun eskusibazko kontratu baten bidez, bertan grabatzen dira saio garrantzitsu gehienak. Baina hala ere, saldua izan daitekenaren arriskua dago.

● Durangoko ETBn egiten ari diren obra lanetan, aparkamendu bat egitekotan dira. Baina barnekaldeko lanetan

estudio berri bat baino gehiago irekitzeko asmoa dute.

● Datorren udazkenerako erabaki den saioen parrila ofizialean, igande eta larunbatean zazpi programana egongo dira kanpo produkziozkoak. Larunbatean, 4 telesail izango ditugu eta hauetariko hiru arratsaldeko 7retatik gaueko 11.30 bitartean tartekatukoak.

B. ARTOLA

Ikusi baietz

Athletic-Athletico zuzenean



● **Igandean 12tan Zaldi Krossa.** Hipika ikusteko aukera rungo II. txapelketan.



● **Igandean 18.10etan ACB ligako saskibaloitxapelketa.**



● **Ostegunean 16.00tan 'Krimenaren Inguruan'** telesailaren lehen kapituloa eta **Larunbatean 17.55etan 'Allo, Allo'** telesail berriaren kapitulo bat.

● **Larunbatean 19.50etan Futbola.** Bilbotik, Athletic Madrildo Athleticoren aurka.

Airean erantzun

Telebista-Irratia

1983ko irailean, ordurarte Oloronen egiten zuen kartel saltze lanak utzi eta Marzel Bedaxagar Xuberuko Botza irratian lanean hasi zen. Gizon bat behar omen zutela eta bi aldiz pentsatu gabe komunikabide lanetan sartu zen, bertan jarraitzen duelarik gaurdaino.



ARGIA: Iparraldeko irrati bat izanik, noraino iristen da Xuberuko Botza?

MARZEL: Bo, gure helburua Xuberoan emititzea da, Mauleko eta Atharratzeko kantonamenduan. Erran behar da gainera iparraldeko beste bi irratiakin egiten dugula lan eta hiruron artean zenbait emankizun egiten ditugu, iparralde guztia hartuz. Baina gure helburua Xubero guztian entzunak izatea da.

A.: Beraz zuen asmoa ez da gerora beste irratiakin bat egitea?

M.B. E: Ez da hain sinplea. Helburua ez da bat egitea bai-

na bai lana batera egitea, indarra alperrik ez galtzeko eta ez dezagun denborarik gal. Ladanik egiten dugu adibidez Irulegi Irratiarekin goiz, eguerdi eta arratseko bere sailak, bakoitzak bere eskualdeko berriak emanaz. Hobe da, bakoitzak bere eskualdean lana egin dezala.

A.: Nola egiten duzue lan, ze hizkuntza erabiltzen duzue?

M.B.: Hizkuntzaren aldetik, gure helburua, ahal bezain beste euskaraz egitea da, baina ikusi behar da hiemen, Xuberoan, Maulen garela eta erdi eradalduna izanik euskara ia galduta dela. Emanzkizunen al-

detik, erran behar dugu ez dugula programa fixorik. Norbait emankizunik euskaraz nahi badu hobe, baina beste norbait etortzen bada frantsesez eginaz, berdin egiten ahal du.

A.: Langile aldetik, zer zarete gehiago gazteak ala helduak?

M.B.: Bo, gazteena 22 urtetakoa da eta bai, gehienok gazteak garela erran behar.

A.: Entzulegoa nolakoa duzue orokorrean?

M.B.: Ez da erraz horren jakiteko, ontsa izateko inkesta bat egin beharko litzateke eta horretarako dirua behar da, eta guk ez daukagu. Baina badakigu, egiten dugun kanpainetan antzemanik, entzulego ontsa dugula eta asko laguntzen digute. Lehenik euskaldunena eta gero, langileen artean eta herri txikietan zatitzen da.

A.: Nola dakusazu Xubero-ko Botzaren etrokizuna?

M.B.: Gauzak orain bezala joaiten badira, hainbat optimista izaten ahal garela, erran behar bait da orain laguntza bat jasotzen dugula eta gainera jendeak ere laguntzen gaituela. Hasera batean bi langile bakoitza ginen eta orain beste hiru ren bat hartzekotan gara. Oraintxe ukan dugun irratiaren aldeko kanpaina batean, jendeak erantzun oso ona izan du eta sosa dexente ateratu du.

A.: Ze asmo dituzu, irratiaren jarraitzekotan al zara?

B.M.: Bai, bai, baina formakuntza prestatu nahiko nuke. Ohartu gara, lan berezia dela eta ikastaldiak eta horrelakoak eginen ditugu, beti ere emankizunak hobetzeko.

Ikusitakoak ikusita...



Txikitako lurrin gozo haiek

Gure barnean loak hartu-rik gordetzen dira aintzinako usainak, eta, gutxien garaturiko ahalmenetarikoa izan arren, zeharo unkiagarriak dira usainenak ekartzen dizkigun gomotak. Halakoxeak heltzen zaizkit azkenotan ETB ikustetarakoan.

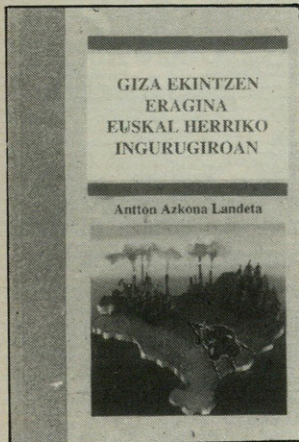
Oso gogokoak bait nituen 10-12 urtez gurasoek ikusten uzten zizkidaten pelikulak. Zoragarria 'Greizzly Adams', basoetako bizardunari eta Ben artzaiari gertatzen zaizkien abentura inozoak; Beti arrakastatsu diren familietako istorioak 'Jessersondarrak' eta 'Beverly aberatsak' deskoloratuetaz; Ahaztezinak 'Perry Mason' eta 'Cannon Ptoloa'...

Merke egon behar dute orduko irudi usaintsu hoiek, programazioaren horrenbeste ordu betetzeko eta oso aspergarria behar du izan beste kateetako eskaintzak, bideoklipak eta iragarkiak iresten dituzten gazteak erlikia hoién aurrean jartzeko. Baina ETBk bere ikusentzuleen artean duen kirolzale kopurua kontutan harturik, baliteke liri usain garratzagoak ekartzen dizkidaten tenis eta futbol partidu zahar haiek jarraitzaile ugari izatea. Etorkizuneko telebistak iraganean bilatuko ote ditu emankizunak?

R.M.SABARIS

Liburuak

IZENBURUA: GIZA
EKINTZEN ERAGINA EUSKAL
HERRIKO INGURUGIROAN.
EGILEA: ANTON AZKONA
LANDETA.
ARGITARATZAILEA: UEU,
HEDA SAILA.



Ez da hau lehenengo aldia UEUk aurrera daraman liburu-sail honen emaitzaren bat aipatzen dugula. Izan ere, liburu dibulgatiboz osatutako sail honek bi helburu oso ongi betetzen ditu batera: modu erraz eta atsegingarri batean ematea, edonork ulertzeko moduan; baina aldi berean, gai zientifikoek eskatzen duten seriootasun eta datu-oinarria baztertu gabe.

Halaxe gertatzen da Antton Azkonaren liburu honekin ere. Gizakion bizimoduak eta produktibomoduak ingurugiroan zein eragin duen orohar eta Euskal Herriari aplikatuta, azaltzen digu bilbotar injineru-biologo honek. Poluzioaren kontzeptuaz idazten duen estraine-ko atalean isladatzen da ondoren datorrenaren fintasun eta interesa. Abiapuntutik bertatik iradokitzen digu liburuan zehar gauzatuko duen tesi nagusia: «poluzioa» gizarte bakoitzeko ideologia eta kulturaren arabe-

rakoa da, eta beraz, ia ezinezkoa gertatuko da ingurugiroaren aurkako eraso bortitz hori desagertaraztea, sakonean dagoen kultura-ideologia horrek berean dirauen bitartean.

Orriotan zehar hamaika adibide eta datu bitxi eta adierazgarriren laguntzaz, lanbide modu guztiak parkurritzen ditu, baita haren poluzio-eragina neurtu ere: nekazalgintza, ehi-za, arrantza, industria... Azkenik, beste zenbait ondorio argi batzutarra ere heltzen da: hasteko, ingurugiroaren ustiaketa dela eta, Euskal Herrian ez da honez gero inolako erreserba naturalik gelditzen; bestalde, Baskongadetan industria eta merkatalgora besterik eman gabeko ihardueran ari da, horrek dakarren hondakin mordoarekin. Ibai zikinak, aire arnastezina... konpongarri ikusten ditu, baina arazo ekologiko haundiagoak, lehen esan bezala, gizarteko moral, filosofia eta ideologiarekin batera iraungo dutela ondorioztatzen du azkenik.

ALDIZKARIAREN IZENA:
KANTILLAPE.
EZAUGARRIAK:
ITSASONDOKO KULTUR
TALDEAREN
HILABETEKARIA. 10/11.
ZBKA. 89KO
UZTAILA/ABUZTUA. 150
PZTA.



Itsasondo bezalako herri batean halako aldizkaria izateak meritua du. Aldizkaria egitura-tuta eta burututa nola dagoen ikusita, are meritu haundiagoa. Izan ere, kazetari-lan dezente susmatzen zaio «Kantillape» honi, elkar hizketak eta errepor-

taiak direla medio. Zorionez, honelako herri-aldizkarietan gero eta lan gehiago egiten ari da honetatik, eta hortik ere datorkio aportazioa euskal prentsa-ri.

Elkar hizketen aldetik, Amona Ximona eta Xabier Zeberio ditugu ale bikoitz honetako gonbidatuak (lehen herriko esparrura mugatuz eta bigarre-na bertsolaritzaren inguruan). Joxemiel Barandiaranen hitzaldi laburtu bat, Euskal Eskola Nazionalari buruzko lantxoa, M-ak taldearen azken diskoa, bidaia, Kafkaren ipuin euskaratua, etabar luzeak osatzen dute hilabetekaria, barrukoan lanekin batera kanpoko kolaborazio mordoa bilduz. Pisu haundia ematen diote diote garai bateko kontuak harrotzean baina sasoi hauetakoa gaiak ere ez dira falta.

IZENBURUA: POEMAS.
EGILEA: IÑAKI OJEDA.
ARGITARATZAILEA:
HILARGI.

Puntako argitalpenak

(Bilboko «Kirikiño» liburutegiak emandako datuak)

LITERATURA

- 1.— «Atra egin zara», Yolanda Elorriaga. Labayru.
- 2.— «15 egun Urgainen», Loidi Bizkarrondo. Edili.
- 3.— «Obabakoak», Bernardo Atxaga. Erein.
- 4.— «Zugarramurdiko kontesa», Iñaki Bernaola. Elkar.
- 5.— «110. street-eko geltokia», Iñaki Zabaleta. Elkar.

OROTARIKOAK

- 1.— «Susa: Itzalpeko ahotsak», 23-24. zenbakia. Susa.
- 2.— «Jakin: Sindikalismoa Armagintzan», 52. zenbakia. Jakin.
- 3.— «Ondarroa 1989», talde lanean. Ondarroako Kultur Etxea.
- 4.— «Arabako bidai ekologikoa», talde lanean. Eusko Jaurilaritza.
- 5.— «Pirinioetako goibidea bizikletaz», talde lanean. Sua.

IÑAKI OJEDA

(1963-1984)

POEMAS

HILARGI

Gaurkotasan tragiko batek dakarkigu gogora Iñaki Ojedaren heriotza, duela bost bat urte Guardia Zibilek tirokatuta hil

bait zen. Bere bizitzaren laburrean (24 urte), gazte-gaztetan sartu zuten gartzelara, eta lau gartzela desberdinetan urte mordo egin ondoren kalera irteten zelarik, berriz ere borroka armatuari ekin zion, modu hain tragikoan hil arte.

lñaki Ojeda poeta bezala

deskubritzen digu liburu honen. Erderazko poemak, tartean Xabier Amurizak itzuli eta Joseba Gotzonek kantatutako euskarazko batzu badirela. Hain gazte idatzitako poemok arras harrigarriak dira, espainieraren musikalitatea menderatzeko ikusten zaion errazta-

sunagatik, nahiz eta maiz hizkuntza preziosistegia erabili. Poemak latzak dira, gartzelan idatzitakoak gehientsuenak, buru argi batek eta luma zorrotz batek idatzitakoak. Inpotentzia da nagusi, haurtzaro eta gaztaroko oroitzapenez hanastuta. Sei atal desberdinetan

banaturik ageri zaizkigu: Denboraren latigo amaiezinak, Bihotzak jario, Historikoki hozka egindako lurraldeak, Honelakoa naiz ni, Poeta, eta Muinetarra.

JOSU LANDA

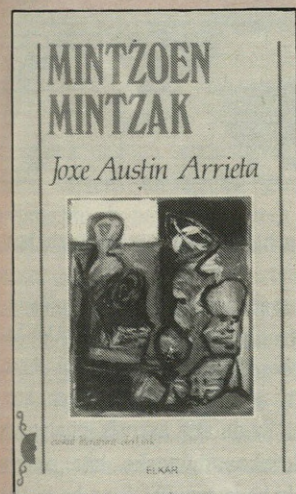
Mamiak harrotzen

Tradizioan murgildutako hizkuntz jolasak

IZENBURUA: MINTZOAREN MINTZAK.

EGILEA: JOXE AUSTIN ARRIETA.

ARGITARATZAILEA: ELKAR. EUSKAL LITERATURA SAILA.



Literaturako arlo gehientsuetan iharduteko joera ageri duen Joxe Austin Arrietak «Mintzoaren Mintzak» bere azken olerki-liburua eskaini digu irailarekin batera, sasoi honetan hasi ohi den kurtso berriari lehen emaitzak ekarririk.

Gipuzkoarraren aurreragokolanik irakurri duenak ondo daki, ziur baietz, zein maite di-tuen hark, hizkuntza gurea ezezik, bertan murgilgero era daitezkeen jolas eta jokoak ere. Tituloak berak iragartzen digu

oraingoa ere dialektika horren barruan eraiki duena Arrietak bere diskurtso poetikoa. Joku eta jolasak ez dira mamirik gabekoak, ordea.

Lau zatitan banatu du liburua Arrietak, «Aintzin-solasa», «Mintz(o) zaharrak», «Mintzo(a) berriak» eta «Gibel-solasa», alegia. Bestalde, bindikapena, deihadarra, salaketa eta omenaldia ere baden liburu honen gida-ikurra Lizardi dugu, ezbairik gabe, hasierako poeman eta azkenean ekarri bait ditu, tarteko hainbat olerkitan bezalatsu, Agirre Gurea Bigarrenaren izena eta izpiritua ere, hala edo nola. Ez du ehortzirik ikusi gura, nonbait, Gipuzkoako Buru Batzarrean altxorzain ihardun izan zuena, eta halaxe galdetuko dio paperaz bestalde dagokeen interlokutoreari, «Noren baimenez / ehorti hinduten / muxika-hezurrean / Lizardi?» (Diodan bide batez, denok ote dugu Lizardirekiko zorra kitatu beharra ala?).

Zorraz zor, euskal tradizioan murgilduta ikusten dut Arrieta nik neuk liburu honetan. Aintzinako Mikoleta, Axular, Garibay, Oihenarte eta beste hainbat zaharragoen artean, Lauaxeta, Lizardi bera, Aresti berriagoen artean eta, azkenik, berri berrien oihartzuna eta aipua ere hor direlarik, garden dago denengandik hartu

duena ezer Arrietak, eskuartean dudak arkitektu-lana osatu ahal izateko. Honetan, zer esanik ez, «Manu militari» hartan erakutsi zigun zein trebea den inorenak bereganatu eta literaturaz egindako literatura egiten. Hala, sarritan, liburuan aurrera egin ahala, Arestiren «Maldan behera» gurenaren eragina antzeman uste izan dut nabarmen baino nabarmenago. Halako beste batetan, aldiz, Gandiagaren «Hiru gizon barka» haren oinordeko ikusi dut liburu hau. Pentsatu ere, Arrietak halako elkarriketa dramatikoa osatu duela pentsatu dut. Honetan, hala bada, hasierako neure hitzak ekarri behar gogora, zuzen galdetzeko Joxe Austini noiz ausartuko den, arren, teatorako moldatzen hemen erakutsi duen sena.

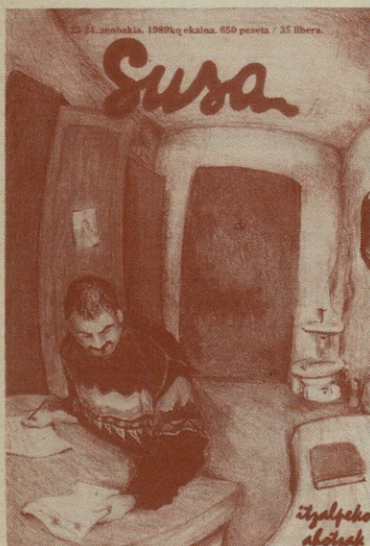
Hor nonbait lagaturik utzi dudak hariari eutsiz berriro —bada, ba, halakoak idaztea neuk ere—, mendekua ere bada liburu hau. Jon Juaristik behiola idatzi zuen harako hari erantzun dio Arrietak —beste inori ere erantzun diolakoan nago— «Coraje (ibitua, hala ere)» izenekoan erantzun ere. «...aunque usted hermano se crea / de Gabriel y albacea, / no es más que un español / vestido de hotentote», diotso Bilbokoari erdera garbian. Argi

dago, nork ere ukatu arren, arma gura izaten dugu gehienok noiz edo noiz, etorkizunik gabeko presenteari darion amorruez kargatua bada ere. «Kiskalerria» zaio izena Arrietaren Euskal Herriari eta, zer gura duzue bada, «Vinogrado» bazea gure Botxoari izena, non eta fanatikook mailukatzeko ingudea eta mailua gazteleraz erabiltzen dakizkien beste horrenean?

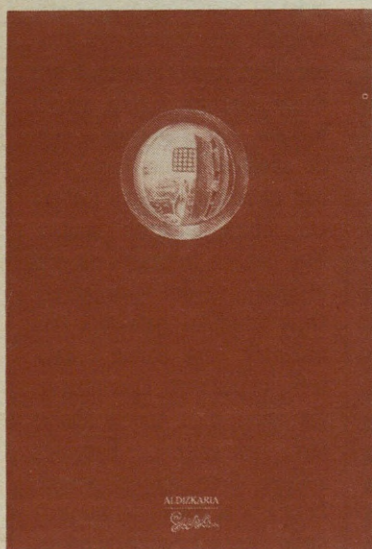
Kiskalerria honetan, eta esandakoak besterik ematen badu ere, ez du bere «neutaxunik» ukatzen Arrietak, ezta inondik ere. Hortxe dagoz, adibidetzat, olerki lirikoagoak ere, oraindik ere maitasunaz idaztea zilegi zaigula sinesturik bizi denak idatziak. Ez da apustu makala. Are gogorragoa egin du apustua, berriz, beste zenbait olerkitan, azaleko joskera eta lotura logikoak hautsiz. Non dabilen trebeago eta non errenago, ez dut horretaz eritziarik azalduko, halakorik zein irakurlek bere baitan eraakitzten duenez gero. Eskaintza argia egiten digu Arrieta bilaketari nekagaitzak. Badakigu zeintzu diren beraren armak. Poesia honi grina ederguratsua dario. Erre ere egiten du eskue-tan. Garaiok lar epelak direla-koan bazaude, ez irakur liburu hau.

EDORTA JIMENEZ

Susa



itzalpeko
ahotsak



gartzelako
literatura

Ikasturte giltzarria



V ASCONGADETAKO Komunitate Autonomoan, Nafarroan eta Ipar Euskal Herrian bezala, hasi berria da, unibertsitateaz landa, ikasturte berria. Eta horrekin batera, Komunitate Autonomorako bederen, ikasturte honen garrantzia adierazten duten bi gertakari: batetik, PSOE-PNV Gasteizko gobernua Hezkuntza Kontseilariak prestatutako Euskal Eskola Publikoaren Lege Zirriborroa ezagutzera eman da komunikabideetara; eta bestalde, eta berehala, Euskal Herriko Ikastolen Elkartearen izenean prentsaurreko bat eskaini dute Antonio Camposek eta Mirari Bereziartuak.

Hauen prentsaurrekoan ez ziren sartu ere egin Recalderen kontseilariak prestatu legearen balorazioetan. Denbora behar zutelako esan zuten, ikerketa serio eta kritikoa merezi duela eta aurreproiektuak. Honela ordea euskaltzale eta abertzale guztiak, ikastolen eraikitzaile eta defendatzaile guztiak, geratu gara jakin gabe zein den Araba, Bizkaia eta Gipuzkoako ikastolen

federazioen balorazioa aurreproiektu honi buruz.

Prentsaurrekoan agertu ziren ordea nabarmengarri diren zenbait puntu. Alde batetik «*colaboración crítica*» eskaini zioten federazioen arduradunek PSOEren kontseilariari. Ez du argi askorik ematen kolaborazio-kritikoa dioteneko hitz pareak. Ze, kritikoki bada ere, PSOEren hezkuntza planekin bat kolaboratzea bait da azkenean. Eta ez dago esan beharrik PSOEren hezkuntza planak eta ikastolak sortu zituzten euskaltzaleenak bakoitza mutur ezberdin batean daudela. Urrutirago joan gabe, honako hitzok erabili zituen EAKo idazkari orokorra den Inaxio Oliverik maiatzean Jaurilaritzaren planen aurka agertuz: «*Que esto ocurra así no es producto de la casualidad ni de las dificultades, que las tiene, de ese ambicioso proyecto integral. Es debido a objetivos estratégicos de liquidación de todo aspecto diferencial vasco y de homogeneización social y política del conjunto del estado. Es comprensible que el PSOE lo plantee así.*»

Hain ulergarria ez dena da ikastolen federazioek prozesu hori bere horretan onartzea, PSOEn kotseliritzarekin kolaboratuko dutela esateraino. Prentsaurrekoan, dena den, gauza bat esaten zitzaien Recalderi lerro artean: "Hik 90ko autonomikoetarako nahi duk legea onarturik. Presa daukak. Guk ez zeukeagu presarik. Adi gurekin, dirua behar diagu". Eta hemen daukagu orain arteko prozesu guztia- ren giltzarria: ikastolen federazioek dirua jasotzen dute ikastolak isilik geratzearen truke; PSOEn kontseiliritzak lejitimitatea eskuratzen du, bere saila 'normaltasu- mean' mantentzearen arrakasta.

RECALDEREN Lege Zirri- borroak ezin ditu abertza- le baten gurariak bete. Az- terketa sakonagoko bat beharko badu ere, aipatu formulaturik dagoen moduan ez dagoela euskara aurrera ateratzeko garantiarik aurreproiektu honetan. Besteren artean Jaurilaritzaren esku geratzen da zentru ba- koitzean erabili behar diren hizkuntz ere- duak erabakitzea. Hau da, eskola batean gurasoek B eredia eskatzen badute ere Jaurilaritzak erabaki dezake zentru horre- tan A eredia mantendu behar dela.

Horrezaz gain eskola euskalduntzeko plana «en previsión de la demanda de edu- cación en euskera» pentsatuta dago, eta ez, edozein euskaltzalek egingo zukeen mo- duan demanda horren sortzeari begira.

Irakaslegoaren euskalduntzea kontutan hartuko duen neurri zehatzik ez dago eta orain arte daramagun erritmoan ez da se- kula euskaldunduko irakaslegoa.

Egongo da denbora eskolaren autono- miaz eta jectioaz eritziak biltzeko baina gu- re ustez funtsezkoa da unean uneko behar ekonomikoak ez jartzea lehen mailan eta Euskal Eskola Nazionala eraiki ahal izate- ko behar den botere politiko nahikoa esku- ratzea. Oraingoak ez bait du eskaintzen Nafarroarekin kontatzea, ez eta eskolaren euskalduntzea.

G.A.

j.m. zalakainek puntua jarrita



Mikel Martinez
(Aktorea)

— Badakizu, noski, Bilbo antzerkiaren hiriburu egin nahi dutela batzuk. Jakina da, bestalde, udan konzentratzen dela Bil- bon teatro eskaintza. Uda pasata, eta luzatu den programazioa ikusita,



Bizkaiko herri nagusiak hurbilago omen dauka titulo hori. Horrela al da? Ez bada, zer falta zail Bilbori an- tzerkiaren hiriburu bihurtzeko?

E GIA edo gezurra izango da atzerkiaren hiriburua dela Bilbo, segun eta zer uler- tzen dugun teatro eta, orohar, kultura hitzekin —bai eta segun eta ze interes aito- rrezina dugun gauza bata ala bestea esateko—. Bai, kantitate aldetik egia da teatro es- kaintza gero eta handiagoa dagoela Bilbon, baina honek ezer gutxi adierazten digu, eta beharrezkoa da aztertzea beste zenbait aspektu: ze antzerki mota, nork eginda, nork ikusita, noiz, non, ze eragin edo ze funtzioekin...

Nire ustetan, antzerkiaren hiriburua izango da Bilbo, beste herritako antzerkia ikus- teaz gain, bere teatroa sortu eta bizi izaten badu, urte osoan zehar eta auzo guztietan teatroa ikusteko eta egiteko aukera eskaintzen duenean; teatroa, kontsumo gaia ez, bai- na espresabide edota aktibitate hezitzaile —zentzu zabalean— eta eraginkorra bezala ulertzen badugu, beste herriri bere nortasuna, pentsakera edo egiteko modua adierazte- ko balio duenean.

Argi dago, ezta? Ez nago batere ados Espainiako telebistarekin (ez eta hemengoare- kin ere): Bilbo ez da oraingoz antzerkiaren hiriburua; ez digute aukera handirik ema- ten.

atrebentzia ez bada

ETB: larri-larri

T ELEBISTA pribatuak badatozela eta, terrorrezko filme baten aurrean baile- goen, dardrazioak antzeman zitzaizkion ETBko zuzendaria den Koldo Anasagastiri «Deia»n izkiriatu zuen artikulua medio (irailak 14), larritasunak eragin ohi dituen zalantza kontraesankorrak eta egi hustelak utzi bait zituen agerian lerro batean bai eta bestean ere bai.

ETBko ikusentzulego kopurua jeitsi egingo dela abisatu zigun. Baina denok daki- gu aspalditik ari dela maldan behera. Egungo audientzia (Baskongadetakoa) bere gailurrean omen dago, ehuneko 37,78az. Haatik, azkenengo neurketen arauera («El Correo Español»ek bakarrik argitaratuak) 28,5koa ei da: ETB-2k 21,3 eta 7,2 ETB-1ek. «*Bajaremos, sí, pero ¿hasta qué nivel?, ¿por cuánto tiempo?*».

Kirol emanaldi eta luzemetraien kalitateaz harro zegoen: «*nuestro stock para un año es difícilmente superable*». Eta ez dio inork sinesten. Informatiboei dagokienez berriz: «*llegamos a todas partes*». Eta honez gero batek ez daki zer pentsatu.

Bere beldurrik handiena berriz, ETB-2n dauzkaten profesional handiak telebista pribatuetaiko diru eskaintzak eramango ote dituen. Eta asmorik megalomanoena aldiz, «*¿Podrá verse ETB en todo el Estado español y en Europa?*». ETB-2ko aurre- kontuak puzteari buruz bakarrik ari dela begibistakoa da, guk dakigula behintzat euskarazko kateak aipatu eremu zabal horretan ez bait dauka ikusentzulego eza- gunik.

Botatakoak bota eta gero gainera, «*sin embargo, el éxito no está garantizado*», irakurriko duzu. A ze ausardia, jauna!... terrorrezko filme baten aurrean agertzen saiatzen garen tamainakoa.

GORKA ARRESE

Ekonomia nora, politika hara

BERRIRO ere datozkigu hauteskunde politikoak. Berriz ere, onenean, zeinek bere programa (boteretsuei ukiturik gabe, noski) eskeiniko digu gauden egoera larria gainditzeko, edota, txarrean, egoera ez gainditzeko eta den moduan onartzeko.

Zer dela eta hauteskunde aurrerapen hori? Joan den Abenduko grebaren ondorioaren bategatik? 1993.eraiko behar omen den politika ekonomiko berri bat planteatzearen?

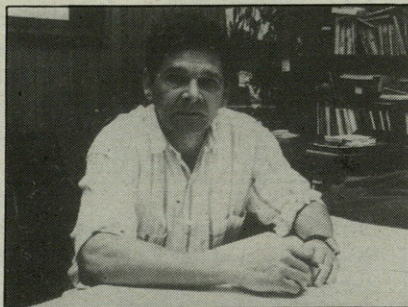
Aspaldian baztertu genuen ekonomizismoa, zeren ongi bait dakigu ekonomia erabat politiko dela. Halaz ere, hainbat aukera politiko egi-terakoan azpian edo daukaten ekonomi arazoak aztertu beharrean gaude. ARGIAkoek eskatu dion datelako edo, irakurketa ekonomiko bat egin nahi nuke hauteskundeon aintzinean.

Kontua, hitz batez, honetantxe datza: aspaldi ez dela Europako Ekonomi Elkartean sartu gaituzte; bertan erabiltzen den politika ekonomiko orokor bakarra inflazioa kontrolatzeko erabiltzen dena da, boteretsuek behar dituzten neurri ekonomikoak alegia, beraiek hortatik aterako dituzten mozkinak ongi neurtuak eta kontrolatuak izan daitezela. Psozialistek halabeharrez (zeren EEE paradisua baita) Espainiar Estatu mailako inflazioa kontrolatzeko zenbait neurri ekonomiko hartu beharra daukate, hala nola diruaren interesa garestitzea eta aurrekontu publikoa murriztea.

Ortodoxia ekonomikoak zer dioten argi dago. Espainiar ekonomia 'berotu' da, jendeak gehiegi erosten omen du. Honek prezioei eragiten die, preziook altxatuz. Hots, inflazioa sortuz. Beraz, erremedioa argi baino argiagoa da: ekonomia 'hoztu' behar da. Ekonomia hozteko, kontsumoari begiratu behar zaio: kontsumo pribatu eta publikoari.

Jendearen kontsumo pribatua moztuko da, nola edo hala. Jendeak dirua gasta ez dezan, dirua kendu behar da zirkulaziotik. Hau da, Espainiako banku zentralak, eta berorren ondorioz beste banku komertzial guztiek, dirua garestitzen badu (hots, kreditotarako diru interesa altxatzen badu zuzenki ala zeharkari) jendeak diru gutxiago edukiko du gastatzeko. Kontsumo gutxiago izanen da ekonomian eta berau hoztu egingen da.

Bestaldetik, gastu publikoa murriztu daiteke erakunde publikoek beren gasturako daukaten aurrekontuak gutxituz. Printzipioz, edozein erakunde publikok bere gastuak behar bezala dituen, kontsumo publiko gutxiago izanen da. Hots, neurri horren bidez, berriz ere, ekonomia 'hoztu' egingen da.



JOSEBA TOBAR ARBULU

HONAINO ortodoxiak erakusten duena. Baina mundu ekonomikoak ez du horrela funtzionatzeko, nahiz eta testuek holaxe esan. Zeren mundu ekonomikoa ez baita uniforme. Mundu horretan badaude, egon, botere handia daukaten enpresak (publikoak eta pribatuak, nazio askotakoak eta estatalkak) eta hain boteretsu ez diren zenbait agente ekonomiko (ez bakarrik langile soilak, baizik eta pensionistak, langabezi gorrion daudenak, etxekoandre multzo handi bat, eta zerbitzu eta ondasun franko ekoizten dituzten zenbait enpresari txiki, baita arrantzaletan nekazari anitz ere).

Beraz, ekonomia hozten bada, hoztura hori ez da izanen uniforme. Batzuk 'hotzago' egonen bait dira beste batzuk baino. Kasurako, dirua garestitzen bada, alde aurretik izugarriko mozkinak lortu zituzten enpresa handiek ez dute izanen arazo handirik. Beraiek ekoizten dituzten ondasunen gainerako prezioak kontrolatzen dituztela, prezio horiek jeisterazteko izugarriko moneta politika gogorra aplikatu behar da. Kasu honetan, baldin prezioak jaits badaitez, hots, inflazioa behera badago, bakar bakarrik ekoizpen gutxiago izanen delako gertatuko da. Produktu gutxiago ekoizteak ekoizteko jende gutxiago ere esan nahi du. Ondorioa, beraz, langabezia izanen da.

Laburbilduz, diru interesa altxatuz, enpresa handiak ukitzeko, hau da, beraiek ekoiztutako ondasunen prezioak behar bezala, ekoizpena bera jeitsi behar da, hots, langile kopurua bera murriztu behar da (nahiz eta gero langile murrizte hau 'birmoldaketa' izen miragarriaz estali nahi).

Ondorio berdintzura ailegatzeko da aurrekontu publikoa murrizten bada. Diogun zerbaitek honetaz ere. Lehendabizi esan behar da aurrekontu publikoa ez dela uniforme. Beraz, ezer murriztu nahi bada, jakin behar da, alde aurretik zer nolako kontuak moztuko diren. Zeren aurrekontu publikoan agertzen diren kontuek ez bait dute

pisu bera. Batzuk, oso garrantzitsu direnez, enpresa publiko handien pean geratzen dira. Eta hauek ez litzukete beraiek ekoizten dituzten ondasun edo zerbitzuen prezioak behar bezala bertan dauden burokraziaren abantailak murriztuko direlako beldurrez. Bestaldetik, orokorki zerbitzu publikoak deitzen diren artean badago, egon, desberdintasun franko. Hezkuntza, osasun-, garraio-zerbitzuak, etxegintza behar bezala eta premia sozialei erantzuten saiatzen badira, armagintza arloko zenbait zerbitzuek ez dakigu ongi nori edo zeini erantzun nahi dieten. Halaz ere, aurrekontu publikoak murriztekoan, azken zerbitzu horiek ez dira inoiz murriztuko, alderibes baizik.

Beraz, ortodoxiaren bi neurri ekonomiko horiek erabiliz, boteretsuei ez zaie minik ematen. Edota ematekoan, langabezia sortzen da. Zeren bi politikek bakarrik ukitzen bait dituzte boteretsuak baldin eta murrizketa, hoztura handia eta gogorra bada. Kasu honetan bietarik bat, edo (1) prezio behar bezala batetan produktu eta zerbitzu gutxiago ekoiztuko dela langabezia sortuz, edo (2) prezio berdintasunetan, enpresak boteretsuak direlako, produktu eta zerbitzu gutxiago produzituko da langabezia sortuz. Beraz, biotan langabezia sortu egingo da.

HAUXE da, beraz, itxaron behar duguna 1989.ko Azaroaren aurretik. Neurri gogorrak aplikatuko dira ekonomia hozteko, inflazioa kontrolatzearren. Langabezia igonen dateke, edo behintzat, gaur egunean ezagutzen duguna ez da jeitsiko. Neurri praktikan jartzeko, zenbait languntza politiko behar izanen da, hala nola grebarako eskubideak murriztea, nolabaiteko eskubide sozialak mozte (hezkuntza, osasun-zerbitzuak, etxegintza eta abar murriztuz, alegia). Baina guzti hori demokraziaren izenean egin behar da, gehiengo lortu behar da neurriok aurrera eramateko. Bienbitartean betiko leloak entzungo dira bazterretan: 'zortzirehun mila-edo lanpostu berri', 'indarkeria krisi ekonomikoaren ardatza', 'Estatutua berdin Autodeterminazioa', 'EEE gure paradisua', eta abar aspergarri eta luze bat. Langabezia eta inflazioa txanpon bateko bi alde besterik ez dira. Bioi aitziz egiteko, beste neurri ekonomikoak behar dira. Horretarako, noski, botere politikoa behar da. EEEn izenean estatuen deuseztapena aldarrikatzen dutenak, bietarik bat, ala ez dakite zertaz ari diren, ala inoiz ezagutu diren estatistak, espainol estatistak erran nahi dut, baino estatistagoak dira. Irakurleak aukera beza.

190
Sukurtsal

164
Kooperatiba
Elkartu

20.000
Lanpostua

230.000
Milioiko Aurrezkia

Euskadiko
Kutxa

Aldean eraman alde guztietara



- Gipuzkoako Kutxako Txartela aldean eraman egunera egoteko. Diru-arazorik ez izateko.
- Kutxako zerbitzu guztiak eskura izateko modu automatikoan.
- Ordu-arazorik gabe.
- Edozein dendatan ordaintzeko modua izateko, dirua aldean eramaten ibili gabe. Eroso-eroso.
- GK Txartela duzu praktikoena.
- Oraindik gabe bazaude, eskuratu azkar.
- Gipuzkoako Kutxako GK Txartela aldean eraman alde guztietara.

GK:

GIPUZKOAKO KUTXA
CAJA DE GUIPUZCOA